

FRANC.
HOTOMANI
IVRISCON-
SVLT,
Francogallia.

Editio tertia locupletior.

Ex officina Iohannis Ber-
tulphi.

M. D. LXXVI.

ILLVSTRISSIMO

ET POTENTISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO, DO

mino Friderico, Comiti Palatino ad Rhe-

num, Bauariæ Duci, &c. Romani imperij E-

lectoris primario, Domino suo clementissi-

mo S. P.

Vetus verbum est, illustrissime
 Princeps, Patria est vnicum-
 que est bene, Teucro Telamo
 nis filio attributum: multisque
 seculis comprobatum. nam fortis animi ex-
 celsiq; videtur esse, vt cetera incommoda, sic
 etiam exilium, a quo animo ferre: ingrataq;
 patriæ, tanquam nouerca, iniurias contem-
 nere. Verum, ego longè esse arbitror secus.
 nam si parentum mores, atque adeò asperi-
 tatem iniquius ferre, sceleratum, ac propè
 impiũ videtur: quanto magis patriæ? quam
 sapientes omnes, vna & mète & voce, sem

A.ij.

per parentibus anteposuerūt. Est quidē ho-
 minis securi, & de suis tantūm cōmodis co-
 gitantis, patriæ caritatē suis opportunitati-
 bus metiri. sed illa tāta securitas, pars quæ-
 dā eius immanitatis videtur, quæ propria,
 vel Epicureorū, vel Cynicorū fuit: vnde vox
 illa furialis profecta est, Ne mortuo, terra
 misceatur incēdio. à qua ne illud quidē ve-
 tus Tyrannicū abhorret, Pereant amici,
 dū vnā inimici intercidant. Est in māsuētis
 ingeniis caritas quæ dā innata patriæ, quæ
 deleri, nisi cū reliquis humanitatis sensibus,
 nō potest. qualem caritatē Homerus in U-
 lyssē describit, qui patriam Ithacam saxis
 præruptis & asperis, tanquam nidulū, affi-
 xam, omnibus tamen deliciis, atque adeo
 Regno sibi à Calypsone oblato anteposuit.

Nescio qua natale solum dulcedine cu nctos
 Afficit, immemores nec finit esse sui,

vt verè Poeta vetus cecinit: cūm & cæ-
 li, vnde primum spiritum duximus, & soli
 in quo prima vestigia posuimus, & cognā-

torum, propinquorū, aequaliūque nobis in
 mētem venit. Verumenimvero, dicit ali-
 quis, delira interdū patria est, mentisq; erro-
 re afficitur: vt Plato de sua locutus est: in-
 terdū etiā furore amens crudeliter baccha-
 tur, atq; in sua viscera seuit. Primum cau-
 tio est, ne alienā culpā innocēti patrie ascri-
 bamus. Multi Romæ, multi aliis in locis Ty-
 ranni immanes fuerūt. hi non modò bonos
 viros, verum etiam benemeritos de patria ci-
 ues omnibus cruciatibus afficiebant. Conti-
 nuōne verū fuit, illorū insānias patria acce-
 ptas ferre? Memoratur Imperatoris Macri-
 ni crudelitas: quē Iulius Capitolinus. Macel-
 linum nominatū scribit, propterea quòd do-
 mus eius, vt macellū sanguine pecudū, sic
 illa hominū sanguine cruetabatur. Cōplu-
 res alij passim ab historicis cōmemorantur:
 quorū alius (vt idem Capitolinus scribit) ab
 eadē crudelitate Cyclops, alius Busiris, alius
 Siron, alius Typhon, alius Cyges nomina-
 tus est: cū illi sic animū induxissent, regna

& imperia nisi crudelitate retineri nō pos-
 se. Idcirco cura omnis & sollicitudo pa-
 tria, ciuibus bonis abiicienda fuit? imo verò
 tanquã oppressæ & miserae & natorũ opem
 implorãti succurrendũ: remediaq; modis o-
 mnibus conquirenda. quãquam, ò fortunatas
 bonis & mansuetis Principibus regiones: ò
 beatos ciues, quibus Principũ suorum beni-
 gnitate, tranquille licet in patriis auitisque
 sedibus, cũ coniugibus & liberis cõsenesce-
 re. nã plerunque certe vsuuenit, vt remedia
 malis ipsis, quibus ea quæruntur, deteriora
 sint. Anni sunt, vt opinor, sexdecim, Prin-
 cept illustrissime, ex quo Deus Opt. Max.
 partẽ Germania Rhenana non exiguam
 fidei ac potestati C. T. commendauit. vix
 dici potest, quantam ex eo tẽpore tranquil-
 litatẽ, & tanquã in pacato mari malaciam
 toto Palatinatu videre licuerit: quã pa-
 cata semper sedatãq; omnia, quã piẽ, san-
 ctẽ, & religiosẽ constituta. Macete igitur i-
 sta mãsuetudine, clementissime Princeps:
 quod

quod ego, quātum & animi & corporis viribus contendere possum, iterum exclamo: Maeste ista virtute placida & māsueta: nō quēadmodū Seneca memoriae prodidit, moris apud Romanos fuisse, ut sanguinolentis & ex acie redeuntibus, Macellinis denique cruore madentibus diceretur, Maeste virtute. Sed maeste ista mansuetudine animi, clemētia, pietate, iusticia, facilitate, & imperij ac ditionis tuae tranquillitate. Atque hic cūm ferē sit vestrae Germania status, quemadmodū qui navigationem instituunt, freta turbulenta, & tumultuosa deuitant, sedatos ac tranquillos cursus quaerunt: similiter quā plurimi hodie regiones latrociniis infestas fugiunt, tranquillas & pacatas quaerūt. Ac fuit tēpus, cūm in Francogalliā nostrā vndique ex omnibus terrarum oris, sese studiosi adolescentes effunderent, & ad nostras Academias, tāquam ad bonarum artium mercaturam conferrent. nūnc illas quasi maria pyratis infesta

horret, neq; secus quàm Cyclopicam barba-
riem execratur. Cuius rei meū pectus me-
moria exulcerat: cū cogito miserā & in-
fortunatam patriā duodecim iā ferè anno-
rū spatio incendiis ciuilibus exarsisse. Sed
multo me acerbior excruciat dolor, cū cōsi-
dero nō modò tā multos esse otiosos incēdio-
rum spectatores, (qualē olim Nerone Romae
cōflagrantis fuisse memorant) verū etiā flā-
mas illas impiorū quorū dā vocibus ac libel-
lis, tanquā stabellis, excitari; ad eas autem
extinguendas per paucos ac ferè nullos ac-
currere. Mea quidē quā sit tenuis, quamq;
humilis cōditio, nō sum ignarus, sed tamen
vt in cōmuni incendio si quis quātūvis abie-
cta fortuna sit ellā aquae deferat, studiū cre-
do eius nemo repudiet: ita spero neminē pa-
triae cōmunis amātē meā hāc in quæredis
remediis operā aspurnaturū. Superioribus
quidē mēsis in tantarū calamitatum co-
gitatione defixus, veteres Frācogalliae no-
strae historicos omnes & Gallos & Germa-
nos

nos evolui: summamq; ex eorū scriptis confeci eius status, quem annos amplius mille in Rep. nostra viguisse testantur: ex qua incredibile dictu est quantā maiorū nostrorū in constituēda Rep. nostra sapientiā cognoscere liceat. ut mihi quidē nequaquā dubium esse videatur, quin ab illa certissimum tantorū malorū remediū petendū sit. Nam mihi acētius in istarū calamitatū causam inquireti, sic videbatur: sicuti corpora nostra vel externō impulsu atq; ictu, vel intestinis humorū vitis, vel senio intereunt: ita Rerū publicarū alias hostili impetu, alias domesticis dissensionibus, alias vetustate confici. nostrae autē Reip. incōmoda etsi vulgò ex intestinis disidiis nata existimantur, tamen hanc nō causam, sed principiū malorū esse animaduerti: q; principiū à causa plurimū discrepare, grauis auctor imprimis Polybius demonstrat. Causam autē confirmo esse plagā quā annis abhinc circiter centū ab illo accepit, quē constat primū omnium pra-

clara maiorum nostrorum instituta labefa-
 ctasse. Quæ admodum autem corpora nostra
 externo aliquo ictu luxata sanari, nisi mē-
 bris suum quibusque in locum & naturalē
 sedē restitutis, non possunt: ita Remp. nostrā
 tum denique sanatum iri confidimus, cū
 in suum antiquum & tanquā naturalem
 statum diuino aliquo beneficio restituetur.
 Et quia C. T. patriæ nostræ semper se ami-
 cissimam præbuit, optimum factu iudicavi,
 summam hanc historię nostræ illustrissimo
 tuo nomini inscribere, quasi que consecrare:
 ut eius patrocínio atque auctoritate tutior
 in hominū manus peruenire possit. Vale
 Illustrissime Princeps, & Salue. Deū Opt.
 Max. oro, ut illustrissimum genus vestrum
 perpetuò beatissimum ac florentissimum
 esse patiatur. XII. Kalendas Septembr.
 M. D. LXXIII.

Illustriss. C. T.

obsequentissimus
 Franc. Hotomanus.

INDEX CAPITVM.

- D**E statu Gallie priusquam à Romanis in prouinciam redigeretur. Cap. 1. pag. 13.
- Quæ priscis temporibus Gallorum lingua fuisse videatur. c. 2. pag. 21
- De statu Gallie à Romanis in prouincie formam redacta. cap. 3. pag. 32.
- De ortu Francorum, qui Gallia occupata eius nomen in Franciam vel Francogalliam mutarunt. cap. 4. pag. 40.
- De Francorum nomine, variisque excursionibus, & quo tempore regnum sibi in Gallia constituerint. cap. 5. pag. 52.
- Regnum Francogallie utrum hereditate, au suffragiis deferretur, & de Regum creandorum more. cap. 6. pag. 65.
- Pluribus extantibus Regis demortui liberis, quid iuris in hereditate obseruaretur. cap. 7. pag. 85.
- De lege Salica, & iure mulierum in Regum parentum hereditatibus. cap. 8. pag. 95.
- De iure Regalis capillitii. cap. 9. pag. 100.
- Qualis Regni Francogallici constituendi forma fuerit. cap. 10. pag. 108.
- De sacrosancta publici Concilii auctoritate, & quibus de rebus in eo ageretur. cap. 11. pag. 136.
- De Prefectis Regis, qui Maiores domus dicebantur. cap. 12. pag. 148.

- Utrum Pipinus Papa, an Francogallici Concilii auctoritate Rex factus fuerit. cap. 13. pag. 156.
- De Comesstabulo & Paribus Fracia. c. 14. pag. 165.
- De continuata Sacrosancti Concilii auctoritate sub Carluuvingiorum Regno. cap. 15. pag. 118.
- De Capeuvingiorum familia, & Regno Francogallie in illam translato. cap. 16. pag. 193.
- De continuata Concilii publici auctoritate in Capeuvingiorum familia. cap. 17. pag. 198.
- De publici Concilii auctoritate in maximis religionis negotiis. cap. 18. pag. 105.
- De memorabili auctoritate Concilii in Regem Ludovicum x i. cap. 19. pag. 208.
- An mulieres, non ut ab hereditate Regni, sic ab eius procuracione, Francogallia iure arceantur. cap. 20. pag. 217.
- De Parlamentis iuridicialibus. cap. 21. pag. 232.

FRANC. HOTOM.
IVRISC. FRANCO-
GALLIA.

*De statu Gallia priusquam à Romanis in
prouinciam redigeretur.*

CAP. I.

Ogitanti mihi de Franco-
galliæ nostræ institutis, quã
tum ad vsum Reipub. no-
stræ, & horum temporum
opportunitatem satis esse vi-
debitur, conscribere: principio exponen-
dum videtur, quæ Galliæ status fuerit, an-
tequã à Romanis in Prouinciæ formam
redigeretur. Nam quæ de gentis origi-
ne, & antiquitate, de bellicis laudibus,
de regionis situ & natura, priuatorum-
que moribus apud Cæsarem, Polybium,
Strabonem, Ammianum & reliquos scri-
pta extant, nota sunt omnibus, medio-
criter quidem eruditis. Intelligendum
est igitur, eo tum statu Galliam fuisse,
vt neque vniuersa vnus imperio rege-
retur: neque singulæ ciuitates vel in Po-

puli, vel in Optimatū potestate essēt: sed ita diuisam in Ciuitates Galliā vniuersā fuisse, vt pleræq; Optimatū cōsilio regerentur, quæ Liberæ dicebātur: ceteræ Reges haberēt: omnes quidē hoc institutū tenerēt, vt certo anni tēpore publicum gentis cōcilium agerent: quo in cōcilio quæ ad summā Reipub. pertinere videbantur, cōstituerent. Ciuitates autē quatuor & sexaginta Corn. Tacitus numerat lib. 3. hoc est, vt ex Cæsare intelligitur, Regiones, quæ nō modò lingua moribus, & institutis, verūm etiā iisdem magistratibus vtebantur: quales ipse multis locis Æduorū, Aruernorū, & Rhemorū ciuitates præcipuè cōmemorat. Itaque cū Æduū Dumnorigem Cæsar interficiendum curaret, resistere, inquit, ac se manu defendere, suorumq; fidē implorare cœpit: sæpè clamitans, liberū se, liberæque ciuitatis esse. libro quinto, cap. 3. Quapropter in eādē sententiā Strabo lib. 4. ita scribit: ἀριστοκρατικά δ' ἦσαν ἀπλείεις τῶν πολιτειῶν. ἕνα δ' ἠγεμόνα ἤρᾶντο κατ' ὄνεια αὐτὸν τοπαλαγόν: ἄς δ' αὐτῶς εἰς πόλεμον εἰς ὑπὸ τῆ πλειθῆς ἀπιδέικνυτο στρατηγός. Pleræq; inquit ciuitates Optimatū consiliis regebātur:

vnum

vnum autem magistratum olim quotan-
 nis deligebant: sicut & ad bellū geren-
 dū vnus à populo imperator creabatur.
 Eodem pertinet quod Cæsar lib. 6. c. 4.
 his scribit verbis: Quæ ciuitates commo-
 dius suam Remp. administrare existimā-
 tur, habēt legibus sancitum, si quis quid
 de Reipub. à finitimis rumore aut fama
 acceperit, vt ad Magistratū deferat, né-
 ve cum quo alio cōmunicet: Magistra-
 tus quæ visa sunt, occultant: quæque esse
 ex vsu iudicauerint, multitudinī pro-
 dunt. De Rep. nisi per conciliū loqui nō
 conceditur. De cōmuni verò totius Gē-
 tis concilio pauca hæc ex Cæsare testi-
 monia proferemus. Petierunt, (inquit,
 lib. 1. cap. 12.) vti sibi concilium
 totius Galliæ in diem certam indicere,
 idque Cæsaris voluntate facere liceret.
 Item lib. 7. cap. 12. Totius Galliæ conci-
 lium Bibracte indicitur. eodem conue-
 niunt vndique frequentes multitudines.
 Et lib. 6. c. 1. Cæsar cōcilio Galliæ primo
 vere (vt instituerat) indicto, cū reliqui
 præter Senones, Carnutes, Treuitosque
 venissent, concilium Lutetiam Parisio-
 rum transfert. Et lib. 7. cap. 6. Quæ ab

reliquis Galliis ciuitates dissentiebāt, has
sua diligētia (de Vercingentorige loqui-
tur) adiuncturum, atque vnum cōcilium
totius Galliaē effecturum, cui concilio ne
orbis quidē terrarū possit obistere. Iam
verò de regibus, qui ciuitatibus quibus-
dam præerant, loca sunt apud eundē au-
ctorem propè innumera: ex quibus illud
memoria dignū intelligitur, moris fuisse
Romanis, vt quos Regulos ad suas ra-
tiones accōmodatos, id est, ad res nouas,
cōturbandāsque ciuitates & inimicitias
cū aliis exercēdas idoneos iudicabāt, eos
sibi amicitia & societate adiungerēt: sum-
mūque honoris ac beneficij loco, socios
atq; amicos suos honorificentissimis de-
cretis appellarēt: eūque verborum ho-
norem reges exteri cōplures magnis lar-
gitionibus à ciuitatis Romanæ principi-
bus comparabant. Reges autem vel Re-
gulos potius, Galli eos nominabant, qui
non ad tēpus, vt ciuitatum magistratus:
sed in perpetuum, regiū imperium quā-
tumuis exiguis finibus obrinebant: quos
immutata temporum consuetudo, Du-
ces, Comites, Marchiones appellauit. Ea-
rum porrò ciuitatū aliaē aliis potentiores
erant:

erant: quarum se in fidem & clientelam, quæ minus per se poterant, studiosè conferebant. Has Cæsar superiorum stipendiarias, vectigales, & earum imperio subiectas appellat. Plerunque tamen in fide aliarum esse scribit. Regnâte Romæ Prisco Tarquinio (inquit Liuius lib. 5.) Celtarum penes Bituriges summa imperij fuit: ij Regem Celtis dabant. Aduertu Cæsar in Galliam, (qui fuit annus ab vrbe condita D CXC V.) Galliæ totius factiones erant duæ. Harum alterius principatum tenebant Ædui: alterius, Aruerni: multosque annos de potentatu inter se contenderant. Sed illa contentio ea remagnoperè augebatur, quòd Bituriges Aruernorum finitimi, in fide & imperio Æduorum erant. Sequani cõtrà, Æduorum finitimi, in Aruernorum fide. lib. 1. cap. 12. lib. 6. cap. 4. Cùm has Gallorum contentiones Romani ad suas rationes, id est, ad suam potentiam amplificandam aptissimas iudicarent, studiosè illas alebant. Itaque Æduos in societatem asciverunt, eosque exquisito verborum honore Fratres consanguineosque suos appellarunt. In Æduorum fide & clientela

reperio fuisse, primùm Senones, quibus cum Parisijs paulò antè suā ciuitatem fœdere & societate cōiunxerant. lib. 6. cap. 1. tum Bellouacos, quorum tamē erat ciuitas magna, & plurimum inter Belgas & virtute, & auctoritate, & hominū multitudīne valebat. lib. 2. cap. 4. & lib. 7. cap. 7. Sub imperio Neruiorum Cæsar numerat Centrones, Grudios, Lauacos, Pleumosios, Gordunos. lib. 5. cap. 11. Treuitorum clientes idem numerat Eburones, & Condrusos. lib. 4. cap. 2. Venetorū autem ciuitatis (hi sunt in Armorica) lōgè amplissimā auctoritatem idem scribit omnium oræ maritimæ regionū earum, omnēsque ferè qui eo mari vti consueuerāt, illius fuisse vectigales. lib. 3. ca. 2. Aruernorum autem tanta erat amplitudo, vt non modò se Æduis adæquarēt, verumetiam paulò ante Cæsarī aduentum magnam clientum partem ab illis ad se traduxissent. lib. 6. ca. 4. lib. 7. cap. 10. Itaque Strabo lib. 4. scribit, eos quadringentis hominum millibus duce Vercingētorige bellum aduersus Cæsarem gessisse. Hi ab regio imperio abhorrebant. Itaque cū Celtillus Vercingētorigis pater

ter summæ potētiae atque auctoritatis ef-
 set, eoque totius Galliæ principatū obti-
 neret, ob eam causam quòd Regnū ap-
 petebat, ab ciuitate interfectus fuerat. li.
 7. cap. 1. Sequani cōtrà Catamantaledem
 Regem habebant, quem Romani ami-
 cum ac socium appellarant. lib. 1. cap. 2.
 Suefsiones quoque qui latissimos fera-
 cissimósque agros possidebant, oppidá-
 que habebant numero XII, & armato-
 rum L. millia conficere poterant, Diui-
 tiacum totius Galliæ potentissimum Re-
 gem paulò antè habuerant: qui non tan-
 tum magnæ partis Belgarū, verumetiam
 Britannæ imperium obtinuerat. Cæsa-
 ris aduentu Regem Galbā habebāt. lib.
 2. cap. 1. In Aquitania Pisonis cuiusdam
 Aquitani auus regnum obtinuerat, & à
 Romanis amicus appellatus fuerat. lib. 4.
 cap. 3. Senones quoque, quæ fuit ciuitas
 in primis firma, & magnæ inter Gallos
 auctoritatis, quodam tempore Moritas-
 gum regem habuerant, cuius etiam ma-
 iores regnū in eadem ciuitate obtinue-
 rant. lib. 5. cap. 13. Item Nitiobriges Ollo-
 uiconem Regem habuerant, Amicūm à
 Senatu Rom. appellatum. lib. 7. cap. 6. In
 B. ij.

illis porrò regnis illud obseruatione dignū, neque leuiter prætereūdum videtur: primū quòd hereditaria non erāt, sed à populo propter iustitiæ opinionem deferebantur: deinde quòd Reges nō infinitum, solutū & effrenatum imperium habebant: sed certis legibus ita circumscriptū, vt nō minus ipsi in populi, quàm populus in ipsorum ditione ac potestate esset: vt ferè illa regna nihil aliud, nisi magistratus perpetui, viderētur. Nā multos Cæsar nominat priuatos, quorum tamen parentes ac maiores regnum obtinuerāt: in his Casticum Catamantaledis filiū, cuius pater in Sequanis multos annos regnum obtinuerat. lib. 1. cap. 2. Item Pisonem Aquitanū. lib. 4. ca. 3. Item Taffetium, cuius maiores in Carnutum ciuitate cum Regio imperio fuerant. lib. 5. cap. 8. De imperij verò & potestatis modo, Ambiorix rex Eburonum apud eundem auctorem ita loquitur, (li. 5. cap. 8.) Sua esse eiusmodi imperia, vt non minus haberet in se iuris multitudo, quàm ipse in multitudinem. Quam optimā ac præstantissimam Reipub. formam esse, propterea Plato, & Aristoteles, & Polybius, & Ci-

& Cicero iudicarunt, quòd regalis dominatus, si sine freno, vt ait Plato, relinquatur, vbi in tantam omnium rerum potestatem, tanquam in lubricum locù, venerit, facillimè in tyrannidè delabitur. qua de caussa Optimatum & delectorù auctoritate, quibus eam potestatè populus permittit, tanquam freno coercendus est.

Quæ priscis temporibus Gallorum lingua fuisse videatur.

CAP. II.

HOC loco non prætermittenda quæstio videtur, multorum eruditorù hominù tractata disputationibus: quinam, priscis illis tēporibus, Gallorù sermo fuerit. Nam quæ ad religiones, & priuatorum mores, ceteraque instituta pertinent, Cæsar (vt antè diximus) copiosè exposuit. Primùm autem meminisse oportet, quod idem auctor initio Cōmentariorum scribit, cùm Gallorum alij Belgæ, alij Aquitani, alij Celtæ essent, omnes nō modò institutis, verum etiam lingua inter se discrepasse. Quod etiã Strabo lib. 4. testatur, vbi ait eos ὁμογλόττους non fuisse, ἀλλ' ἑτέρας μικρὸν πα-

γαλάττοντας ταῖς γλώτταις. Idémque Am-
 mianus Marcell. lib. 15. testatur. Quod ve-
 rò doctissimi cōplures, ac præsertim no-
 stri populares, disputant, Gallos Græca
 lingua vsos fuisse, vel ex eo solo refelli
 potest, quod Cæsar lib. 5. cap. 12. comme-
 morat, cùm Q. Cicero à Gallis obsessus
 suis in castris teneretur, epistolam ei se
 Græcis literis scriptam misisse, ne, si in-
 terciperetur, sua consilia à Gallis cogno-
 scerentur. Sed occurritur ab nonnullis,
 proferentibus Strabonis locū ex eodem
 lib. 4. vbi scribit, omnium optimarum ar-
 tium, ac præsertim Græcarum literarum,
 studia Massiliæ viguisse: vsque eò vt Gal-
 li eorum exemplo Græcæ linguæ studio
 caperentur: vt iam pacta & cōuenta Græ-
 cè scriberēt. *καὶ φιλέλληνας (inquit) κατασκύα-
 σε τοὺς γαλατάς, ὥστε καὶ τὰ συμβόλαια ἑλλῆνιστῶ
 γράφον.* Verùm ad hanc obiectionem faci-
 lis & expedita responsio est. Primùm e-
 nim si Galli Massiliensium exemplo Græ-
 cam linguam discebant, annon perspi-
 cuum est, vernaculam illam eorum lin-
 guam non fuisse? Deinde Strabo eodem
 loco non obscurè ostēdit, morem illum
 pacta & contractus Græcè scribendi, suo
 demum

demum tempore initiū cepisse, cū iam vniuersa Gallia Romanis parere didicisset. Præterea de iis tantū præcisè loquitur, qui Mafsiliensibus erāt finitimi: quibus in locis non modò priuati complures, verumetiā ciuitates, inquit, doctos viros Mafsilia publico cōsilio propositis honorariis ad iuuetutem suam instituentem euocabant. Superest locus ille apud Cæsarem, vbi ait Gallos, in publicis priuatisque rationibus Græcis literis vsos fuisse. Sed videamus ne vox GRAECIS eo loco nō modò vt superuacanea, verumetiā vt importuna & adulterina tollenda sit: quippe, cū ad Cæsaris sententiā exprimendam satis fuisset dixisse, Gallos in sola Druydum disciplina literis & scriptione vsos nō esse: in ceteris omnibus, & priuatis & publicis rationibus, literis vsos esse. Nam Vti literis, pro Scribere, locutio est Latinis auctōribus crebrò vsitata. Præterea repugnant, Gallos linguæ Græcæ imperitos fuisse: (quod Cæsar illo superiore loco dixerat) & tabulas rationesque suas publicas ac priuatas Græcis literis conscripsisse. Quod autem plerique existimant, Græcas literas eo loco

non proſcriptione, ſed pro formis literarum uſurpari: nobis propterea minus probatur, quòd locis innumeris (vt modò dicebamus) veteres ſcriptores Vti literis dixerunt, pro Scribere: at pro, formas literarum ducere, quantum adhuc obſeruare licuit, nuſquam. Neque enim illos adiuuat, quod idem Cõmentario primo ſcripſerat, repertas in Heluetiorũ caſtris tabulas, literis Græcis cõſcriptas: quaſi verò qui Græcis literarũ notis ſcribere didicerat, non idem eadẽ opera Græco ſermone ſcribere didiciſſet: aut non eſſe potuerint in Heluetia vel ſacerdotes, vel adoleſcentes nobiles, qui, vt hodie tam multi ſunt qui latinè didicerunt, ita literas Græcas, quæ tum in honore & pretio erãt, perdiscere potuerint. Quam opinione vel vnica Maſſilienſis ſcholæ vicinitas refellit. Itaque idem Cæſar li. 5. vbi de illa ſua ad Ciceronem epiſtola loquitur: Hanc, inquit, Græcis conſcriptam literis mittit: ne intercepta epiſtola, noſtra ab hoſtibus cõſilia cognoſcantur. Iuſtin. lib. 20: Façto S. C. nequis poſtea Carthaginẽſis aut literas Græcas, aut ſermonẽ ſtuderet, ne aut loqui cum hoſte, aut ſcribere
ſine

sine interprete posset. Tacitus de moribus Germ. Monumēta & tumulos quosdam Græcis literis inscriptos in cōfinio Germaniæ Rhetiæque adhuc extare. Livius lib. 9. Vulgò tum Romanos pueros, sicut nunc Græcis, ita Hetruscis literis erudiri solitos. Idem lib. 28. Ibique arā Annibal condidit, dedicauitque cum ingenti rerum ab se gestarum titulo, Punicis Græcisque literis insculpto. Item lib. 40. Literis Latinis Græcisque vtraque ara inscripta erat. Ulpianus Jurisc. tit. de institor. a. & t. Proscribere sic accipimus, claris literis, vtrum Græcis, an Latinis? Puto secundum loci cōditionē: ne quis causari possit ignorantiam literarū. Trebell. Pollio in Æmiliano: Fertur. n. apud Memphim in aurea columna Ægyptiis literis scriptum, tunc demum, &c. Denique non arbitror isto sensu dicturum Cæsarem fuisse, Græcis literis scribere, sed potius, Græcarum literarum forma vel figura. Velut apud Tacitum lib. 11. Nouas literarū formas addidit: comperto Græcam literarum non simul cœptam absolutamque. Et mox: Et formæ literis Latinis quæ veteribus Græcorum. Item apud Paulum

Iurise. sub tit. De oblig. & actionib. Non
 figura literarum, sed oratione quam ex-
 primunt literæ, obligamur. Ac ne quis
 nimio opere admiretur vocem GRAECIS
 apud Cæsarem irrepisse, proferã simi-
 lem casum apud Plinium lib. 8. cap. 57.
 vbi sic scriptum est: Gentium consensus
 tacitus primùm omnium conspirauit, vt
 IONVM literis vterentur. Et mox, Sequēs
 gentium consensus in tonsoribus fuit. Et
 mox: Tertius consensus est in horarum
 obseruatione. Nam vocem LONVM tol-
 lendã esse, quis non videt? non tam quia
 planè superuacanea est: (nam ad Plinij
 institutum satis fuit dicere, primum Gen-
 tium consensum fuisse in scripture & li-
 teratura) quàm quia falsum est, IONVM
 primas fuisse literas: vt ipse Plin. superio-
 re primo capite docuit, & Tacitus lib. 11.
 Animaduerti tamen apud Gregorium
 Turon. lib. 5. & Aimoinum lib. 3. cap. 41.
 locos duos, quibus significati videntur,
 Gallos Græcarum literarum notis vsos
 fuisse. nam vbi de Chilperico Rege lo-
 quuntur: Addidit (inquiunt) & literas li-
 teris nostris: id est $\omega, \psi, \zeta, \phi$. & misit episto-
 las in vniuersas ciuitates regni sui, vt sic
 pueri

pueri docerentur. Apud Aimoinum autem tres tantum ponuntur, *z. b. e.* Verum intelligendum est, Francos istos fuisse, non Gallos: vel potius Francogallos: qui Germanica lingua, id est, patria & nativa, non illa veterum Gallorum, quae Romanorum dominatu obsoleuerat, utebatur. deinde si Francogalli Graecis literis usi fuissent, quid ita reliquas omnes, his solis exceptis, usurpassent? Verum haec quidem plus satis. Superest eorum opinio, qui putant Gallos Germanica lingua usos fuisse: quos vel vnus ille Caesaris refellit locus, in quo scribit, Ariouistum propter longinquam in Gallia consuetudinem lingua Gallica usum esse. Duabus autem de causis mihi eorum probabilis opinio videtur, qui scribunt, veterum Gallorum linguam propriam, atque ab aliarum gentium, praeterquam à Britannorum, sermone dissimilem fuisse: primum, quia Caesar scribit moris fuisse, ut qui Druidum disciplinam diligentius cognoscere volebant, plerumque in Britanniam proficiscerentur. Cum autem libris nullis uterentur, consentaneum est, illos eodem quo in Gallia sermone usos in docendo fuisse. Deinde

quia Corn. Tacitus in Agricolaë vita scribit Britānorum & Gallorum sermonem haud multū diuersum fuisse. Neque mihi Beati Rhenani coniectura displicet, qui sermonem eorū, qui hodie Britones Britonātes appellātur, veteris nostræ linguæ reliquias fuisse arbitratur: cum aliis de causis, tum præcipuè quia cōstat Britannos ab Anglis Saxonibus patria pulsos in eam regionem profugisse. Vnde illa Eduardi I. Anglorum Regis lex vetus: Britones Armorici, cū venerint in Regno isto, suscipi debent & protegi, sicut probi ciues de corpore regni huius. Exierūt enim quondam de sanguine Britonū regni huius. Atque hæc quidem de prisca Gallorum lingua dicta sint. Nostram autem qua iam vtimur, non difficile intellectu est, ex variis variarum gentium sermonibus constatam esse. Ac, si breuiter dilucidèque dicendū est, is quo iam vtimur sermo, quadripartitò distribuendus est: ac dimidia eius pars Romanis accepto ferenda: quemadmodum Oto Frisingensis testatur lib. Chron. 4. cap. pen. & quiuis Latinis literis tinctus potest animaduertere. Nam præterquam quòd ita
 natu-

natura fert, vt Galli Romanis subiecti ad eorū se mores & linguam lubenter accommodarent: satis constat, Romanos serendi sermonis Latini studiosissimos fuisse: vt per omnes gentes venerabilior diffunderetur: quemadmodū Valerius Maximus testatur: eaque de causa ludos literarios passim instituisse: veluti Augusto duni, Vezontione, Lugduni: quod vel ex Tacito & Aufonio cognosci licet. Itaq; tantum in Gallia Latinæ linguæ consuetudo valuit, vt non modò leges ad summam Regni & Reip. pertinentes Latinis literis conscriberētur: (cuius rei cum vetustissima quæque monimenta testimonio sunt, tum etiam Regum antiquorum constitutiones, quarum quædam extant in libro inscripto Stilus curiæ parlamēti:) verū etiam Latinè & litigaretur, & sententiæ pronuntiarentur: ac præsertim litigandi rabiosa quadam consuetudine atque arte ex Pontificum R. curia in Galliam introducta: potissimum autem vbi de sacerdotiis & eorū optimis vectigalibus litigari cœptum est. quod institutū ad nostram vsque ætatem seruari solitū, Edictum Francisci I. documento est, qui

anno 1539 florentibus bonis in Gallia literis iulfit, vt Gallico sermone iudicia exercerentur. Eodem accesserat religionis disciplina & ratio. nam cum Latinis ab initio literis tradita fuisset, cuius rei vereres ecclesiastici testimonio sunt: Irenæus episcopus Lugdunensis: Hilarius, Pictaviensis: Sidonius, Bituricensis: Saluianus, Masiiliensis: Gregorius, Turonensis: postea Romanis ritibus ac ceremoniis in Christianorum ecclesias introductis multum ea consuetudo creuit. ac præsertim posteaquã Carolus Magnus Gallia regnum Papæ Zachariæ ope consilioque adeptus, in tanti beneficij gratiã edixit, vt Romano more ritus ecclesiæ seruarietur, & cantiones haberentur. quæ lex ipsius cū in Capitulari, tū legib. Francicis his extat verbis: Vt cantum Romanum pleniter discant: ordinaliter per nocturnaliam, vel graduale officium peragatur: secundum quod beatæ memoriæ genitor nolter Pipinus rex decretauit, vt fieret, quando Gallicanum tulit: & ob vnanimitatem Apostolicæ sedis, & sanctæ Dei ecclesiæ pacificam concordiam. quod idem etiam Sigebertus sub anno

774. memoriae prodidit. quæ res dici non potest; quantam & Gallieis ecclesiis caliginem offuderit, & pontificibus R. auctoritatem in negotiis religionis tribuerit. qua auctoritate cū illi aduersus Gallie Reges mirandum in modum abuterentur, repertus est Rex Carolus quintus, cognomento Sapiens, qui circiter annū M. CCCLXX. tyrannidi Pontificum infensus sacra Biblia in linguam Gallicam conuertenda curauit. quā translationem multis etiam nunc locis in Gallia nostra videre licet, cū hac inscriptione: DE MANDATO ET IVSSU REGIS CAROLI QVINTI. eamque memini me in Regia bibliotheca Fontaneblæi vidisse. Altera verò eius quæ nunc vtimur linguæ dimidia pars ita distribuenda est, vt partem vnā priscis Gallis attribuamus, alteram Francis, postremam Græcorum literis. Nam Francorum, id est (vt paulò post docebimus) Germanorum, innumeræ in quotidiano sermone nostro voces occurrere, iam pridem à multis demonstratum est. Ex Græcorum verò lingua complura vocabula ad vsum traducta nostrum fuisse,

multi iam pridem eruditi viri ostenderunt: cuius rei causa nō Druydibus (quos Græcè non loquutos docuimus) sed Masiliensium consuetudini ac disciplinis, de quibus superiùs diximus, tribuenda est.

De statu Gallia à Romanis in prouinciæ formam redacta.

CAP. III.

GAlliam à Romanis diu magnis sæpe cladibus tentatam, tandèmq; à C. Cæsare decēni propè bello, præliisq; compluribus domitam ac subactam fuisse, atque ad extremum in prouinciæ formam redactam, eruditis omnibus notum est. Hoc fortissimæ & bellicosissimæ gentis fatū fuit, vt Magnæ Belluæ (quemadmodum in sanctis literis appellatur) tandem aliquando pareret. cum qua tamen ita per annos octingentos (vt Iosephus testatur) de imperio certarat, vt illa nullius alterius nationis armis æquè terreretur. Itaque Plutarchus in Marcello & Camillo, Apianus in lib. de ciuilibus bell. 2. Liuius libro 8. & 10, memoriæ prodiderunt, Gallos Romanis vsq; eò formidabiles fuisse, vt lege

vt lege sancitum haberent, ne vacationes à militia, quæ sacerdotibus & senibus permittebantur, tumultu Gallico valerent. quod idem & Cicero Philippi. 2. commemorat. itaque Salust. in Iugurth. scribit, Romanos omnibus temporibus ita statuisse, alia omnia virtuti suæ prona esse: cum Gallis pro salute, nō pro gloria certasse. Quinetiam Cæsar lib. 6. testatur, atque ex eiusdem auctoritate Tacitus in lib. de morib. Ger. commemorat, fuisse tempus, cum Germanos Galli virtute superarent: & vtrò bella inferrent, ac propter hominum multitudinem trans Rhenum colonias mitterent. Tantæ autem virtutis amissæ iacturam, idem Tacitus amissæ libertati tribuit: *in lib. de vita Agricolæ*: Nam Gallos, inquit, in bellis floruisse accepimus: mox segnitia cum otio intrauit, amissa virtute pariter ac libertate. Et quoniam amor patriæ nō nihil indulgendum est, age, præclarum insuper illud de Gallorum virtute, Iustini testimonium proferamus, ex lib. 24. Nāque Galli, inquit, abundantī multitudine cum eos non caperent terræ, quæ genuerant, trecenta millia hominum ad se

des nouas quærendas velut peregrinantes miserunt. Ex his portio in Italia confedit, quæ & urbem Romam captam incēdit, & portio Illyricos sinus per strages barbarorum penetrauit, & in Pannonia cōfedit: gens aspera, audax, bellicosa, quæ prima post Herculem, cui ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium inuicta iuga, & frigore intractabilia loca trāscēdit. ibi domitis Pannoniis per multos annos cum finitimis varia bella gesserūt. Horrāte deinde successu, diuisis agminib. alij Græciā, alij Macedoniā, oīa ferro proterētes, petiuere: tantūque terror Gallici nominis erat, vt etiam Reges non laceſſiti, vltro pacem ingenti pecunia mercarentur. Item lib. sequen. Quanquam Gallo- rum ea tempestate tāæ fœcunditatis iuuentus fuit, vt Asiam omnem velut examine aliquo implerent. denique neque Reges Orientis, sine mercenario Gallo- rum exercitu, vlla bella gesserint. neque pulsi Regno ad alios quàm ad Gallos confugerint. Tantus terror Gallici nominis, siue armorum inuicta felicitas erat, vt aliter neque maiestātē suam tu-
tam,

tam, neq; amissã recuperare se posse, sine Gallica virtute, arbitrarentur. Atq; hæc quidem de Gallorum bellicis laudibus & virtute dicta sint: quæ tamen (quemadmodum ex Tacito: modo dicebamus) amissa libertate interit. Nonnullas tamen ciuitates post formam prouinciæ à Romanis constitutam libertati suæ relictas, testis est Plinius lib. 4. cap. 17. veluti Neruios, Sueffiones, Vlbaneses, Leucos: nonnullos etiam fœderatos: in iis, Lingones, Rhemos, Carnutos, Aeduos. Quæ verò earum ciuitatũ, quæ in prouinciæ formam redactæ fuerant, forma & ratio extiterit, facilè ex Critognati Aruerni verbis intelligi potest, apud Cæsarem lib. 7. Quòd si ea, inquit, quæ in lōginquis nationibus gerantur, ignoratis: respicite finitimam Galliam, quæ in prouinciã redacta, iure & legibus commutatis, securibus subiecta, perpetua premitur seruitute. Itaq; Cic. Pro Fōteio, Referta, inquit Gallia negotiatorũ est: plena ciuiũ R. nemo Gallorũ sine ciue R. quicquã negotij gerit. numus in Gallia nullus sine ciuium R. tabulis cōmouetur. Triplex autẽ erat seruit⁹: primũ vt imposito præsidio firma-

rentur. quãquam quæ pacatæ satis & fedatæ prouinciæ videbantur, in eas non magnæ copiæ mittebantur. Galliam certè Iosephus libro belli Iud. 2. scribit, Imp. Titi tempore mille tantùm & ducentorum militum præsidio firmatam fuisse: quanquã, inquit, annos ferè octingentos de libertate cum Romanis pugnarint: & penè plures ciuitates, quàm Romanos milites præsidarios habeant. Alterum seruitutis genus fuit, vt Prouinciæ Romanis stipendiariæ ac vectigales essent, eoque nomine publicanos apud se habere cogentur: id est, harpiyas & hirudines, quæ prouincialium sanguinem exugebant. Eutropius autem libro 6. memoria prodidit, Cæsarem subactæ Galliæ tributii nomine imperasse H S. quadringenties: hoc est, scutatorũ, vt nũc loquimur, decies cõtena millia. Tertia prouincialium seruitus erat, vt ne legibus suis patriis vterentur: sed eis magistratus à populo R. cũ imperio & securibus mitterentur, qui in iis ius dicerent. Hanc triplicem seruitutem cum omnes ferè prouinciales, tum verò Galli nostri ægerrimè molestissimèque tulerunt. Itaque non longo

go post Cæsaris victorias interuallo, imperante Tiberio, Cornel. Tacit. auctor est, Galliæ ciuitates ob continuationem tributorum, sæuitiam fœnoris, & superbiam præsidentium (hæc enim lib. 3. illius verba sunt) rebellionem fecisse. post etiam Nerone imperante, Suetonius scribit, Gallos illius imperium pertæsos, ab ipso defecisse. Talem Principem (inquit cap. 40) paulò minus per x i i . annos pessus terrarum orbis tandem destituit: initium facientibus Gallis. Diuisæ autẽ sunt à Romanis Galliæ omnes in sexdecim prouincias: Viennensem, Narbonensem primam, Narbonensem secundam: Aquitaniam primam, Aquitaniam secundam, Nouempopulanam, Alpes maritimas, Belgicam primam, Belgicam secundam, Germaniam primam, Germaniam secundam, Lugdunensem primam, Lugdunensem secundam, Lugdunensem tertiam, Maximam Sequanorum, & Alpes Græcas. quemadmodum Antoninus in Itinerario, & Sextus Rufus tradunt. Subtilius autem singulas enumerat Ammianus Marcellinus lib. 15. Nunc, vt ad institutum reuertamur, incredibile dictu

est, quàm indignè atq; acerbè Galli Romanorum latrocinia tulerint: quàmque crebræ ab iis defectiones rebellionésque numerentur. quanquam cum per se satis virium ad depellendam Romanorum tyrannidem non haberent, vetus institutũ tenebant, vt Germanos mercede conductos ad suum auxilium euocarent. Vnde Frãcicarum coloniarum semina primum exorta sunt. Nam Germani siue à Romanis victi, siue (quod probabilius videtur) pretio empti, cœpere sensim in Galliæ finibus sedes collocare. Hinc illud Suetonij in Augusto: Germanos ultra Albin fluuium summouit: ex quibus Sueuos & Sicambros dedentes se traduxit in Galliã, atque in proximis Rheno agris collocauit. Idẽ in Tiberio: Germanico bello quadraginta millia deditiorum traiecit in Galliam, iuxtaque ripam Rheni sedibus assignatis collocauit. Neque verò prætereũdum est, quod Flauius Vopiscus de Probi Cæsaris imperio memoriæ prodidit: quo tempore vniuersa propè Gallia, hoc est, sexaginta ciuitates, ab imperio Romano descuerunt, armaque cõmuni consilio libertatis

tatis recuperandæ causa ceperunt. His gestis, inquit, cum ingenti exercitu Gallias petit, quæ omnes occiso Postumo turbatæ fuerunt, interfecto Aureliano à Germanis possessæ. Tanta autem illic prælia feliciter gessit, ut à Barbaris sexaginta per Gallias nobilissimas reciperet ciuitates. Et cum iam per omnes Gallias securi vagaretur, cæsis propè quadringentis millibus, qui Romanum occupauerant solum, reliquias ultra Nicrum fluium & Albin remouit. Quàm crudelis autem & immanis Romanorum dominatus fuerit, quàm acerba laticinia, quàm tetra, & obscœna vitæ cõsuetudo, quãtõque illa odio atque acerbitati Gallis hominibus, sed præsertim Christianis fuerit, nullius opinor ex scriptis, melius quàm ex Saluiani Massiliensis Episcopi libris de prouidentia, cognosci potest. Itaque incredibile dictum est, quantæ Germanarum gentium copiarum Gallis non modò fauentibus, verum etiam adiuuantibus, sese in Gallias effuderint. Vnde illud Latini Pacati ad Theodosium: Vnde igitur exordiar, nisi à tuis Gallia malis, quæ ex omnibus

terris, quas illas pestis infederat, haud iniuria tibi vindicas privilegium miseriarum; Earum autem Germanicarum gentium partem Francos nostros fuisse, cum ex Sidonio Apollinari, tum verò præsertim ex illius Saluiani locis compluribus planissimè intelligitur.

De ortu Francorum, qui Gallia occupata, eius nomen in Franciam vel Francogalliam mutarunt.

CAP. IIII.

Vare instituti nostri ratio postulat, ut hoc loco de Frãcorum ortu, primisque sedibus & tanquam incunabulis inquiramus. Qua in disquisitione illud summè admirandum videtur, quòd cum Francorum nomen per tot annos magnã totius Europæ partem occuparit, eamque Germaniæ gentè fuisse constet, tamen eorum mentio neque apud Ptolemæum, neque apud Strabonem, aut Plinium, ac ne apud Corn. quidem Tacitum vlla reperiatur: qui tamen Germanicarum omnium gentium situs & nomina mira diligentia persecutus est. Nam de Francici quidem nominis ampli-

plitudine p̄auca hæc ex multis testimo-
 nia proferemus. Primùm ex Iohan. Nau-
 clero, Generat. 27. vbi sic loquitur: Caro-
 lus Magnus Rex Francorum dicebatur:
 quod idem erat ac si nominatus fuisset
 Rex Germaniæ & Galliæ. Nam clarum
 est, quòd eo tempore omnis Gallia Trans
 alpina, & etiam Germania, à montibus
 Pyrenæis vsque in Pannonias, Francia di-
 cebatur: illa, id est, Germanica, Francia
 Orientalis: alia, id est, Gallica, Frãcia Oc-
 cidentalis. in quo veræ historiæ cõsentiũt
 omnes. Eguinartus in vita Caroli Ma-
 gni, Carolus, inquit, regnum Francorum
 quod post patrem Pipinum magnũ qui-
 dem & forte susceperat, ita nobiliter am-
 pliauit, vt pene duplum illi adiecerit. Nã
 cum prius non amplius quã ea pars Gal-
 liæ, quæ intra Rhenum & Ligerim, O-
 ceanũque & mare Balearicum iacet, &
 pars Germaniæ, quæ intra Saxoniam &
 Danubium, Rhenũque ac Salam flu-
 uium, postea à Francis qui Orientales
 dicuntur, incolitur, & præter hæc Ale-
 manni atque Baioarij ad regni Franco-
 rum potestatem pertinet, et, ipse per
 bella memorata primò Aquitaniam, & c.

Otto Frisingen. Chronic. 5. cap. 9. Erat autem Francorum iam terminus (loquitur de Dagoberti Regno) ab Hispania usque in Pannoniam, duos nobilissimos ducatus, Aquitaniam & Baiuariam. Sed multo copiosius postea lib. 6. cap. 17, eumque imitatus Godefridus Viterb. Chronic. parte 17. sub anno 881. Potro, inquit, Arnulphus totam Orientalem Franciam, quae hodie Teutonicum regnum vocatur, id est, Bauariam, Sueuiam, Saxoniam, Turingiam, Phrigiam, & Lotharingiam rexit. Occidentalem vero Franciam Odo tenuit. Idem sub anno 913. Mihi ex multis scriptorum auctoritatibus patuit regnum Teutonicorum, quod Imperator Fridericus nostro tempore possidet, partem esse regni Francorum. Ibi enim primi Frangi fuerunt cis citraque Rhenum: quae hodie Francia Orientalis usque ad terminos Bauariae appellatur. Frangia vero Occidentalis, est regnum illud, quod est cis citraque Sequanam & Ligerim fluuios. Et mox: Tempore Caroli Magni regis Francorum, tota Gallia, id est, Celtica, Belgica, Lugdunensis, omnisque Germania, quae est a Rheno usque ad Illyricum, una Frangia fuit.

quae

quæ omnia ex Ottone, vt dixi, ferè descri-
pta sunt. Vitichindus Saxo lib.1. Vltimus
Carolorū apud oriētales Frācos imperā-
tiū Lothouicus, &c. Notādū etiā est, quòd
Rhegino in Chr. anni DLXXVI. ita scri-
bit: Mortuo Pipino Rege, Ludouicus eius
filius, qui ad patris obitū fuerat, & fune-
ris eius obsequia celebrauerat, apud Frā-
cofurt, Orientalis regni principalē sedē,
residebat. Liutprandus Ticin. lib.1. cap.6.
Simul vt Vuido, quā Romanā dicūt Frā-
ciā, Berēgarius Italiā obtineret. Et paulò
pòst: Cūq; Burgundionū regna trāsiens,
Franciā, quā Romanam dicunt, ingredi
vellet, &c. Romanam autem Franciam
iccirco appellabant, primum quia Gal-
liam quæ Romanis paruerat, Franci oc-
cuparant. deinde quoniam Romana lin-
gua in ea regione vsitata erat: quemad-
modū superiùs diximus: vnde vetus nata
locutio, Loqui Romanū, de iis qui Ger-
manicè siue Francicè nō loquebātur. In-
didémque factum est, vt eadē Gallia Ro-
mana diceretur. Regino lib.2. sub anno
939. Interim Ludouicus Rex Galliæ Ro-
manæ filius Caroli, cōsilio inimicorū Re-
gis Alsatiā inuadit. Hinc illud Ottonis

Frising. Chron. 4. cap. pen. Videtur mihi inde Francos, qui in Galliis morantur, à Romanis linguam eorum, qua vsque hodie vtuntur, accōmodasse. Nam alij qui circa Rhenum, ac in Germania remanserunt, Theutonica lingua vtuntur. Et hunc nimjū familiariter imitatus multis locis Godfridus Viterb. parte 17. cap. 1. Videntur, inquit, mihi Franci in illis temporibus linguam Romanā, qua vsque hodie vtuntur, ab illis Romanis, qui ibi habitauerant, didicisse. His ex locis perspicuum est, miram Francorum nominis amplitudinem atque auctoritatem fuisse: quippe, cū magnam Europæ partem occuparet. Quinetiam videmus Germanos in Neapolitanum & Siculum Regnū ab Imp. Friderico II. traductos, ibique tanquam colonos præsidio collocatos, Francorum nomine appellatos fuisse. Petrus de Vineis libro Epist. 6. cap. 25. Viuens iure Francorum, in eo videlicet, quòd maior natu exclusis minoribus fratribus in castro ipso succedat. Imp. Fridericus II. Neapol. const. lib. 2. tit. 32. Ingerentes se casus præsentis materix circa Francos, qui personarum suarum

rum, plurimarumque rerum suarum omnium fortunam in monomachiam, quæ Duellum vulgariè dicitur, reponebat. Et mox: Prædictum igitur probationis modum, quo iure Francorum viuentes vrèbantur. Item li. 2. tit. 33. Quod ius inter omnes tam Francos, quàm Longobardos in caussis omnibus volumus esse cõmune. Hæc cùm ita sint, tamen Gregorius Turo. Episcopus, qui de Francorum ortu octingentis ab hinc annis scripsit, initio historiæ suæ testatur, se, cùm accuratè de Francorum ortu quæsiuisset, nihil tamen certi comperisse: quamuis veterem quendam illorum historicum habuerit Sulpitium Alexandrum: qui neque de primis illorum sedibus, neque de Regni primordiis quicquam affirmarit. At nos ex ea regione Fracos primùm ortos animaduertimus, quæ inter Albim & Rhenum interiecta, Oceano alluitur: vbi ferè Chauci maiores & minores collocantur: populus (vt ait Tacitus) inter Germanos nobilissimus: quique magnitudinem suam iustitia tuetur, & Batauorum regioni finitimus erat. Nam primùm omnium satis constat, Francos in

ora maritima sedes habuisse, locis admodum palustribus: rei que nauticæ peritissimos, & in bellis maritimis exercitatissimos fuisse. Quarum rerum documenta hæc extant. primum apud Claudianum, qui Stiliconi victorias gratulans, ita scribit:

*Ut iam trans fluvium non indignante Chayco,
Pascat Belgæ pecus, mediumque ingressa per Albin
Gallicæ Francorum montes armenta pererrent.*

Quo loco Chaycos poeticè appellavit, quos Geographi Chaucos nominarunt. De maritima verò illorū regione Panegyricus Cōstantino Magno dictus, testimonio est, vbi Rhetor ita loquitur: Quid loquar rursus intimas Franciæ nationes, non iam ab his locis quæ olim Romani inuaserunt, sed à propriis ex origine suis sedibus, atque ab vltimis Barbariæ litoribus auulsas: vt in desertis Galliæ regionibus collocatæ, pacem Romani imperij cultu iuarēt, & arma delectu. Rursus in altero Eumenij rhetoris Panegyrico, vbi sic loquitur. Aut hæc ipsa, quæ modò desinit esse barbaria, nō magis feritate Fræcorum, velut hausta defederat, quàm si eam circumfusa flumina & mare alluēs operuisset.

operuisset. Eodémque pertinet Procopij testimonium belli Gottici lib. 1. nam ubi eum locum describit, quo Rhénus in Oceanum influit: His, inquit, locis nō mediocres sunt paludes: ubi antiquitus Germani habitabant: natio barbara, nec magnæ tum existimationis homines, qui nunc Franci nominantur, quem Procopij locum Zonaras cōmemorat Annal. to. 3. Eodē etiā pertinet ille Flau. Vopisci locus, in vita Probi Imp. ubi scribit, Francos à Probo in uis paludibus profligatos. Testes sunt, inquit, Frāci in uis strati paludibus, Item illud Sidonij Apollinaris,

Francorum & penitissimas paludes

Intrares venerantibus Sicambriis. Iā verò q̄

de Chaucorū vicinitate diximus, ea planissimè ex collatione locorū, & utrorūque sediū descriptione, p̄spicitur: Chaucorū quidē apud Plin. lib. 16. c. 1. Franco-
rū verò, apud illum Rhetorem Panegyristem. Nā Plin. quidē ita loquitur: Sunt in Septētrione visæ nobis Chaucorū gētes, qui maiores minorésque appellātur, vasto ibi meatu: bis dierū notūmque singularū interuallis effusus in immēsū agitur Oceanus, æternā operiēs rerū naturæ

controuersiam : dubiumque terræ sit, an parte in maris. At Panegyristes : *Quamquam*, inquit, illa regio diuinis expeditionibus tuis Cæsar vindicata atque purgata, quam obliquis meatibus callidis (sic legendum ut in libris vulgatis, non

SCALDIS CALDIS, ut quidam reposuit) interfluit: quâq; diuortio sui Rhenus amplectitur, penè, ut verbi periculo loquar, terra non est. ita penitus aquis permaduit, ut non solum quæ manifestè palustris est, cedat adnixum, & hauriat pressa vestigiû : verum etiam vbi paulò videtur firmior, pedum pulsu tentata quatiatur : & sentire se procul mora pondus testetur. Patefactum igitur arbitramur esse locum, vnde propagata in Galliam Francorum natio est: palustris videlicet ea regio, quæ inter Albim & Rhenum Oceanum attingit. Quod eo etiam argumento confirmari potest, quòd Franci maritimarum rerum usum maximum habebant, latèque per eam oram vagabantur. Nam Eutro. lib. 9. vbi Gallieni Imperatoris historiam percurrit: Post hæc tempora, inquit, Carausius cum per tractum Belgicæ Armoricæ pacandû mare accepisset,

quæ

quod Franci & Saxones infestabāt. Quae
 eadem de re Paulus quoque Orosius lib.
 7. commemorat. Eodem pertinet alter
 in illo, quem aliquoties iam protulimus,
 Panegyrico, locus, ubi Rhetor ita loquitur:
 Franci, inquit, præter cæteros truces,
 quorum vis cùm ad bellum efferuesce-
 ret, ultra ipsum Oceanũ æstu furoris eue-
 cta, Hispanorum etiam oras armis infe-
 stas habebat. Itaque Iustinianus Imper.
 li. Cod. 2. ubi præfeti prætorio Africæ of-
 ficiũ exponit, mentionẽ facit Francorũ,
 qui in parte quadam Gallix finitima His-
 panix confederāt. Memorabile est autẽ,
 & ad bellicæ laudis gloriã insigne, quod
 alio Panegyrici loco narratur, exiguas
 Francorum copias, quos Imperator Pro-
 bus bello superatos in Pontum captiuos
 abduxerat, nauibus aliquot interceptis,
 vsque in Græciã & Asiã vagatos esse: Si-
 ciliã inuasisse: Syracusas cepisse: pòst onu-
 stos præda & spoliis per fretũ Herculeũ
 in Oceanũ reuertisse. Recursabat, inquit,
 in animos, sub diuo Probo, & paucorũ
 ex Frãcis captiuorum incredibilis auda-
 cia, & indigna felicitas: qui à Ponto vs-
 que correptis nauibus, Græciã, Asiãmq;

populati, nec impunè plerisque Lybiæ littoribus appulsi, ipsas postremò naualibus quondam victoriis nobiles ceperāt Syracusas: & immenso itinere permenſi Oceanum, quā terras rupit, intrauerant: atque ita euentu temeritatis ostenderāt, nihil eſſe clauſum piraticæ deſperationi, quò nauigiis pateret accessus. Et ad hanc diſputationem ea quoque auctoꝝ loca referēda ſunt, ex quibus intelligitur, Francorum ſedes Batauorum finibus propinquas fuiſſe. Nam rhetor ille Maximianum & Conſtantinum alloquens: Multa, inquit, iſte Francorum millia, qui Batauiam aliāſque cisRhenum terras inuaſerāt, interfecit, depulit, abduxit. Præterea inſignis extat locus apud Corn. Tacit. in li. 20. vbi de Batauiæ & Friſiæ vicinitate commemorans, Caninefates quoque admisceat: quorum eam ſcribit conſuetudinē in Rege creando fuiſſe, quam poſterius verè Frācicā fuiſſe oſtēdemus. Miſſi, inquit, ad Caninefates, qui conſilia ſociarent. Ea gens partē inſulæ colit, origine lingua, virtute par Batauis: numero ſuperātur. Et mox: Brinnio impoſitus ſcutro, more gentis, & ſuſtinentium humeris vibratus,

vibratus, dux deligitur. Quæ verba haud exigui esse ad nostram disputationem momenti, posterius, cum ad eum locum ventum erit, intelligetur. Quæ cum ita se habeant, satis equidem admirari Adr. Turnebi doctissimi viri iudicium non possum, qui tam multis veterum auctorum locis pro nihilo habitis, scripsit, videri sibi Fracos ex Scandinavia oriundos: propterea quod apud Ptolemæum in illa insula Phirassi collocantur. Quam vocem corruptam, & FRANC I reponendum censer. Neque tamen præter meram diuinationem ullam huius opinionis suæ rationem affert. quæ tamen opinio à veterum Scriptorum omnium auctoritatibus apertissime dissidet. De ceteris verò propè omnibus, qui *fabulis delectati*, Francorum originem ad Troianos & Priami filium Francionem nescio quæ retulerunt, tantum dicimus, Poëtis illos, non historicis scribendi argumentum præbuisse: eoque in numero primum meritò locum Guilielmo Bellayo tribuimus: qui cum omnium optimarum artium doctrina, summæque ingenij laude præstaret, tamen in libello de Gallia & Fracæ antiquitatibus, non

Francogallicæ historiæ , sed Amadificarum fabularum instituisse tractationem videtur.

De Francorū nomine, variisque excursionibus, & quo tempore regnum sibi in Gallia constat uerint.

CAP. V.

Sed ratio postulat, ut de hoc Francorum nomine paulò attētius cōsideremus : quod nusquam in Germaniæ descriptione reperiri superius diximus. Ne diutius teneam, necesse est vel Francotum gentem tenuem obscuramque fuisse, à qua tamen tatarum rerum gerèdarum initia nata sunt : quemadmodum in Suittis tenuissimo Helvetiorum pago uſuuenit, à quo cūm recuperandæ libertatis auctores orti primūm fuissent, Suitzerorum nomen in Heluetios omnes propagatū est: vel, quod mihi verisimilius videtur, fictam ex re & occasione appellationem fuisse: cūm ij, qui se libertatis recuperandæ principes atque auctores profiterētur, FRANCOS se nominassent: qua voce liberos, & seruitutis expertes, apud Germanos intelligi, satis inter eruditos & literatos Germanos

nos constare video. indéque Francum populari lingua, pro libero & immuni: & Franciam, pro asylo usurpamus: & Frãcisare, pro in libertatem asserere. Ita-^{volaffranis} que rectissimè Ant. Sabellicus Ennead. x. lib. iiii. Frãcos, inquit, Itali liberos appellant: quippe cùm Itali ex Germanorũ eluuiionibus promanarint. Eius autem rei primum argumentum est, quòd Procopius lib. Gott. bell. i. memoriæ prodidit, Frãcos antiquitus generali nomine Germanos appellatos fuisse. pòst verò quàm è finibus suis excesserũt, Francorũ nomẽ obtinuisse. Alterum est, quod Corn. Tacitus lib. 20. vbi de Caninefatibus loquitur (quos Francorũ finitimos, vel potius populares, atque adeò Francos ipsos natiuos fuisse ostendimus) eorũque primã aduersus Romanos victoriam describit, his vtitur verbis: Clara ea victoria in præsens, in posterum vsui: armãque & naues quibus indigebãt adepti, magna per Germanias Galliãsq; fama, LIBERTATIS AVCTORES celebrabantur. Germaniæ statim misere legatos, auxilia offerentes. Valeat igitur omen, vt FRANCI verè proprièq; dicãtur, qui Tyrãnorũ

seruitute depulsa, honestã, etiam sub regum auctoritate, libertatem sibi retinendam putarunt. Non enim regi parere, seruitus est: neque qui regi parent, continuo serui habendi sunt. sed qui Tyranni libidini, aut latroni, aut carnifici, tanquã pecudes lanioni sese subiiciunt, ij demũ vilissimo seruorum nomine appellandi sunt. Itaque reges semper Franci habuerunt, etiam tum, cum assertores se ac vindices libertatis profitebantur: & cum sibi reges constituerunt, non tyrannos, aut carnifices: sed libertatis suæ custodes, præfectos, tutores sibi constituerunt. quemadmodum ex Francogallicæ Reipublicæ forma posteriùs intelligetur. Sic Salustius regem primis temporibus à Romanis habitum scribit, conseruandæ libertatis atque augendæ Reipubl. causa. Vbi verò suam libertatem labefactari Regum insaniis senserunt, tum iis pulsas suam sibi tutandam libertatem iudicarunt. Quæ verò Iohannes Turpinus nescio quis, monachus certè stolidus atque imperitus, qui Caroli Magni, non vitam, sed fabulam conscripsit, de Francorum vocabulo nugatur,

tur, vt qui pecuniam ad Dionysianum templum ædificandum cõtulisset, Francus, id est, liber diceretur: quasi nomen illud Regis illius Caroli tempore demum natum sit: ne memoratu quidem dignum est: non magis quàm reliqua illius omnia, fabulis anilibus ac delirijs referta. Nostram porrò de Francorum nomine coniecturam adiuuat, quòd Gregorius Turon. Ado Viennensis, Sigebertus, Abbas Ursperg. Godfridus Viterbiensis scribunt, Francos à libertate, & (vt illi ad vocis notionem alludentes loquuntur) à ferocitate nomen inuenisse: propterea quod Valentiniani Imperatoris stipèdarij esse, tributàque aliarum nationum more pendere recusarent. non quò Francorum nominis mentio non multo antiquior sit Valentiniani Imp. ætate. nam (vt superius demonstratum est) amplius centum antè annis sub Gallienis Imp. usurpata est. sed quia finitimi populi cū Francorū exēplum virtutémq; imitarētur, seseq; ex Romanorum tyrannide in libertatē vindicarent, eorundē etiã nomē vsurpandū putarūt. Nã ꝑ Hunibaldus ait nominatos

à Franco Antharij Sicambrorum Regis: idque factum addit Octauiano Augusto filio imperante: primum ab omnium Romanorum & Græcorum historiis alienum est, apud quos nulla tam antiquis temporibus Francorum mentio reperitur: ut superius demonstratum est. Deinde cum illi populi Regem sibi crearent, (sicuti & iam prius dictum est, & postea dicitur) perabsurdum est, existimare, populum à Rege potius, quàm regem à populo denominatum. Multo verò absurdius est, eosdem dicere Francos & Sicambros fuisse: propter hemistichium à diuo Remigio in Clodoueo baptisado usurpatum: *Mitis deponere colla Sicamber.* Nam alios Francos, alios Sicambros fuisse, versus illi Sido. Apollinaris declarant.

Francorum & penitissimas paludes

Intrantes, venerantibus Sicambris.

Quare ut illud à Remigio usurpatum hemistichium concedamus, tamen alludendi potius, quàm veri nominis designandi causa, id factum esse probabile est. Verùm, ut ad institutum redeamus, illud verissimè dici ac prædicari

prædicari potest, omen Francorum nominis, hoc est (vt Corn. Tacitus interpretatur) auctorum libertatis ita faustum, felix, fortunatumque fuisse, vt ex eo victoriæ propè innumerabiles consecutæ sint. Nam postea quàm illo consilio Frãciè suis finibus excesserunt, non modò Germaniam, patriam communem, verumetiam Galliam, ad extremum etiam Alpes transgressi, partem Italiæ non mediocrem à Romanorum tyrannide liberarunt. Prima autem & antiquissima huius illustrissimi nominis mentio reperitur non sub Imp. Decio, vt quosdam nimium confidenter affirmare video: sed sub Imp. Gallieno, hoc est, circiter annũ Christianæ salutis CCLX. Nam Trebellius Pollio in eius vita: Cum ludibriis (inquit) & helluationi vacaret, neq; aliter Rempublicam regeret, quàm cùm pueri fingunt per ludibria potestates: Galli, quibus insitum est luxuriosos principes ferre non posse, Postumum ad imperium vocarunt: qui tum Gallieni legatus Galliæ cum imperio præerat. Et paulò pòst: Contra Postumum igitur Gallienus bellum incepit, & cum mul-

tis auxiliis Postumus iuuaretur, Celticis ac Frãcicis, in bellũ cum Viãtorino processit. Quibus ex verbis intelligitur, Gallos ad depellendam Gallieni Tyranni seruitutem, Francorum, id est, auctorum libertatis, auxiliis vsos fuisse. Quod idẽ breuiter Zonaras significans in Gallieni vita, ἐπολέμισε δὲ inquit, φράγγους &c. Altera eorundem mentio rursus occurrit apud Flau. Vopiscum, in Aureliani vita, his verbis: Apud Moguntiacum Tribunus legionis sextæ Gallicanæ, Frãcos irruentes, cùm vagarentur per totam Galliam, sic afflixit, vt trecentos ex his captos, septingentis interemptis, sub corona vendiderit. Non enim Frãnci nostri in illo bello, non magis quàm alij in aliis, quantumuis iustis, semper secundos præliorum euentus habuerũt. Quinetiam à Constantino, qui postea Magnus dictus est, duo ipsorum Reges capti, & bestiis in spectaculo quodam obiecti memorantur. quam historiã Eutrop. lib. 7. & Rhetor in Panegyrico, quẽ superiũs aliquoties protulimus, attingũt. Et quoniã alio loco de bellis in Baraunorum finibus gestis idem Rhetor commemorat,

morat, quos à nostris non longè abfuisse ostendimus, verba eius subscribemus. Multa, inquit Rhetor, Francorum millia qui Bataviam, aliáque cis Rhenū terras inuaserant, interfecit, depulit, abduxit. Et alio loco: Terram Batauorum sub ipso quondam alumno suo à diuersis Francorum Regum gentibus occupatam omni hoste purgauit nec contentus vicisse, ipsos in Romanas transtulit nationes: vt nō solum arma, sed & feritatē ponere cogerentur. Quo ex loco non obscurè intelligitur, Cōstantinū Francorum vi atque armis coactum, sedes illis in Romani imperij finibus concessisse. Quinetiam Ammianus lib. 15. scribit, Francos exorto inter Constantinum & Liciniū ciuili bello, pro Cōstantini partibus sæpè numero fortiter decertasse. Sed & alio eiusdem libri loco, imperante Cōstantino, Cōstantini filio, Francos in Regia quā plurimos fuisse memorat: magnaque apud Cæsarem in gratia atq; auctoritate fuisse. Post hæc, inquit, Malarichus subito nactus, adhibitis Francis, quorum ea tempestate in palatio multitudo florebat. Iam verò imperante Iuliano, qui Apostata dictus est,

iidem Frāci Coloniā Agrippinā Romanorum seruitute oppressam in libertatem vindicare conati sunt: eāque lōga obsidione pressam deditiōem facere coegerunt: quemadmodum idē Ammianus lib. 12. commemorat. Cūque ad flumen Salam aliquot è Francis confedissent, ea re, Salij dicti sunt. de quibus idem Ammianus eodem libro: Quibus paratis, inquit, petit primos omnium Frācos, eos videlicet quos consuetudo Salios appellauit: *aufos olim in Romano solo, apud Toxiandriam locum, habitacula sibi figere prælicenter.* Rursus lib. 20. Regionem à Francis ultra Rhenum occupatam, & Franciam dictam, commemorat. Rheno, inquit, transmissio, regionem subito peruasit Francorum, quos Attuarios vocant, inquietorum hominum, licentius etiam tum percurfantium extima Galliarum. Et lib. 30. vbi de Rege Macriano loquitur, quo cum Valentinianus Imp. ad ripā Rheni, prope Moguntiacum pacem fecerat: Perit autem, inquit, in Francia, postquam dum internecine vastando perumpit auidius, oppetiit Mellobaudis bellicosi Regis insidiis

diis circumuentus. Hunc autem Francorum Regem Mellobaudem idem auctor lib. seq. fortem & bellicosum fuisse scribit, & ob virtutem militarem ab Imp. Gratiano Comitem domesticorum, & Legatum cum Nanniense factum fuisse, ut exercitum aduersus Lentiates Germanos educeret. Post verò imperante Honorio, propter pactam cum illo Imperatore societatem, Galliarum Romanarum fines aduersus Stiliconem tutati sunt. Nā Orosius lib. vlt. Excitata, inquit, per Stiliconem gentes Alanorum, Sueuorum, Vandalorum, multæque cum his aliæ Francos proterunt, Rhenumque transeunt, Gallias inuadunt. Post Honorij Imperatorum ætatem perexigua de Francorum rebus gestis extat memoria. nam ad illa tempora referendum est, quod D. Ambrosius epistola 29. ad Imp. Theodosium scribit, Francos & in Sicilia & aliis locis compluribus Maximum Romanarum copiarum ducem superasse. Ille igitur, (inquit, de Maximo commemorans) statim à Francis, & à Saxonum gente, in Sicilia, Sicilia, Petauione, vbiq; denique terrarum victus est. Verum imperante Valentinia-

no III, hoc est, circiter annum salutis Christianæ CCCC L. Illud auctorū omniū consensu constat, Childericum Merouei Francorum regis filium, post annorum amplius ducentorum contentionem, Galliam è Romanorum seruitute in libertatem vindicasse: primūque in ea Regni sui sedem certam stabilēque constituisse. Nam etsi nonnulli primos Francorum Reges Faramundum & Clodiocritum numerant: tamen nemini dubium est, alios antea complures Francorum reges fuisse, qui etiam transmissō Rheno in Galliā irruerunt: quorum nemo pacatum in Galliæ finibus imperium obtinuerit. Meroueus autem, quem vulgò tertium numerant, Francorum quidem Rex fuit: sed aduena, & peregrinus, non in Gallia factus, non denique Francogallorum, hoc est, gemellæ & consociatæ gentis iudicio & voluntate creatus. Francorum denique Reges illi omnes fuerunt: non Francogallorum. Primus Childericus, Merouei (vt diximus) filius à Francis & Gallis, publico gemellæ gentis consilio, rex Francogalliæ creatus est: posteaquam Mero-
ueus

ueus pater, Attilino prælio interfectus est, imperate Valentiniano tertio, perditto ac libidinoso principe. Quo tempore Angli & Scoti, Břitāniam: Burgundi Sequanorum, Aduorum, & Allobrogum fines: Gotti, Aquitaniam: Vandali Africam atque Italiā, urbemque ipsam Romanam occupabant. Hūni verò, Attila duce, Galliam cædibus, atque incendiis vastabāt. Quam rei gerendæ facultatē Meroueus Francorū rex, nō aspernatus, magnis coniunctis copiis, Rhenum transmisit, ciuitatibusque cōpluribus ad eum recuperandæ libertatis causā confugientibus, tandem interiores Celtarum vrbes occupauit. Attila autem cum exercitum haberet hominum circiter quingentorum millium, latè per Galliam, Tholosam vsque vagatus est. Erat tum Galliæ Præses Aëtius, qui Attilæ potentiam veritus, Gotos sibi fœdere ac societate adiunxerat. Horum auxiliis iustructus, prælium cum Attila commisit, cecidisseque dicuntur eo prælio nō minus centum & octoginta hominum millibus. At victor Aëtius, cum apud imperatorem Valentinianum in regni ap-

perendi suspicionē adductus esset, ipsius iussu necatus est. Aliquantò pòst Imperator ipse quoque opera Maximi, de quo superiùs mētionem fecimus, est interfectus. Meroueo mortuo, vnáque iam è duabus Gallorum & Francorum gētibus ciuitate facta, vniuersi coniunctis animis, Childericum Merouei filium regē sibi deligunt: scutóque de more impolitum, atque in humeros sublatum, ter circum comitia deportant: & plausu vndique excitato, summisque omnium gratulationibus, regem Francogalliæ cōsalutant. Quarum rerum omnium auctores habemus Sidonium Apollinatē, Paulum Diaconū, Gregorium Turonensem, Ottonem Frisingensem, Aimoinum, & ceteros: quorum testimonia, nec ita multò pòst, vbi, de regis inaugurandi more dicendum erit, proferemus. De urbium quidem occupatione, Ottonis lib. 4. cap. pen. verba hæc sunt: Franci Rheno transmissi, Romanos qui ibi habitabant, primò fugant, pòst captis Tornaco & Cameraco, Galliæ urbibus, ac indepaulatim progrediētes, Rhemos, Suefionē, Aurelianū, Agrippinā, Treuerim subiugant.

Neque

Neque verò præmittendus est insignis Hunibaldi locus, apud quem scriptum ita est: Merouei tempore Franci penè totam Galliam suo regno adiecerunt: Romanorū iam viribus imminutis, ac deficientibus: præsertim post Aetij mortem, quem Valērianus ex inuidia occiderat. Franci ergo Gallis commixti de ipsorum filiabus sibi acceperunt vxores: genuerunt filios & filias: qui omnes didicerunt linguam eorum, simul & mores: cum quibus sunt deinceps conuersati vsque in præsentem diem. Hæc ille: quibus consentanei sunt ij auctorum loci, in quibus per illa tēpora Galli & Franci promiscuo nomine appellantur. velut apud Paul. Diaconum, lib. de gest. Langob. 3. cap. 13. Galli autem vehementer afflictī: etsi multi capti, plurimi tamen per fugam elapsi vix ad patriam reuertuntur. tantæque strages facta est de Francorum exercitu, quanta nunquā a libi cōmemoratur. Atq; hæc quidē de primo Frācogalliæ rege, summatim. quibus illud subiungendum est: Cū hoc Frācogalliæ Regnū annos ferè mille ducentos durarit, tres tantū per id omne

tempus Regum familias numerari: Merouingiorum, qui orti à Meroueo stirpem ad annos ducentos octoginta tres propagarunt: Carlouingiorum, qui orti à Carolo Magno, sobolem in annos trecentos triginta septem produxerunt: & Capeuingiorum, qui ab Hugone Capeto prognati, per quingentos iam & octoginta annos Regnum obtinent.

Regnum Francogallia vtrum hereditate, an suffragiis deferretur, & de Regum creatorum more.

CAP. VI.

SEd hoc loco præclara quaestio exoritur, & ad maiorum sapientiam cognoscendâ aptissima, vtrum Frâncogalliæ regnum hereditario iure, an verò populi iudicio & suffragiis deferretur. Germaniæ quidem Reges (quo ex genere Francos nostros fuisse, superius demonstratum est) suffragiis creari solitos, Cornelius Tacitus in libello de moribus Germanorum testatur: Reges,

ges, inquit, ex nobilitate, Duces ex virtute sumunt. Quod institutum etiam nunc Germani, & Dani, & Sueui, & Poloni retinent: ut Reges quidem in Concilio gentis eligant: filij tamen prerogatiuam habeant: & (ut Tacitus memoriae prodidit) ceteris preferantur. Quo instituto, haud scio, an quicquam sapientius aut Reipublicae salutarius excogitari potuerit. Nam (ut Plutarchus in Sylla luculenter monet) quemadmodum venatores non quod ex generoso cane natum est, sed canem ipsum generosum quaerunt: equites non quod ex equo generosissimo natum, sed equum ipsum expetunt: eodem modo qui Rempublicam constituunt, magno errore ducuntur, si, quis Princeps sibi agnaturus sit, potius quam qualē habituri sint, exquirāt. Eò accedebat, quòd parētes successionis illius spe ad suos filios praclare instituēdos adducebātur, ne tāquā paterna successione indigni à populo repudiaretur. Atque hanc maiorum nostrorum in Frāncogalliae regno cōstituēdo sapientiā fuisse, documēto est, primum Caroli Magni testamentū, apud

Ioan. Nauclerum, & Hen. Mutium editū, in quo clausula hæc extat: *Quòd si filius cuiuslibet horum trium filiorum meorum natus fuerit, quem populus eligere velit, vt patri suo in regni hereditate succedat, volumus vt consentiant patruus ipsius: & regnare permittant filium fratris sui in portione Regni paterni.* Quinetiam memorabile est, quod Regino lib. Chron. 2. scribit, sub anno DCCCVI, cum Carolus Magnus tres filios haberet, quibus maturè in vita sua consulere volebat: cū primoribus (inquit) & optimaribus Francorum de partitione sui regni inter filios suos placitū habuit. & diuisione facta inter tres partes, testamētum de illa fecit, quod per sacramentum interpositum à Francis confirmatū est. Sic Eguinartus in eiusdem Caroli vita: Euocatum ad se Ludonicum Aquitanix regem, qui solus filiorum Hildegardis supererat, congregatis solenniter de toto Frācorum regno primoribus, cunctorum consilio confortem sibi totius regni fecit. Sed superiores videamus. Nam Aimoinus quidem libro. 1. cap. 4. de Faramundo, quem vulgò (vt dixi) primum Francorum Regem

gem numerant , ita loquitur : Regem verò ceterarum more nationum Franci sibi eligentes , Faramundum folio sublimāt regio. Sed multo copiosius Hunibaldus , scriptor vetustissimus : Anno , inquit , C C C C V. omnes Duces , proceres , & nobiles Francorum in mense Martio conuenerunt apud Neopagum pro noui Regis electione facienda. Et mox , Hi omnes cum ceteris vno consensu Faramundum de regio genere ortum vnanimiter in Regem elegerunt. Rursus Aimoinus libro 4. cap. 51. Franci autem Danielelem quendam clericum cæsarie capitis crescente , in regnum stabiliunt , atque Chilpericum nuncupant. Item lib. 4. cap. 67. Mortuo rege Pipino filij eius Carolus & Carolomannus consensu omnium Francorum Reges creati sunt. Et alio loco , Mortuo Pipino , Franci factò solenniter conuentu , ambos sibi eius filios reges constituunt , ea conditione præmissa , vt totum regni corpus ex æquo partirentur. Et rursus post alterius è vita excessum : Carolus autem frater defuncto consensu omnium Francorum Rex constituitur.

Atque hæc quidem ex Aimoino. Similia autem apud Gregorium Turonensem testimonia complura extant, è quibus pauca hæc proferemus. Nam libro secundo, capite 12. Franci, inquit, eiecto Childerico Eudonem sibi vnanimiter Regem asciscunt. Item libro 4. capite 51. Tunc Franci qui quondam ad Childbertum aspexerant seniore, ad Sigebertum legationem mittunt: vt ad eos veniens, derelicto Chilperico, ipsum per se Regem stabilirent. Et aliquanto post: Collectus est ad eum omnis exercitus: impositumque super clypeo sibi Regem statuunt. Item alio loco: Sigebertus Francis consentiens, more gentis impositus clypeo, Rex constitutus est, ac Regnum fratris sui Chilperici adeptus. Et non ita multo post: Burgundiones & Austrasij cum reliquis Francis pace facta, Clorarium in tribus totis Regnis super se Regem leuauerunt. Quod idem Abbas Vspergensis confirmat: Burgundiones, inquit, & Austrasij facta pace cum Francis, Clotharium in monarchia totius Regni Regem sublimauerunt. Et paulo post: Franci alterum eius fratrem
Hil-

Hildericum, qui Aufrasiis iam imperabat, super se Regem constituunt. Eodem pertinet, quod Liutprandus Leuita Ticinensis libro 1. capite 6. ita scribit: Cúmque Burgundionum regna transiens, Franciam, quam Romanam dicunt, ingredi vellet, Francorum nuntij ei occurrunt, se redire nuntiantes: eo quòd longa expectatione fatigati, cum sine rege diutius esse non possent, Odonem cunctis petentibus elegerunt. Fertur autem hac occasione Fracos Vvidonem sibi regem non assumpsisse, &c. Sed de hoc Odone memorabilis & Reginonis & Sigeberti narratio est, ex qua planius etiam de regis filio repudiato, & alieno ascito cognoscitur. Nam Regino quidem libro secundo, sic loquitur, sub anno 888. Interea Galliarum populi in vnum congregati, Ottonem Ducem filium Ruoperti, cui præ ceteris formæ pulchritudo & proceritas corporis & vitium sapientiæque magnitudo inerat, Regem super se pari consilio & voluntate creant. Sed & Annaplium Rhemensium scriptor: Quum quotidie, inquit, copiis Roberti de-

crescentibus decreverent Caroli, clam
 tandem secedens cum Haganone trans
 Mosam proficiscitur. Franci Rober-
 tum seniore[m] eligunt, ipsique sese com-
 mittunt. Itaque Rex, Rhemis apud S.
 Remigium ab Episcopis & primatibus
 regni rex constituitur. Sigebertus verò
 sub anno 890. hoc modo: Franci verò ne-
 glecto Carolo Ludouici Balbi puero, vix
 decenni, regem sibi præficiunt Odonem
 filium Roberti Ducis, quem à Nortman-
 nis occisum supra diximus. Item Otto
 Frising. Chron. lib. 6. cap. 10. Occidenta-
 les, inquit, Franci, Odonem Roberti fi-
 lium virum fortem, consensu Arnolphi
 regem creant. Quæ testimonia eo magis
 notanda atque obseruanda sunt, quòd
 populi ius demonstrant summum fuisse,
 non modò in Regibus deligendis,
 verum etiam in Regum filijs repudian-
 dis, & alienis asciscendis. quod etiam
 post Caroli Simplicis mortem usu ve-
 nit. Nam Regino sub anno DCCC
 XXV. Carolus Rex, inquit, in custodia,
 qua tenebatur, obiit. qui fertur vir hebe-
 tis esse ingenij, & minus aptus vtilitati-

sub his verbis inquit, copis Roberti de

bus regni. Omnes etiam à filio eius deficientes, quendam Rodolphum sibi regē eligunt. Filium autem Aimoinus Ludouicum appellat: qui minus commodè illud narrans, scribit Carolum in custodia præcepisse de Francorum procerum cōsilio, vt Rudolphus Richardi Burgundionum ducis filius in regem ordinaretur. Sed Annalium Rhemēsiū scriptor planius id exponit. Audito Franci quòd Carolus Normānos ad se venire mandasset, ne illi coniungerentur, inter Carolum atque Normannos cum Rodolpho medijs resederūt: tūmq̄ Carolo trans Mosam refugiente Rodolphum cuncti Regem eligunt. Item in Appendice Gregor. Turonen. lib. 15. cap. 30. *Post Dagoberti decessum filius suus Clodoueus sub tenera ætate regnum patris asciiuit. omnesque leudes (id est, subiecti) eū in Masolano villa sublimant in regnum. Item Sigebert. in Chronic. anno 987. Ludouico Francorum rege mortuo, Francis regnum transferre volētibus ad Carolum fratrem Lotharij regis, dum ille rem ad concilium defert, regnum Francorum vsurpat Hugo, &c. Multa eisdem generis*

apud Adonem testimonia sunt. velut anno 686. Clodoueus rex decessit. Franci Clotarium filium eius regē constituunt. Et mox: Clotarius quatuor annos regnās obiit: cuius loco Franci Theodoricum fratrem eius eligunt. Item anno 669. Franci Danielelem quendam clericum post abiectionem tonsuræ, in regno stabiliunt, atque Chilpericum nuncupant. Et mox: Franci Theodericum Dagoberti filium regem super se constituunt. Item apud Ottonem *Frising. Chron. 6. cap. 13.* Ottone, inquit, Francorum rege mortuo, Carolus voluntate omnium rex creatur. Item Appendix Grego. Turon. lib. 11. cap. 101. Mortuo Theodorico rege, Franci Clodoueam filium eius parvulum elegerunt in regnum. Et cap. 106. Franci verò Chilpericum quendam regem constituerunt. & cap. 107. Quo mortuo Theodoricum regem statuerunt in sedem regni, Item Godfrid. *Viterbien. Chron parte 17. capit. 4.* Pipinus verò per Papam Zachariam ex electione Francorum factus est Rex Francorum: Hilderico ignauo rege per Francos in monasterium missio. His ex locis, aliisque similibus

milibus quamplurimis patere arbitror, reges Francogalliæ populi potius, hoc est ordinum, & (vt nunc loquimur) statuum iudicio ac studio, quàm hereditario iure constitutos fuisse. cuius rei magno etiam argumento est ritus, quo maiores in regibus inaugurandis utebantur. Quod enim paulo superiùs diximus, Cornel. Tacitum de Caninefatibus, Francorum popularibus, testari, vt designatum regem scuto imponerent, sublimémque humeris gestarent: idem in regibus nostris vsurpatum animaduertimus. Nam qui populi suffragiis delectus fuerat, hunc scuto impositum subleuabant, humerisque sustentatum ter circum populi comitia, vel, si in castris id acciderat, circum exercitum, plaudentibus atque acclamantibus vniuersis, gestabant. Gregor. libro secundo, vbi de Clodouei Regis electione commemorat: At illi, inquit, ista audientes, plaudentes tam palmis, quàm vocibus, cum clypeo euectum, super se regem constituunt. Item libro septimo, capite 10. vbi de Gondebaldo loquitur: Ibi-que, inquit, parmæ superpositus Rex est

leuatus. sed cùm tertio gererent, cecidit
 se fertur: ita vt vix manibus circunstan-
 tium sustentari posset. Qua de re Aimoi-
 nus lib. 3. c. 6. ita scribit: Euocatum Gon-
 dobaldum more antiquorum Francorū,
 regem proclamantes esse suum, eleua-
 uerunt eum clypeo. cùmque tertio totū
 cum eo circuissent exercitum, repentē
 ruens cum rege vix à terra eleuari po-
 tuit. Item Ado Viennensis Ætat. 6. Sige-
 bertus, inquit, Francis consentiens, mo-
 re gentis impositus clypeo rex constitu-
 tus est. Ac nimirum ex eo factum cōstat,
 vt Scriptores illi, vbi de rege creato com-
 memorant, plerunque hāc locutionem
 vsurpent, vt eum in regem eleuatum di-
 cant. Sed nunc ad tertium huius dispu-
 tationis argumentum accedendum est:
 vt intelligatur, quantum in regibus con-
 stituendis, retinendisve, ordinum ac po-
 puli ius potestásque fuerit. si quidem ex
 omnibus nostris Annalibus constat, re-
 gum abdicandorum summam potesta-
 tem penes ordinum comitia fuisse. Cu-
 ius potestatis insigne documētum is qui
 primus Francogalliæ rex creatus fuit, no-
 bis præbet: quem cùm populus comperis-
 set

set flagitiis ac libidini deditum, ætatem in ganeis & scortationibus consumere, publico cõsilio remouerunt, Galliæque finibus excedere coegerunt. quod anno cccclxix. factum nostri restantur. Quin etiam is quem ipsius in locum suffecerunt, Eudo, cùm sua potentia ad superbiam & crudelitatem abuteretur, pari seueritate iudiciorum exauctoratus est. Cuius rei testes sunt Hunibaldus sub anno cccclxvij. Gregor. Turon. lib. 2. ca. 12. Aimoin. lib. 1. cap. 7. Godfrid. Viterb. parte 17. cap. 1. Sigebert. sub anno 461. & 469. Childericus verò (inquit Gregorius) cùm esset nimia in luxuria dissolutus, & regnaret super Francorum gentem, cœpit filias eorum stuprosè detrahere. Illique ob hoc indignantes de regno eum eiciunt. Comperto autē, quod etiam eum interficere vellent, Thoringiam petiit. Hunibaldus autem: Anno, inquit, regni sui sexto conspirantes contra eum principes & procōres Francorum propterea quod impotenter & nimis luxuriosè viuens vxores & filias nobilium plures vitiaisset, voluerunt eum occidere. quod cùm ei innotuisset, cum paucis occultè

fugit in Thoringiam. Post Franci quendam Ægidium sibi constituerunt in regem: qui regnavit annis octo. quem Franci denuò nimis tyrannifantem, & proceres quosque crudeliter occidètem tolerare diutius non valentes, eiecerunt. Abbas autem Vrîpergensis: Quem (inquit) luxuriosè viventem, & cum filiabus populi fornicantem, interficere nolètes, abiecerunt. Et Sigebertus: Hildericum (inquit) insolenter & luxuriosè se agentem Franci de regno deturbant: & Ægidium regem sibi præficiunt. Atque hoc quidem præclarum ac singulare maiorum nostrorum facinus eo diligentius notandum est, quòd in primordiis ac propè incunabilis regni gestum, quasi quædam testificatio fuisse videtur ac denuntiatio, reges in Francogallia certis legibus creati: non tyrannos cum imperio soluto, libero, & infinito cõstitui. Itaque cùm hoc idem institutum posterì retinerent, anno DCLXXIX. Childericum regem vndecimũ insolentiũs se in imperio gerentem abdicarunt: cùmque nobilem quẽdam, nomine Bodilonem ad palum alligari, atque indicta causa virgis cædi iussisset

iussisset, ab eodem Bodilone paucis post diebus interfectus est: auctoribus Aimoino li. 4. ca. 44. Adone, Ætate 6. Tritenhemio anno 678. itémque. Sigeberto anno 667. Eiusdemmodi Maiorum nostrorum seueritas aliquanto post extitit aduersus Theodoricum Regem XII. qui cum iniquo & auaro imperio Regnum administraret, Franci (inquit Aimoinus) super eum insurgunt, ac eum de regno eiiciunt crinesque capitis eius vi abstrahentes incidunt. lib. 4. cap. 44. Ado Ætat. 6. anno 696. Sigebertus autem sub anno 667. magnam illius culpæ partem in præfectum regium Ebroinum conferunt. Theodoricus, inquit, rex propter insolentiam Ebroini à Francis repudiatur: & frater eius Hildericus à cunctis ad regnum euocatur. Et Ado: Franci, inquit, Theodoricum de regno abiiciunt: Ebroinum Lexouio monasterio tondent: Childericum super se regem leuant. Item Appendix Greg. Turon. lib. II. c. 64. Franci contra Theodoricum insurgunt: eumque à regno deiiciunt, crines capitis eius abscondentes tonderunt: Ebroinumque ipsum tondent. Sed optimè omnium Hunibaldi

Appendix: Theodoricus (inquit) otio & inertia deditus omnia negotia regni per Comitem Palatij, quem Maiorem domus nūcupabant, disponere cœpit. Huius maior domus fuit Ebruuinus, homo sceleratus & impius, qui multa fecit mala: quibus commoti proceres Frācorum Theodoricum à regno deiiciunt, & tam ipsum quàm Ebruuinum, separatos ab inuicem ad duo monasteria intrudunt. Et mox: Hildericus duorum præcedentium frater medius, & Clodouei filius, deiecto à regno Francorum Theodorico fratre iuniore, procerum electione ad regnum de Austrāgia vocatus, regnavit annis paucis. qui cum esset moribus asper & multis nobilibus Frācorum odiosus in venatione occisus est. Eodem accedat Chronologia Idalij nondum in lucē edita sub anno Christi DCCIII. Post Lotharium, inquit, Theodoricus subrogatur in regnum. sed hoc post paucum tempus, cum Ebroino maiore domus expulso, Childericum regem Austrasiorum fratrem eius minorem Franci in toto sublimauerunt regno. Similis eorundem virtus extitit in Chilperico rege xvij. quem

quem cum propter inertiam tanto imperio indignum censuissent, regno se abdicare coegerunt: atque in monachatum relegarunt: auctoribus Aimoino libro 4. cap. 61. Sigeberto & Tritermio anno 750. & Godfrid. Chro. part. 17. cap. 4. Sextum rursus eiusdem seueritatis exemplum extitit in Carolo Crasso rege xxv. qui propter similem ignauiam, & quod Nortmannis Gallia partem concessisset, regnumque imminui passus esset, ab optimatibus regni (vt Sigebertus loquitur) repudiatus est: anno, vt idem scribit, 890. quod idem Godfridus part. 17. testatur. sed vberius Otto Frising. Chron. 6. cap. 9. vbi memorabile illud ascribit: hunc cum post Carolum Magnum inter omnes reges Francorum maximae fuisset auctoritatis, in breui ad tantam tenuitatem venisse, vt panis quoque egens, ab Arnolpho iam rege facto stipendia miserabiliter exigeret: atque ab ipso paucos fiscos gratanter susciperet. vnde humanarum rerum status miserrimus cognoscitur: quod is qui tam Orientalia, quam Occidentalia regna cum Romano susceperat imperio, ad tantam postremo deiectionem

venit, ut panis quoque egeret. Septimi
 etiam exempli memoria extat in Odone
 rege x x v i. quem cum Franci repudia-
 to Ludouici Balbi filio Carolo, regem
 sibi delegissent, quarto post anno in A-
 quitaniam amandarunt, ibique confide-
 re iusserunt: eiusque in locum Carolum
 eiusdem Balbi filium suffecerunt. aucto-
 ribus Sigeberto sub anno 894. Aimoino
 li. 5. c. 42. Godfrid. part. 17. Sed & Regino
 lib. 2. Ottone, inquit, rege in Aquitania
 commorante, Francorum Principes ex
 maxima parte ab eo deficiunt: & in Rhe-
 morum ciuitate Carolus filius Ludouici
 in regnum eleuatur. In eundem quoque
 numerum ascribitur Carolus rex xxvii.
 propter stuporem ingenij, Simplex co-
 gnomento dictus: qui cum stultitia sua
 regnum pessundaret, Lotharingiamque,
 quam prius recuperauerat, amisisset, ca-
 ptus, atque in carcerem coiectus est, eius-
 que in locum Rodolphus suffectus. aucto-
 ribus Aimoino lib. 5. c. 42. Sigebert. anno
 926. Et de eodem Annal. Rhemenf. auctor,
 anno 920. Penè omnes, inquit, Frãciã Co-
 mites regem suum Carolum Simplicem
 apud urbem Suesfionicam, quia Haga-
 nonem

nonem cōsiliarium suum, quē de medio-
cribus potētē fecerat, dimittere volebat,
reliquerunt. Itē sub anno 922. Et cū quo-
tidie copiis Roberti crescentibus, de cres-
cerent Caroli, clā tandē secedens cū Ha-
ganone trans Mosam proficiscitur. Frāci
Robertum SENIOREM ELEGE-
RVNT: ipsique sese cōmittunt. Rober-
tus itaque rex Rhemis apud Remigium
ab Episcopis & primatib. regni cōstitui-
tur. Item sub anno 923. Auditōque Frāci,
quod Carolus Nortmannos ad se venire
mādasset, ne illi cōiungerentur inter Ca-
rolū atque Nortmānos super Isarā flumē.
tūmque Carolo trans Mosam refugiēte,
Rodolphū cuncti REGEM ELIGVNT.
Rodolphus ergo frater Richardi rex a-
pud urbē Suesionicā cōstituitur. Atque
hæc quidē post Frācogalliæ regnū cōsti-
tutum Maiorū nostrorū virtus fuit: cuius
exēplū ipsi à suis quoq; Maiorib⁹ accepe-
rant. Nā Hunibaldus antiquissimus Frā-
corum historicus, apud Iohannē Triten-
hemiū de Frācis & Heleno ipsorū rege
ita scribit: Ann. eius regni XI III. cōgrega-
ti apud Neopagū Sicābrī Helenū regē in-
ertē & inutile cōmuni omniū sētētia de-

posuerunt à regno: & ad priuatam redire vitam compulerunt; in cuius locum elegerunt fratrem eius minorem. Quæ cum ita se habeant, perspicuum est, Agathium, qui lib. 1. scribit, regum Francorum filios à parentibus regnū successionē excipere solitos, vel eorū institutum minus peritum fuisse, utpote Græcū hominē & alienigenam: vel ita intelligendū esse, ut superius diximus: moris fuisse, ut regū filij, regaliter educati atque instituti, prærogatiuā in comitiis haberent. præsertim cū ea spe parētes adducti summū in filiis bene honestēque instituēdis studiū collocarēt. Sed multo imperitius & absurdus est, quod Theo. Nehemius in Nemore vnionis tract. 6. scribit, Carolū Magnū cōstituisse, ut deinceps Franci ex parētū successionē reges haberēt: cū superius demonstratū sit, eundē Carolū in suo testamēto ius regū cōstituēdorū populo Frāncico integrū illibatumq; seruasse. Verba Nehemij hæc sunt: Porro quia ipse Carolus rex Frācorū extitit, istud regnū fuit ad eū ex successionē deuolutū. (Hoc verò quid absurdus dici potuit?) & vidēs quod ipse factus Imperator, suos heredes dignitate

tate propria, scilicet regno Frācorū penitus denudasset (Et hoc quoque perabsurdè scriptū apparet) statuit, vt Francigenæ cū quadā regni Frācorū portione regem haberēt de regali semine, iure hereditario successorē: qui in tēporalibus superiorē nō recognosceret: videlicet vt Imp. posteritati ad homagiū, vel aliquod obsequiū teneretur. Hæc ille: quæ, vt vera essent, tamē illud cōfirmarēt, vsq; ad Carolū Magnū Frācogalliæ regnū non hereditate, sed populi arbitrio delatū fuisse.

Pluribus exstātib; regis demortui liberis, quid iuris in hereditate obseruaretur.

CAP. VII.

QVæ omnia eò pertinent, vt doceamus, regnū Frācogalliæ antiquitus nō hereditatis iure, vt priuata patrimonia: sed ordinū ac populi iudicio & suffragiis deferri solitum fuisse. quo minus illi relicū quæstioni videtur loci, si plures regis demortui liberi extarēt, quæ in illorū iure ratio teneretur. Nā cū penes populi Comitia, & publicū Gētis cōciliū nō modò deferēdi, verū etiā adimēdi regni summa potestas esset, illud necessario cōsequi

tur, in eiusdē arbitrio fuisse, vtrum omnibus æqualiter, an vni tātum regni successionē deferret. Quanquā hoc loco quaestio exoritur, si populus filio repudiato alium eligeret, ecquid tamen illi ad suam dignitatē tuēdam relinqueretur. Quare intelligēdum est, earū rerum quæ in regis ditione sunt, quatuor à Iurisconsultis genera numerari: nimirum res (vt illi loquuntur) Cæsaris, res fisci, res publicas, & res priuatas. ac res quidem Cæsaris eæ dicuntur, quæ in priuato cuiusque principis patrimonio sunt: nō quatenus est princeps, sed quatenus est Ludouicus, aut Lotharius, aut Dagobertus. Institutis autem Gallicis, patrimonium hoc Regis dominium nominatur: quod sine publico Gētis Concilio alienari non potest. quemadmodum aliquanto pōst (vbi de Concilij auctoritate differemus) intelligetur. Res verò fisci dicuntur, quæ populi voluntate regi partim ad tuendam dignitatem suam, partim ad vsus Reipublicæ repentinos attributæ sunt. Publicas autem res Iurisconsulti appellāt, quæ in ipsius regni ac Reip. dominio positæ sunt. Priuatas verò, quæ in patrisfamiliās cuiusque fortunis ac

nis ac facultatibus numerantur. Ergo rege patre demortuo, si ad extraneum regni hereditas deferatur, res quæ propriæ regis, & (vt Iurisconsulti loquuntur) ipsius patrimoniales fuerunt, & quas alienari ab ipso non licere diximus, hereditatis iure liberis ipsius relinquuntur. Quæ verò regni & Reip. ipsius sunt, quoniam regni pars sunt, consentaneum est, ad quem regnum defertur, ad eum quoque illa deferri: quanquam tuendæ liberorum dignitatis causa, ratio postulat, vt Ducatus, & Comitatus illis in populi Comitibus assignentur: quemadmodum Otto Frising. Chron. 5. c. 9. & Godfridus Viterbiensis scribunt, Dagobertum Lotharij filium, regem cõstitutum, fratri Heriberto vrbes & pagos aliquot propè Ligerim fruendos dedisse. quod idem Aimoinus lib. 4. c. 17. commemorans, ita subiungit: Pactum cum ipso pepigit, vt priuato contentus habitu, nil amplius de paterno sperare deberet regno. Et Regino lib. 1. Dagobertus, inquit, monarchiam totius imperij obtinuit, excepto quòd fratri suo Heriberto contra Ligerim & limitem, quò tenditur partibus Vasconix, pagum

scilicet Tholosanum, Caturcinum, Aganensem, Petragoriũ, & Sanctonicum, vel quod ab his versus Pireneos montes excluditur, cõcessit. Ex quibus intelligitur, q̃ Aimoinus illo loco scribit, Heribertũ cõfortẽ regni factũ, nõ de regni iure intelligẽdũ esse, sed de regni ditionibus. Itaque paulo p̃st scribit eundẽ Heribertũ illa ditione non cõtentũ, vi & armis regis nomen sibi sumpsisse: bellũmq; fratri cõtra pactionẽ intulisse. Similiter autẽ idẽ Aimoinus eo. li. 4. c. 61. de Pipino scribẽs, Grifonẽ fratrẽ, inquit, more Ducum XII. comitatibus donavit. Atque huc illud pertinet quod Greg. Turo. lib. 7. c. 32. ita scribit: Misit Gõdobaldus duos legatos ad regẽ, cũ virgis cõsecratis, iuxta ritũ Francorũ, vt scilicet nõ cõtingerẽtur ab villo. Et mox, Gõdobaldus dicit se filiũ esse patris nostri regis Clotarij, & misit nos vt debitã portionem regni sui recipiat. Nunc vt ad p̃positã quæstionẽ redeamus, quãtũ ad regni successionẽ attinet: certũ hac de re ius Frãcogalliæ nullũ reperio. quippe, cũ hereditaria, vt dixi, nõ esset: ceteris autẽ in patrimoniis nobilibus, quæ Feuda nominãtur, Otto Frising. li. Frid. 1.

c. 29. Mos est, inquit, in Burgūdia, qui penè in omnibus Galliaē prouinciis seruetur, quòd semper seniori fratri, eiúsque liberis, seu maribus, seu fœminis, paternæ hereditatis cedat auctoritas : ceteris ad illum tanquam ad dominum respicientibus. Atque hoc idē iuris in gente Francorum vniuersa fuisse, multis verbis traditur à Petro de Vincis, lib. Epistol. 6. epist. 25. & aliis nonnullis locis. Sed in regni successione aliud iuris fuit. Nam primùm vetus lex fuit, vt quamuis deferendi regni iudiciū arbitriumque summum penes Ordinum comitia, publicumque gentis totius Concilium esset, tamen si Regis defuncti filij annis xxiiii minores essent, eos creati ius non esset: atque ad eò alium ætatis legitimæ creati necesse esset. Qua ex re de Maiorum nostrorum sapientia existimare licet : qui Reipublicæ suæ gubernacula ei ætati cõmittenda non existimarunt, quæ alieni consilij, etiam in priuatis rebus suis administrãdis, indigeret. Verba autem Hunibaldi apud Ioh. Trittenhamium hæc sunt: Anno Christi cccix. cùm Rex Francorum Clogio incautius dimicaret, à

Romanis interfectus & occisus est: duos relinquens filios: quorum natus maior Helenus annum tunc agebat XX: minor verò natu Richimer XVIII. Lege autem Francorum erat interdictum, ne quis promoueretur in Regem, nisi XXIII ætatis annum compleisset. Hinc factum est, quod neuter filiorum Clodionis ad regnum potuit peruenire. sed patruus eorū Clodomer, electione principum, fuit in Regem coronatus. Hæc ille: ex quibus perspicuum est, quod superius dicebamus, quod Agathius scribit Regum filios regnum à parentibus excepisse: nequaquam simpliciter & absolute intelligendum esse: sed ita, si causa eorū, Ordinum comitiis, publicoque gentis Concilio probata esset: in cuius causæ cognitione caput hoc fuit, An XXIII annorum maiores essent. Quam ætatem si compleuerant, tum memoriæ proditum est, antiquis temporibus persæpè Francogalliæ Regnum Rege mortuo non vni filio ab Ordinum comitiis attributum, sed in viriles partes diuisum, atque assignatum fuisse. Itaque defuncto Clodoueo Rege secundo,

do, anno DXV. qui liberos IIII. reliquerat, Theodoricum; Clodouem, Childebertum, Chlotarium, satis constat, Regnum inter eos ita diuisum fuisse, vt Theodoricus Metarum, Clodoueus Aureliæ, Chlotarius Suefsionum, Childebertus Lutetiæ regnum obtineret. auctoribus Agathio libro histor. 1. Greg. Turo. libro. tertio capite 1. Aimoin. lib. secundo, capite 1. Reginone sub anno 421. Rursus post Chlotarij Regis IIII. excessum, Regnum inter quatuor ipsius filios ita partitum fuit, vt Cherebertus Lutetiæ, Guntrannus Aureliæ, Chilpericus Suefsionibus, Sigebertus Rhemis regni sui sedem arcemque collocaret: auctoribus Gregor. libro quarto capite 22. Aimoin. libro tertio, capite primo: Reginone sub anno 498. Contrà verò anno circiter DCXXX. mortuo Lothario Rege VII. Otto Frising. Chro. 5. c. 9, & Godfrid. Viterb. ita scribunt: Dagob. Chlotarij filius solus in Frãcia regnabat. sed fratri suo Heribert. circa Ligeri fluuiũ paucas vrbes & pagos dimiserat. à Clodoueo enim vsq; ad in tẽpus regnũ Frãcorũ inter filios, filiorumq; filios, multi-

fariè diuifio confusè regnatum est. Terminus autem Regni Francorum erat iam ab Hispania vsque Pannoniam. Dagobertus itaque vnicus rex Francorum leges Bauaris dedit. Hæc Godefridus. neque, vt multi sapientes sæpe iudicant, iniuria. Nam (vt est apud Iustinum libro 21) firmitus est futurum regnum, si penes vnum remanserit, quàm si portionibus inter plures fratres diuidatur. Aliquot tamen interiectis annis, cum Francorum Regnum longè latèque propagatum esset, Pipino rege mortuo, alia publico Gallorum consilio sententia placuit. quod valet ad confirmandum quod superius diximus, penes Ordinum & Cõcilij arbitrium, totum illud ius fuisse. Nã Eguinarthus in vita Caroli Magni, sic loquitur: Mortuo Pipino Franci, facto solenniter generali conuentu, ambos sibi eius filios reges constituunt: ea conditione, vt totum Regni corpus ex æquo partirentur: & Carolus eam partem, quam pater eorum Pipinus tenuit: Carolomãnus eam, cui patruus eorum præerat, regendam susciperet. Item Abbas Ursperg. Mortuo Pipino, Carolus & Carolomanus

nus filij eius, omnium Francorum con-
 sensu ambo reges creati sunt, ea condi-
 tione, vt totum regni corpus ex æquo
 partirētur. Simillima post Caroli Magni
 excessum in partiendo regno ratio fuit:
 quemadmodum ex ipsius testamento a-
 pud Iohan. Nauclerum, & Eguinarti
 libello de ipsius vita cognosci licet: vbi
 tota propè Europa inter tres ipsius filios
 ita diuiditur, vt tamen filiabus nihil do-
 tis, aut legitimæ portionis causa tribua-
 tur. sed earum collocandarum, dotisque
 constituendæ potestas fratrum fidei, cha-
 ritati & prudētiæ permittatur. Neque in
 iuria. cū principes, & proceres quibus
 illæ nuptum collocantur, non tam do-
 tis spe, & magnitudine, quàm generis &
 familiæ dignitate ad earū matrimoniū
 adducantur. Eandem in Orientali Fran-
 cia partitionem post Ludouici mortem
 anno DCCCLXIII. fuisse, testatur Ot-
 to Frisingensis Chron. 6. cap. 6. & Regi-
 no in Chron. anno 877. Rursus annis ali-
 quot interiectis, post Ludouici Balbi Re-
 gis xxiii. excessum, anno DCCCLXXX.
 eadem quoque partiendi ratio serua-
 ta est, quam tamen non in Regnum ip-

forum, sed in Ordinum ac publici Concilij arbitrio fuisse, facile, ex his Aimoini verbis cognosci licet, libro quinto capite 40. Filij, inquit, Ludovici quondam Francorum Regis profecti sunt Ambianos, & sicut fideles eorum inuenerunt, Regnum paternum inter se diuiserunt. Ex quibus ita disputatis, perspicuum est, nullum antiquitus certum hac de re ius in Francogallia fuisse: sed totam eius rei potestatem in Ordinum & publico gentis concilio positam fuisse. postea verò Philippo tertio, Rege XLI. auctore constitutum est, vt ditio aliqua minoribus fratribus attribueretur. sed eius quoque iuris variæ interpretationes fuerunt: multæque natæ contentiones, propter filiarum rationem: vt planè nihil certi hac de re tradi à nobis possit: nisi, si res ad antiquum Maiorum nostrorum institutum reuocetur, totum eius rei ius publico Gentis & Ordinum Concilio committendum esse: vt pro liberorum numero certæ illis ditiones ad victum & cultum & dignitatem generis tuendam fruendæ attribuuntur.

De lege

*De lege Salica, & iure mulierum in Regum
parentum hereditatibus.*

CAP. VIII.

QVoniã de Regalis hereditatis iure dicere instituimus, nõ prætermittẽda legis Salicæ cõmemoratio videtur: quæ cùm assiduè nostris hominibus in ore est, tum verò Maiorũ nostrorũ memoria maximã & periculosã de Regni successione cõtentionẽ sedauit. Nã cùm anno 1328. rex Carolus Pulcher Philippi Pulchri filius moriens uxorem prægnantem reliquisset, paucis intermissis mensibus agnata filia, Eduardus Angliæ Rex, ex Isabella Philippi Pulchri filia Caroli Regis sorore natus, hereditatem auiti regni ad se pertinere cõtendit. At ex aduerso Philippus Valesius Regis Caroli Pulchri frater patruelis exortus est, qui diceret, antiquam esse legẽ Regiam, Salicam nominatam, qua lege mulieres à Regni hereditate arcerẽtur. Hanc porrò legem Gaguinus & eiusdẽ generis scriptores à Faramundo scriptã tradunt: ad nostrã, inquit, vsque ætatem nominatissimã. Et in vita Philippi Va-

lesij, Eduardo, inquit, obstabat lex Salica, quæ à Pharamūdo Francis data in illos vsque dies obseruantissima habebatur. Ea lege soli virilis sexus Reges à maioribus Regibus orti regnum administrant: nec ad eam dignitatem fœminæ admittuntur. cuius legis hæc sentētia est. Nulla hereditatis portio de terra Salica ad mulierem venito. Terram autem Salicam, Francorum Iureconsulti eam dicunt, quæ solius Regis est: & à lege Alodij distat, quæ subditos comprehendit: quibus datur per hanc legem rei allicuius liberum dominium, non exclusa Principis maiestate. Hæc Gaguinus. In eandem autem sententiam Francogalli omnes non modò Historici, verumetiã Iuriscōsulti & Pragmatici vsque ad hoc tempus scripserunt: teste Paponio Arest. lib. 4. cap. 1. vt iam communis error prope modum ius fecisse videatur. Verum illud meminisse oportet, quod superius attigimus, Francorum duas sedes, duoque regna fuisse. Vnum in Gallia, quod ad hunc vsque diem permansit: alterum ultra Rhenum, ad flumen Salam, vnde Salij & Salici Franci coniunctè, plerunque

que autem Salici præcisè appellati: quorū & regnū & iam prope nomē obsoletū est. De Saliis superiùs ex Marc. Ammia. historia dictum est, demonstratumque illos Orientales, hos Occidentales appellatos fuisse. Quemadmodum autem duo Francorum regna fuerunt, ita duæ Francorum leges: Salica, quæ ad Saliis: Francica, quæ ad Francogallos pertinebat. Eguinarth. in Carolo Magno: Post susceptum Imperiale nomen, cùm animaduerneret multa legib. populi sui deesse (Nam Franci duas habent leges, plurimis in locis valde diuersas) cogitauit quæ deerant addere. Auctor præfationis in Legem Salicam: Gens Francorum inclita, antequam ad fidem catholicam conuerteretur, dictauit Salicam legem per Proceres ipsius gentis, qui tunc temporis apud eandem erant rectores. Sunt autem electi de pluribus viri quatuor, Vvisogast, Arbogast, Salogast, & Vvindogast: qui per tres mallos (id est comitia) conuenientes, omnes caussarum origines sollicitè discurrendo, tractantes de singulis, iudicium decreuerunt hoc modo. &c. Ac fere iisdem verbis vitur

Sigebertus in Chr. anni 422. Otto Frisii. lib. 4. c. pen. Leges quoque Vvisigastaldo & Salagasto auctoribus ex hinc habere cœpere. Ab hoc Salagasto legē, quæ ex nomine eius Salica vsq; hodie vocatur, inuētam dicunt. Hac nobilissimi Frācorum, qui Salici dicuntur, adhuc vtuntur. Atq; hæc quidē veteres Chronographi: ex quibus eorū errorē coargui licet, qui Salicam legē vel à sale, id est, prudentia dictā, vel corruptā vocē tradiderunt, pro Gallicā: quo dici absurdus nihil potuit. Sed longē maiores ex eodem fonte nati sunt errores. Primū quod creditū est, Salicā legē ad ius publicū Imperij, & hereditariæ Regni successionis pertinuisse. Nā illius legis Salicæ tabulæ non multis ab hinc annis repertæ, atq; in lucē editæ sunt, ex quarū inscriptione cognoscitur, eas primū circiter ætatem Faramundi Regis scriptas editasquē fuisse: deinde omnia & Salicæ legis & Frācicæ capita non de publico Regni & Imperij iure, sed de priuato tantū cōstituta fuisse. In iis autē vnum hoc caput extat tit. 62. qui inscriptus est DE ALODIS, hoc est, de iis rebus, quæ non feudi, sed patrimonij iu-

re à priuatis possidetur: quod summè nõ
 randũ est. DE TERRA SALICA IN MULIEREM,
 NULLA PORTIO HEREDITATIS TRANSIT: SED
 HOC VIRILIS SEXVS ACQUIRIT. hoc est, filij in
 hereditate succedunt. SED VBI INTER NE-
 POTES AVT PRONEPOTES POST LONGVM TEM-
 PVS DE ALODE TERRAE CONTENTIO VSCL-
 TATVR, NON PER STIRPES, SED PER CAPITA
 DIVIDATVR. Cuius legis similis extat apud
 Ripuarios tit. 58. Itemque apud Anglos
 tit. 7. vbi tantum abest, vt de Regnorum
 hereditatib. sanciat, vt ne ad feudorũ
 quidẽ, sed tantum ad alodiorum succes-
 siones ex leges pertineant: vt facillè il-
 lorum imperitia arguatur, qui lege illa
 aut nunquam lecta, aut non intellecta
 affirmare ausi sunt, lege Salica cautum
 fuisse, ne regia potestas ad mulieres trãf-
 feratur. Vtcunque sit, primum illud con-
 stat, etsi nullum nec Salicæ, nec Fran-
 cicæ legis caput extet, quo mulieres à
 regni hereditate arceantur: tamen insti-
 tuta & mores gentis tanto seculorum
 consensu conseruatos, ac præsertim con-
 tradictorijs iudiciis confirmatos, legis
 scriptæ vim obtinere. nam Childericus
 3. rege mortuo, duabus filiabus supersti-
 tibus fratri eius Clothario regnum, illis

exclusis delatū est. Rursus Chereberto quinto Rege mortuo tribus filiabus supersticibus, Sigeberto ipsius fratri successio delata est. Itē, Gōtranno Burgundiæ & Aureliæ rege mortuo, nō Clorildæ filiæ ipsius, sed fratri Sigeberto regnū delatum est. Cōstat præterea multo cōsideratius & cautius illos Philippi Valesij cōsiliarios ex feudali iure disputaturos fuisse, quo iure feudorum hereditates liberis posterisq; virilis sexus tantummodo deferuntur, neq; ad eas mulieres admittuntur. Vbi autē in ea stirpe, in qua feudum versatur, mares defecerunt, tum ad alterā stirpem feudum reuocatur, vt illo casu acciderat. Quæ verò feuda deprauato iure ad mulieres deferuntur, ea non propriè feuda, sed feudastra potius appellanda esse, aliis libris nostris demōstrauimus.

De iure Regalis capillitij.

CAP. IX.

Hoc loco nō alienum videtur, aliud Maiorū nostrorū institutum commemorare, de Regio capillitio. nā memoriæ proditū est, singulare,

re quoddam ius capillitij apud maiores nostros fuisse, ut qui Reges à populo creati, aut regio genere prognati essent, comam alerēt: eamque à fronte discriminatam, unguentisque delibutam, decus atque insigne regium, regiaeque stirpis haberent. reliqui ciues omnes quamuis illustri loco nati, tamen capillitij ius non haberent: sed propter assiduos (ut credi potest) in re militari labores, raso vel detonso capite incederent: quemadmodum de Julio Caesare & plerisque aliis, Romanae historiae commemorant. Aimoin. li. i. cap. 4. Regem verò ceterarum more nationum Franci sibi eligentes, Faramundum solio sublimant regio: cui filius successit Clodiocrinitus. illo enim tempore Francorum Reges criniti habebantur. Item libro 3. capite 61: Hic Gundoaldus more Regum à matre sua enutritus (uti consuetudo antiquis fuit Franciae Regibus) capitis comam gerebat profusam. Similiter Agathius libro de bell. Goth. 1. ubi Regem Francorum Clodamirum à Burgundionibus in bello captum commemorat: Ut primum, inquit, ex equo lapsus est,

Burgundiones cōspicati capillitiū, quod illi à tergo propendebat, ducem esse hostium animaduertent. Neque enim Francorum regibus coma carere licet: sed à pueris intonsi permanent, & profusum capillitium, atque in tergum reiectum habent. Quinetiam multis ex locis licet animaduertere; Maioribus nostris in more fuisse, ut si cui vel Regnum abrogarēt, vel adipiscendi Regni spem adimerent, ei capillitium abscinderent. Aimoinus illo eodem loco: Ille intuitus in eum, incidit eius præcepit capillos, hunc suum negans filium fuisse. Item: Iterum Incisis crinibus Colonia in custodiam traditur: vnde fuga elapsus succrescentibus capillis, ad Narsetem transfrens, &c. quam histor. Gregor. Turonen. lib. 6. cap. 24. commemorat. Item cap. 44. ubi de Theodorico Rege loquitur: Franci, inquit, super eum consurgant, ac eum de regno eiiciunt, cranēque capitis eius vi abstrahētes incidunt. Item lib. 7. cap. 36. Tūc es ille, qui plerumq; à regib. Francorū propter has præsumptiones, quas profers, tonsoratus, & exilio datus es? Et mox: Quod me Chlotarius

tarius pater meus exosum habuerit, nulli est incognitum: quod autem ab eo, & deinceps à fratribus sim tonsoratus, manifestum est omnibus. Memorabilis autem ac potius horribilis historia extat apud Gregor. Turon. de Regina matre Chrotilde, quæ duobus nepotibus caput abscindi, quàm comã maluit. Locus est lib. 3. cap. 18. Mater nostra (inquit Rex fratri suo) fratris nostri filios secum retinuit, & vult eos regno donari. Comuni consilio pertractare oportet, quid de his fieri debeat: vtrum incisa cæsarie, vt reliqua plebs habeantur: an his interfectis regnũ germani nostri inter nos diuidatur. Et mox: Tunc misere Archadiũ cum forcipe, atq; euaginato gladio; qui veniens ostendit Reginae vtrunque, dicens: Voluntatem tuam, o gloriosissima Regina, filij tui domini nostri expectunt, quid de pueris agendũ censes: vtrum incisis crinibus eos viuere iubeas, an vtrunque iugulari. Maluit autẽ illa interfectos videre, quàm tonsos. Quã historiã Aimoinus lib. 2. cap. 12. enarrans, Chrotildẽ ita loquentem inducit: Sed vtcunq; se res habeat, nullatenus clericos fieri patiar.

quasi ad clericatum tonsura puerorum quæreretur. quod cum à Gregorij verbis alienum est, tum etiam ab illâ consuetudine vsitata, vt tonsura quasi quædam abdicatio, & à regni hereditate exclusio quædam esset. Quinetiam moris fuisse animaduerto, vt cum Reges prælio decertarent, nodatum capillitium in galeam, quasi cristam erigerent: idque insigne in prælis haberent. Itaque Aimoinus libro quarto, capite 18. vbi de Dagoberti Regis, cum Bertoaldo Saxonû Duce acerrimo, prælio commemorat: Rex, inquit, ense percussus in caput, decisos cum parte galeæ crines patri per armigerum mittit, vt sibi in auxilium properet. Huius autem instituti causam cum apud me considero, hanc ferè reperio, quòd cum & Gallorû & Francorû nationes comatae essent (item vt Sicambrorum, ac ferè regionum illarum institutû fuisse constat) Maioribus nostri visum est, hoc propriû Regiæ dignitati decus atq; insigne tribuere. Nam de Gallis quidè (vnde Comata Gallia dicta est) nemo mediocriter eruditus testimoniû quærit: memor præfertim

fertim illius Claudiani ex lib. in Ruffin. 2.

*Inde truces flauo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.*

De Francis autem, quos ex Chaucis, siue Chaycis ortos demonstrauiamus, vel vnus ille ex Lucani primo locus, testimonio esse potest:

*Et vos crinigeros bellis ariere Chaycos
Oppositi petitis Romam, &c.*

Quod cum ita esset, animaduertimus, exteros qui animo in nostros inimico essent, reges capillatos, non modò contumelioso nomine Setatos appellasse: verùm cum setæ leonum, equorù, & suum communes essent, (qui omnes propterea Setosi & Setigeri appellantur) etiam ad fuillas setas nominis contumeliã produxisse. Vnde & obscœna conficta fabula, & spurcum nomen τριχοραχάτων: de quo Georg. Cedrenus in historia ita scribit:

ἔλεγοντο δὲ οἱ ἐκ τῆς γένεως ἐκεῖνης καταγόμενοι κρισάτοι, ὃ ἐμυλευέται τριχοραχάτοι, ἔχον γὰρ κατὰ τῆς βίχης αὐτῶν τρίχας ἐκφυομένας, ὡς χοίροι: id est, Qui regio erant prognati genere, dicebantur Cristati: quod interpretatur, Tergisetosi. Habebant enim in spina dorsi

pilos enascentes, quasi porci. Quem tamen locum mendosum, ac deprauatum esse arbitror: ac ΠΡΟΚΡΙΣΤΑΤΟΙ vel reponendum ΣΕΤΑΤΟΙ, vel vtrunque ceterè coniungendum: vt à nonnullis festinè Cristati, propter erectum in galcam crinium flocculum, à maleuolis etiam contumeliosè Setati, vel Setigeri, appellarentur. Quod si clausulam illam tam aperte Cedrenus non apposuisset, & Cristorum nomen retinendum fuisset, dicendi potius *τριχοχαρῆται* fuissent: vt cuius perspicuum esse arbitror: pro Crinibus insignes. Vtunque sit, ne illud quidem prætermittendum videtur, circiter Caroli Magni lætatem, consuetudinem quandam increbuisse, vt regis filius ad exterum aliquem principem amicum, ac fœderatum mitteretur, qui honoris causa capillos ei præcideret: eoque facto Pater ipsius honorarius diceretur. Nam Paul. Diaconus libro sexto, capite decimoquinto, de Carolo Magna scribens: Carolus, inquit, Francorum princeps filium suum ad Liutprandum Longobardorum regem misit, vt eius, iuxta morem,

rem, capillum susciperet. qui eius cæsariem incidens, ei pater effectus est: multisque regiis muneribus donatum genitori remisit. quam historiam Regino libro 1. sub anno DCLV. commemorat: apud quem pro **SUSCIPERET** commodius legi videretur **INCIDERET**. Verum hæc quidem de regalis capillitij iure, hætenus. Quod verò nonnulli fabulantur, regnante Ludouico VII. Petri Lombardi Parisiensis Episcopi consilio atque hortatu institutum fuisse, ut discrimen inter Gallos & Francos tolleretur, cum illi comam tantum, hi & comam & barbam colerent (indignum hominibus doctis videtur) quæsi verò per annos amplius octingentos (totidem enim à Francogallici regni origine ad Ludouicum VII. numerantur) discrimen vltimum inter Gallos & Francos duravit: ac non superius demonstratum sit, post Francogallia regnum constitutum, vnam è duabus quasi gemellam gentem, & vnius lingue, & eorundem institutorum ac morum constantiam fuisse. *in quibusdam scriptis nonnullis*

Qualis regni Francogallici constituendi forma fuerit.

CAP. X.

His ita breuiter expositis, deinceps qualis regni Francogallici constituendi forma fuerit, exponendum uideatur. Ac superius quidem populum in comitiis non modò creandi, verum etiam abdicandi regis potestatem sibi omnem reseruasse, docuimus. Quam eandem regnandi formam constat Gallos nostros, priusquam in Romanorum potestatem redigerentur, habuisse: ut populus non minus (inquit Cæsar) in regem, quàm rex in populum imperij ac potestatis retineret. Quamquam non à Gallis, sed à popularibus suis Germanis eam Reip. constituendæ formam Francos nostros sumpsisse, consentaneum est: de quibus Tacitus in lib. de moribus Germ. ita scribit: Regibus non est infinita aut libera potestas. Hac autem forma nullam à tyrannico dominatu remotiorem esse constat. Qui etiam è tribus tyrannidis notis, quas philosophi veteres indicarunt, nullã in regni nostri forma constituen-

stituenda licet animaduvertere. Primum enim quantum ad coactum imperium attinet, hoc est, ut rex inuitis dominetur, docuimus iam antea, summam ordinum publicique Concilij tum in deligendis, tum in abdicandis regibus potestatem fuisse. Quantum ad peregrinam corporis custodiam, quam secundam tyrannidis notam numerant, tantum abest, ut Francogallia reges peregrinis & alienigenis mercenariis ad praesidiariam cohortem vterentur, ut plerunque ne ciues quidem & indigenas ad corporis custodiam adhiberent. quippe, cum omnem in clientum suorum fide & beneuolentia praesidij sui fiduciam collocarent. Cuius rei argumento est, quod Gregor. Turon. lib. 7. capit. 18. & Aimoinus lib. 3. cap. 63. scribunt, regem Gontrannum ab homine quodam tenui Lutetiae admonitum, ut insidias sibi à Faraulpho paratas vitaret: continuo se armis & custodiis muniuisse: ut nusquam, inquit Gregorius, ac ne ad loca quidem sacra, nisi vallatus armatis atque custodibus procederet. Quinetiam extrat Ludouici cognomento Diui praecleara historia, & ab illustri

viro Ioanne Ionuillæo scripta, qui cum illo rege per familiariter multos annos versatus est: quæ in historia nullam planè satellitum, aut stipatorum, aut præsidiaræ cohortis mentionem licet animaduvertere: sed tantum Ianitorum, quos populari lingua Hussarios appellat. Verùm, quid hæc tenuia & minutæ dilucidæ rei argumēta conquirimus? cùm perspicuū eius documentum extet, apud V Vilhelmum Neunbrigensem, libro Rerum Anglicarum 4. cap. 2. quod iccirco subscribemus, ne tam insignis Maiorū nostrorum sapientiæ memoria intercitat: & canibus aulicis, qui nobis antehac allatrarunt, ora obturemus. Scribit autē Neunbrigensis de rege Philippo, Ludouici filio, qui cum Richardo Anglorum rege ad recuperandas Hierosolymas profectus est: circiter annum M. C. X. C. Sane, inquit, postquam percerebuit apud regem Francorum quod Marchioni acciderat, de amici quidem indigno exitu doluit: sed mox hunc dolorem, suscepta cum ingenti gaudio suggillandi regem Anglorum occasio compensauit. Cùmq; in propriis esset tã longè finibus

à Syria

à Syria cōstitutus, illius in Oriente consistentis vel frustra timebat, vel potius se ad augendam inuidiam, timere fingebat insidias: & tanquam ab eo subornati imminerēt sicarij, præter morem Maiorum suorum non nisi firmata vallatus custodia procedebat: adeò vt quidã familiari ausu propius accedentes, nõ sine periculo hoc ausu dicantur. Mirantibus hãc nouitatẽ regiã plurimis, vt pro ea satisfaceret, gentemq; suam in regẽ Anglorũ accenderet, Præsulũ Procerũque suorum Conciliũ Parisios conuocauit. Vbi allegans contra eundẽ regẽ plurima, tanquã certa, atque inter cetera, quòd virũ illum nobilissimũ nequiter per diros satellites peremisset, literas quoque protulit à quibusdã potentibus sibi (vt dicebat) transmissas, quibus monebatur propensiores suimet habere cautelam: sciẽs quòd rex Anglorũ insidiaturus animæ suæ ab Oriente iã direxisset sicarios. Quãobrem (inquit) nemo debet mirari, quòd præter solitum diligentiorẽ mei ipsius curã habeã: quãtamẽ si reputatis vel indecẽtẽ, vel superfluã, decernite amouẽdã. Adiecit etiã cordi sibi esse de manifesto proditore pro-

prias maturè ylcisci iniurias. Adhæc plurimi adulatoriè respōderunt bonū hone-
 stūq; esse, quod pro cautela faciebat : &
 quod pro vltione disponebat. Prudentes
 vero dixerūt, Cautelā quidē tuam, Rex,
 qua tibi cōtra incertos casus fortè abun-
 dātius prospicis non culpamus: præmatu-
 ræverò vltionis propositū minimè appro-
 bamus. Nā etsi vera sint quæ de rege An-
 glorum dicuntur, non tamen est petu-
 lanter & præmaturè agendum, sed respe-
 ctum honesti sustinendum quousque ad
 propria reuertatur, qui propter Christū
 peregrinari noscitur. Hæc Neunbrigēsis.
 Deinceps alteram Maiorum nostrorum
 in regno constituendo sapientiā conside-
 remus. Nam quæ tertia tyrannidis nota
 numeratur, vt non ad ciuitatis & subie-
 ctorum, sed ad ipsius dominantis com-
 modum atque arbitrium omnia refe-
 rantur, eius nullam in nostra Repub. mer-
 culam multas per ætates hæsisse, ex eo
 intelligetur, quod paulo posterius doce-
 bimus, summam regni Francogallici ad-
 ministrationem penes publicum & so-
 lenne gentis Concilium fuisse: quod po-
 sterior ætas Conuentum trium Statuum
 appella-

appellavit. Cuius appellationis rationem Claudius Seyffellus in libello quē Franciæ monarchiam inscripsit, ad tres Ciuium ordines referendā putat: quorum summum nobilitati, medium iuridicis & mercatoribus, tertium opificibus & agricolis attribuit. Verba illius capit. 13. hæc ferè sunt: Est in hoc regno forma quædam Reip. magnopere & laudanda & retinenda: quoniam plurimum in ea momenti est ad ordinum omnium concordiam constabiliendam: neque dubiū est, quia quandiu suum cuique ordini ius suæque dignitas seruabitur, difficile sit regnum labefactari. Nam cuiusque ordinis certa est prærogatiua: neque, ea seruata, potest alter alterum euertere: ac ne tres quidem simul in Principem & Monarcham conspirare possunt. Horum porò in ordinum trium numerum nequam repono Ecclesiasticos: qui per illos mixti sunt: sed tres status siue ordines numero, primū Nobilitatem: tū medium populū, qui dici Opimus potest: postremò plebem infimam. Hæc Seyffellus. Sed videamus, ne cūm hæc tripartita distributio non ad vitæ communis rationem, sed

ad publicum gentis. Cóncilium referatur
 (qua de causa Concilium illud vulgo
 Trium statuum appellatur) ecquid com-
 modius, ad illa tria genera referri possit,
 quibus id Concilium constat: hoc est, ad
 regalem, optimatum & popularem: quip-
 pe, cum huius regni status is fuerit, quē
 Philosophi veteres, (in his Plato & Ari-
 stoteles, quos Polybius & Tullius imitati
 sunt) optimum ac præstantissimum iudi-
 carūt: nimirū qui è tribus generibus Re-
 gali, Optimatū, & Popolari mixtus ac té-
 peratus esset: quam Reip. formam idem
 Tullius in suis de Repub. libris vnam ex
 omnibus potissimam esse duxit. Nam
 cum regius & popularis dominatus na-
 tura inter se dissideant, adhiberi tertium
 aliquem oportet intermedium, & vtriuf-
 que communem, qui est Principum, si-
 ue Optimatum: qui propter splendo-
 rem & antiquitatem generis, ad regiam
 dignitatem accedit: propter clientelam,
 & (vt vulgo loquimur) subiectionem à
 plebeio genere minus abhorret. Vnum
 enim eundemque cum plebe populi v-
 niuersi Magistrum agnoscunt. Huius au-
 tem præclari Reipub. status insignis ex-
 tat

tat Ciceronis laudatio, ex Platonis de
 Repub. libris expressa, quam propter sin-
 gularem elegantiam subscribemus: Ut
 in fidibus, inquit, ac tibiis, atque cantu
 ipso, ac vocibus concentus est quidam
 tenendus ex distinctis sonis, quem im-
 mutatum ac discrepantem aures eru-
 ditæ ferre non possunt: isque concen-
 tus ex dissimillarum vocum mode-
 ratione concors tamen efficitur, & con-
 gruens: sic ex summis, & mediis, & in-
 fimis & interiectis ordinibus, ut sonis,
 moderata ratione ciuitas, consensu dis-
 simillimorum concinit: & quæ harmo-
 nia à musicis dicitur in cantu, ea est in
 ciuitate concordia: artissimum atque
 optimum in Republica vinculum inco-
 lumitatis, quæ sine iustitia nullo pacto
 esse potest. Hanc igitur mixtam è tri-
 bus generibus Reipubl. temperationem
 Maiores nostri secuti, sapientissimè con-
 stituerunt, ut quotannis publicum to-
 tius regni Concilium Kalend. Maij ha-
 beretur: quo in Concilio de summis qui-
 busque Reip. negotiis communi ordinũ
 omniũ consilio ageretur: sic, ut vetus illa
 aurea lex valeret: SALVS POPVLI

SVPREMA LEX ESTO. Cuius instituti sapientia & utilitas tribus maxime rebus cernitur. primum quod in magno prudentium numero magnitudo consilij versatur, vt Salomoni & aliis sapientibus placuit. deinde quia libertatis pars est, quorum periculo res geritur, vt illa eorum consilio atque auctoritate administraretur: &, quemadmodum vulgo dici solet, quod omnes tangit, ab omnibus approbetur. postremo vt qui apud regem in magna potentia sunt, & magnis imperiis præsunt, eius Concilij metu, in quo Ciuitatum postulata liberè audiuntur, in officio contineantur. Nam quod regna quaedam vnius regis arbitrio ac nutu gubernantur, quale hodie Turcicum esse constat, rectissime Aristoteles lib. Polit. 3. animaduertit, non hominum liberorum & lumine mentis & rationis vtentium, sed pecudum potius & brutorum consilij expertium eam gubernationem esse. Sic enim se res habet: vt pecudes, non ab vno è suo genere: vt pueri aut adulescentes, non ab vno è suis æqualibus, sed à præstantiore aliquo reguntur: sic hominum multitudo non ab vno è suo numero, qui

ro, qui minus fortasse, quàm alij complu-
 res, videret: sed à mente ex multis con-
 flata, hoc est, coniunctis probatorum vi-
 rorum consiliis, regenda & gubernanda
 est. Nam quòd Senatum assiduum & or-
 dinarium plerique habent reges, cuius
 consilio in administranda Repub. sese uti
 dicunt: primùm aliud est regni, aliud re-
 gis consiliarium esse. Ille Reipub. vniuer-
 sã, & in commune consulit: hic vnus ho-
 minis commodis atque vtilitatibus ser-
 uit. Deinde cùm illi Senatores assidui vel
 vno in loco, vel certè in aula Principis
 perpetuò maneant, longinquarum ciui-
 tatum nosse ac videre statum commodè
 non possunt. Præterea regalis & aulicæ
 vitæ illecebris inducti, faciliè ad libidinẽ
 dominandi, ad ambitionem, & opes am-
 plicandas deprauãtur: vt ad extremum
 non regni, & Reip. consiliarij, sed regis
 vnus assentatores, & ministri cupiditatũ
 & regiarum, & suarũ quoque appareant.
 Qua de re extat insigne Imp. Aureliani
 elogium apud Fl. Vopiscum, quod sub-
 scribemus: Ego (inquit) à patre meo au-
 diui, Diocletianum principem, iam pri-
 uatum dixisse, nihil esse difficilius, quàm

bene imperare. Colligunt se quatuor vel
 quinque: atque vnum consilium ad deci-
 piendum Imperatorem capiunt: dicunt
 quid probandum sit. Imperator qui do-
 mi clausus est, vera non nouit. cogitur hoc
 tantum scire, quod illi loquuntur. Facit
 iudices, quos fieri non oportet. Amouet
 à Rep. quos debebat retinere. quid mul-
 ta? ut Diocletianus ipse dicebat, Bonus,
 cautus, optimus venditur Imperator. Ita-
 que hæc incommoda veteres Romani
 metuentes, Regi quidem Senatum ordi-
 narium attribuerunt: sed, ut salus populi
 suprema lex esset, summam Reip. non re-
 gi, aut eius senatui, sed ipsi populo & co-
 mitiis reseruarunt. Quare sub omnibus
 regibus hæc lex fuit: ut populus in comi-
 tiis magistratus crearet, leges scisceret,
 bella decerneret: quemadmodum Dio-
 nysius Halic. lib. 2. testatur. Põponius qui-
 dem Iurisconsultus memoriæ prodidit,
 populum R. primis temporibus in trigin-
 ta partes diuisum, quæ Curia dictæ sunt:
 propterea quòd Rex Reip. curam (ut ipse
 ait) per sententias patrum earum expe-
 diebat, vnde leges Curiatæ dictæ: & an-
 tiquissima omniũ comitia, Curiata. quibus
 etiam

etiam Seneca libro Epistol. decimonono scribit, se ex Ciceronis de Republica libris didicisse, PROVOCATIONEM AD POPV-
 LV METIAM A REGIBVS
 FVISSE. quod etiam Tullius initio libri Tusculanarum disputationum 1 v. his demonstrat verbis: Nam cum à primo vrbs ortu regiis institutis, partim etiam legibus, auspiciis, ceremoniæ, comitia, prouocationes, & cetera tota res militaris diuinitus esset constituta, &c. Sed & in Oratione quam pro domo sua habuit: Nego, inquit, potuisse iure publico, legibus iis quibus hæc ciuitas vitur, quenquam ciuem vlla eiusmodi calamitate affici sine iudicio. hoc iuris in hac ciuitate etiam tum cum Reges essent, dico fuisse, vt nihil de capite ciuis, aut de bonis sine iudicio senatus, aut populi, aut eorum qui de quaque re constituti iudices sunt, detrahi possit. Quibus ex locis perspicuum est, Romanos, etiã tum cum regibus parebant, hanc tamen sacrosanctam legem habuisse, quam superius commemorauimus:
 SALVS POPVLI SVPREMA

LEX ESTO. neque vnquam regnum
 vllum fuisse arbitror, præter Turcicum,
 in quo ciues non aliquam libertatis ima-
 ginem retinerent, quæ in vnico comi-
 tiorum habendorum iure posita est. Ita-
 que legem illam Maiores nostri summa
 sapientia secuti decreuerunt, Remp. cõ-
 muni omnium ordinum consilio geren-
 dâ esse: cuius consilij habendi causa cer-
 to anni tempore Rex, & principes & dele-
 cti ex singulis prouinciis conuentum a-
 gerent. *Quod idem institutum, videmus*
etiam multis aliis in gentibus obseruatũ
fuisse. Primum in Gallia nostra antiqua,
& libera, quam superius ex Cæsaris com-
mentariis ostendimus cõmuni Delecto-
rũ Cõcilio administratã fuisse. Sed quo-
niam de Regno instituta cõmemoratio
est, satis constat, antiquitus in Græcia Am-
phyctionũ Conciliũ fuisse ab rege Am-
phyctione (vt Suidas & alij testãtur) Deu-
calionis filio institutũ, vt è XII. Græciæ
ciuitatibus certo anni tẽpore delecti ad
Thermopylas cõuenirent, ibique de re-
gni & Reip. summis rebus cõmuni con-
silio deliberarent. qua de causa Cicero
Cõmune, Plinius Publicum illud Græciæ
Conci-

Conciliū appellat. Sic Populus Lacedæmonius, etsi regem habebat, tamen de summa Rep. quidnam esset vtile & honestū deliberabat: vt ex AEschine scribit Gellius lib. 18. cap. 3. quinetiam Regibus suis Ephoros, tāquam custodes atque obseuatores, imponebat, qui (quēadmodum Plato scribit) Regibus freni instar essent, quorūmque consilio atque auctoritate Reges Remp. administrarēt. Quam eandem in insula Taprobane regni rationem Plinius commemorat lib. 6. cap. 22. vt Regi xxx. Rectores attribuerentur à populo, quorum consilio in gubernanda Rep. vteretur. ne si immēsa interminatāque Regibus in ciues potestas permitteretur, eodem loco ac numero non modò suos ciues, sed etiam consanguineos, quo vel mancipia vel pecudes, haberent. quod in Turcico imperio accidisse constat, vbi non modò priuatos quosque ciues quasi pecudes mactare Tyranno ius est, verūm etiam cognatos, propinquos, affines, fratres denique consanguineos. Simillimam Germanorum in imperio Germanico constituendo sapientiam fuisse apparet,

vbi Imperator, Monarchæ: Principes, Aristocratia: ciuitatū verò legati, Democratia: speciem obtinent. neque quicquā quod ad summam Rempub. Germanicam pertineat, nisi in Ordinum conuentu constitutum, atque complacitum sit, ratum & firmum habetur. Quinetiā eandem apud Anglos Regni administrādi formam esse, testis est Polyd. Verg. lib. Ang. Hist. II. vbi sic scribit: Ante hæc tempora, (Regis autem Henrici I. vitam exponit) Reges non consueverant populi conuentum consultandi causa, nisi per rarò, facere: adeò vt ab Henrico id institutum manasse, iure dici possit. quod tam altis defixum, vt etiam nunc, radicibus semper stetit, vt deinceps quicquid ad Rempublicam bene gerendam, eiusque conseruationem deliberandum foret, illud ad Concilium deferretur, & siquid aut Regis aut populi iussu decretum factumque esset, id totum pro nihilo haberetur, nisi eiusmodi Concilij auctoritate foret comprobatum. Ac ne imperitæ vulgi multitudinis, cuius proprium est nihil sapere, iudicio Concilium impediretur, certa lege exceptum fuit

fuit ab initio, qui ex Sacerdotum cœtu, quæue, quòtue ex reliquo populo vocari deberent ad Concilium. More Gallico vulgò Parlamentum appellât. quod vnusquisque Rex initio sui Regni habere solet: qui & deinde, quoties res postulat, suo arbitratu illud ipsum conuocat. Hæc Vergilius. Sed ex his gentium ferè omnium institutis nullum æquè insigne memoratur, vt illud Hispanorum, qui cùm in communi Arragoniæ Concilio Regem creant, rei memoriæque consignandæ causâ fabulam peragunt: hominémque inducunt, cui Iuris Arragonici nomen imponunt: quem Rege maiorem ac potentiozem esse communi populi decreto sanciunt, tandémque Regē certis legibus & cōditionibus creatū his affantur verbis, quæ propter eximiam ac planè singularē gentis illius in frenando Rege fortitudinē proferemus:

NOS QUI VALEMOS TANTO COME VOS, Y PODEMOS MAS QUE VOS, VOS ELEGIMOS REY: CONESTAS Y ESTAS CON DITIONES: INTRA VOS Y NOS, VN QUE MANDAMAS QUE VOS. Id est, Nos qui tan-

ti sumus, quanti vos, & plusquã vos pos-
 sumus, Regem vos eligimus, his atque
 conditionibus. Inter vos & nos vnus ma-
 iore cū imperio est, quàm vos. Quæ cum
 ita se habeant, cum, inquam, gentium
 ac nationum omnium commune hoc
 institutum semper fuerit, quæ quidem
 regio ac non tyrannico imperio vteren-
 tur, vt SALVS POPVLI SVPRE-
 MA LEX ESSET: perspicuum est, nõ
 modò præclaram illam communis con-
 cilij habendi libertatem partem esse iu-
 ris gentium, verumetiam Reges qui ma-
 lis artibus illam sacrosanctam libertatẽ
 opprimunt, quasi iuris gentium violato-
 res, & humanæ societatis expertes iam
 non pro Regibus, sed pro tyrannis habẽ-
 dos esse. Quanquam quid eos tyrannos
 appellemus, ac non etiam atrociorẽ vo-
 cabulo vtamur? cum FL. Constantinus
 tyrannus, qui iuniore Honorio imperan-
 te tyrannidem in Gallia occupauit, ve-
 tus istud Galliæ nostræ institutum vio-
 lare ausus non sit, sed tãquam sacrosan-
 ctum conseruarit. Nam cum Arelate re-
 gni sui sedem fixisset, eãque propterea
 Constantinam urbem vocari statuisset,
 publicum

publicam gentis Concilium quotannis ex vetere instituto haberi solitum, in ea vrbe haberi statuit: hoc est, septem prouinciarum conuentus, Viennēsis, vtriusque Narbonēsis, vtriusque Aquitanix, Nouēpopulaniæ, & Alpium maritimarum. quod ex ipsius Cōstitutione nuper duorū clarissimorū virorū beneficio in lucē edita, cognoscere licebit. IMP. CONSTANTINVS AD AGRICOLAM PRAEFECTVM PRAETORIO GALLIARVM. Saluberrima magnificentiæ tuæ suggestione inter reliquas Reip. vtilitates euidenter instructi, obseruanda prouincialibus nostris, id est, per septem Prouincias mansura in æuum auctoritate decernimus, quod sperari planè ab ipsis prouincialibus debuisset. Nam cū propter priuatas & publicas necessitates de singulis ciuitatibus, non solum de singulis Prouinciis vel Honoratos confluere, vel mitti legatos aut possessorum vtilitas, aut publicarum ratio exigat functionum: maxime opportunam & conducibile iudicauimus, vt seruata posthac quotannis consuetudine, in constituto tempore, in

Metropolitana, id est, in Arelatensi vrbe incipiant septem Prouinciæ habere concilium. In quo planè tam in singulis, quam in commune consulimus: primum, vt optimorum conuentus sub illustri præsentia præfecturæ, si id tamen ratio publicæ dispositionis obtulerit, saluberrima de singulis rebus possint esse consilia. Tum quicquid tractatum fuerit, & discussum ratiociniis constitutum, nec latere potiores Prouincias poterit, vt parem necesse est inter absentes æquitatis formam, iustitiæque seruari. Hinc planè præter necessitates etiam humanæ conuersationi non parum credimus commoditatis accedere, quod in Constantina Vrbe iubemus annis singulis esse concilium. Tanta est enim loci opportunitas, tanta est copia commerciorum, tanta illic frequentia comitantium, vt quicquid vsquam nascitur, illic commodius distrahatur. Neque enim vlla Prouincia fructus sui facultate latatur, vt non nisi hæc propria Arelatensi, soli credatur esse fecunditas. Quicquid

quid enim diues Oriens, quicquid odoratus Atalis, quicquid delicatus Assyrius, quod Africa fertilis, quod speciosa Hispania, quod fœcunda Gallia potest habere præclarum, ita illi exhibetur affatim, quasi sibi nascantur omnia, quæ ubique constat esse magnifica. Iam verò de cursu Rhodani, & Turoni recurſu, necesse est, ut vicinum faciant, & penè conterminum, vel quod iste præterfluit, vel ille quod circuit. Cum ergo huic seruiat ciuitati quicquid habet terra præcipuum: ad hanc vel naui, vel vehiculo, terra, mari, flumine deferatur quicquid in singulis nascitur: quomodo non multum sibi Gallia nostræ præstitum credant, eum in eadem ciuitate præcipiamus esse conuentum, in qua diuino quodam munere commodatum & commerciorum opportunitas tanta præstat? Siquidem hoc rationabili planè, probatòque consilio iam & vir illustris Petronius obseruari debere præceperit. Quod interpolatum vel iniuria temporum, vel desidia Tyrānorum reparari solita prudentiæ nostræ auctoritate decerni-

mus, Agricola Parēs charissime, atque
 amantissime. Vnde & illustris magnifi-
 centia tua & hanc præceptionem no-
 stram, & priorem sedis suæ dispositionē
 per septem prouincias in perpetuo fa-
 ciet custodiri. vt ab Idib. Augusti qui-
 buscūque mediis diebus in Idus Septēb.
 in Arelatensi vrbe nouerint Honorati,
 vel Possessores iudices singularum Pro-
 uinciarum annis singulis Cōcilium esse
 seruandum, ita vt de Nouempopulonia,
 & de secunda Aquitania, quæ Prouin-
 ciæ lōgius constitutæ sunt, si eorum Iu-
 dices occupatio certa detinuerit, sciant
 legatos iuxta consuetudinem esse mit-
 tendos. Quæ prouisione plurimum &
 prouincialibus nostris nos intelligimus,
 vtilitatisque præstare: & Arelatensis vr-
 bis, cuius fidei secundum testimonia at-
 que suffragia Patritij parentisque nostri
 multa debemus, non paruum adicere
 nos constat ornatum. Sciat autem ma-
 gnificētia tua, quānis auri libris Iudicē
 mulctandum esse: ternis Honoratos, vel
 Curiales, qui ad constitutum locum in-
 tra definitū tempus venire distulerint.
 Verū vt ad institutū redeamus, cū
 illa,

illa, quam superiùs exposuimus forma, Resp. nostra maiorù instituto temperata è tribus generibus fuisset, cõstitutum est vt quotannis, atque adeò quoties maior aliqua res incidetet, solenne & publicum Cõciliũ indiceretur: quod propterea Trium statuum Parlamentum appellatum est: cùm eo vocabulo colloquium & conuentus hominum intelligeretur variis ex locis vnum in locum communi de re deliberandi causa coeuntium: itaque colloquia inter hostes pacis aut induciarum causa instituta, semper in Chronicis nostris illo Parlamenti nomine appellantur. Huic porro Cõcilio rex in aureo tribunali sedens, præerat: cui primùm Principes Regnique magistratus, tum inferiore loco Legati ex singulis ciuitatibus subsidebant: quos populari lingua Deputatos appellamus. Nam vbi dies Concilii venerat, Rex ea pompa in constitutum atrium deducebatur, quæ magis ad popularem moderationem quam ad Regalem magnificentiam accommodata videbatur. Quam etsi perditis hisce temporibus aulicis assentatoribus irrisui fore non dubitamus, tamen

quoniam pietatis pars est, Maiorum sapientia delectari, ex antiquis monumentis exponemus. Carpentio igitur Rex in atrium vehabatur bubus tracto, quos auriga stimulo agebat. Vbi verò in atrium ac potius in Reip. sacrarium ventum erat, tum Principes Regem in aureo folio collocabāt; reliquique (vt iam diximus) suo quisque loco atque ordine subsidebant. Eoque demū in statu atque sacrario Regia Maiestas dicebatur. cuius rei etiam nūc insigne monumentum animaduertere licet in typo Regio, quod Sigillum Cancellariæ vulgò nominamus, vbi Rex non equo militari insidens, aut triumphali more quadrigis inuehēs, sed rogatus & coronatus sedēs in folio, dextraque sceptrum regale, sinistra sceptrum Iustitiæ tenens, solēnique concilio præsidens conspicitur. Et profectò ita est, vt ibi demū Regalis maiestas verè proprièq; dicatur, vbi de sūma Reipub. cōsiliū agitur: non, vt imperitum vulgus vsurpare solet, siue rex ludat pilla, siue saltet ac tripudiet, siue cū mulierculis garriat ac nugas agat: deniq; vt sēper Maiestatē Regiam nominet. Harum
autem

autem rerū omnium testimonia è multis pauca proferemus. Primū ex historia Eguinarthi, qui Caroli Magni Cancellarius fuit, eiūsq; vitā cōscripsit, & Hunibaldi Appendice apud Ioh. Trittenhemiū: Quocunque, inquit, eundū erat, carpentō ibat, quod bubus iunctis & bubulco rustico more agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum populi sui cōuentum, qui ad Kalendas Maij annuatim ob Regni vtilitatē celebrabatur, ire, sic domum redire solebat. Quod idem totidem propè verbis Iohannes Naucleus in Chronologia Generat. 26. cōmemorat. Itemque auctor magni Chronici sub initiū vitæ Caroli Magni, fol. 177. Neque verò nimiooperè admirandū id videtur. nā hunc tēporum illorū morē fuisse, vt & Reges, & Reginae, & Regij liberi bubus veherētur, argumēto est etiā ille Gregorij Turo. locus lib. 3. c. 26: Deuteria verò (hæc Childeberti regis vxor erat) cernēs filiam suā ex superiore marito susceptā, adultā valde esse, timens ne eā concupiscens Rex sibi adsumeret, in basterna positam indomitis bobus coniunctis eam de ponte præcipitauit. Iam verò

de Tribunali aureo Aimoinus lib. 4. cap. 30. ita scribit, vbi de Rege Dagoberto cōmemorat: Generale indixit PLACITVM in loco nuncupato Bigargio: ad quod properè conuenientibus cunctis Franciæ Primoribus Kal. Maii Rex solio residēs aureo hoc apud eos habuit orationis exordium. Item cap. 41. vbi de Clodoueo Rege loquitur: Medius inter eos solio residens aureo hoc habuit orationis exordium. Item Sigebertus. in Chro. anni 662: Francorum (inquit) Regibus moris erat, Kal. Maij præsidere coram tota gente, & salutare, & salutari, obsequia & dona accipere. Quod Georg. Cedrenus totidem propè verbis sic exponit: Κατὰ δὲ τὸν Μαῖον μὲν ἀπροκαθίσταται ἐπὶ πάντας τῆ ἕθνης καὶ προσκλιθεὶς αὐτοῖς, καὶ ἀντιπροσκυνεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, δωροδορεῖσθαι τε κατὰ σαυήθειαν, καὶ ἀντιδιδόναι αὐτοῖς. Iā verò de populariū, qui ad Conciliū cōuenerant, auctoritate, testimoniū hoc extat apud Aimoinū lib. 4. cap. 41. vbi de Clodoueo secundo loquitur: Quanquam (inquit rex) Francigenæ ciues, terreni nos cura principatus admoneat, publicis vos consultores rebus aduocare. Idē eodem li. c. 74.

A Estā-

Æstatis initio in Saxoniam eundem, & ibi (in Francia quotannis solebat) generalem conuentum quotannis habuit. Item lib. 4. capite 13. vbi de Carolo Magno loquitur: Peracta venatione Aquigrani, rediens generalem populi sui cōuentū more solenni habuit. Cap. 116. Imperator autem duobus conuētibus habitis, vno apud Nouiomagum, altero apud Compendiū, in quo & annua dona suscepit. Item capite 117. Mense Augusto Vormaciam venit, atque habito generali conuentu, & oblata sibi annua dona more solenni suscepit, & legationes plurimas audiuit. Item lib. 5. cap. 31: Generale PLACITVM Idibus Iuniis in villa Duziaco tenuit: vbi & annua dona sua suscepit. Atque hæc quidem de solenni Concilio, quod Historici & Galli & Germani deprauata Latini sermonis consuetudine modò Curiam, modò Conuentum generalem, plerunque autem PLACITVM appellarūt. Gregor. lib. 7. cap. 14. Igitur adueniente PLACITO directi sunt à Childeberto rege, &c. & libro 8. c. 21: Sed cum ad PLACITVM Childebertus cū proceribus suis cōuenisset &c. Aimoin. lib. I. iij.

Aimoin. lib. 4. capit. 109. Medio mense
Conuentus generalis apud Theodo-
nis villam magna populi Francorum
frequentia celebravit. Et mox: Eminuit
in hoc PLACITO piissimi Imperatoris
misericordia singularis. Nam motis fuit
vt in illo Cōcilio munera vndique Regi
mitterentur, quod & aliis multis locis
traditur: quibus Concilium illud, Con-
uentus generalis appellatur. Aimoin.
lib. 4. cap. 64. vbi de Pipino Rege loqui-
tur: Coegit vt promitterent se omnem
voluntatem illius esse facturos: & annis
singulis honoris causa ad generalem
conuentum equos trecentos pro mune-
re duros. Item cap. 85. Saxonum per-
fidia non immemor, conuentum gene-
ralem trans Rhenum in villa Cuffen-
sten more solenni habuit. Iam verò
Concilium illud alio quoque vocabulo
Curia dicebatur. vnde nata popularis
locutio, cum ad aulam & Regiam itur,
vt, iri ad Curia dicatur: propterea quòd
rarò ad regem, nisi indicto publico gentis
cōcilio & parlamēto, magnisq; de rebus
adibatur. Aimoin. lib. 5. c. 50. Carolus, in-
quit, Danorū Regis filius Flādriz Pro-
ceres

ceres quosdã iudicio Curia conuenienter petebat. Itẽ c. sequenti: Defuncto Hẽrico Romanorũ Rege, in ea quæ maxima & generalis est habita Magũtia Curia. Itẽ Otto Frising. lib. Frider. 1. cap. 40. Post hæc Princeps Bauariã ingreditur, ibiq; mẽse Februario generalẽ Curia celebravit. Item cap. 43. Conradus Romanorum Rex, Principes conuocans in oppido Orientalis Francia Franconofurt generalem curiam celebrat. Posterioribus autem seculis dicta est Francia Curia: interdum Curia Parlamenti trium statuum, interdum præcisẽ Parliamentum statuum, vt posterius docebimus. Hinc illud Speculatoris Juriscons. sub titulo *de feriis, ad finem*: Potest excusari consuetudo CVRIÆ REGIS FRANCIAE, quæ tempore parlamentorum omni die ius reddit: vt venientes de longinquis partibus citius expediantur. Itẽ illud Ioannis Fabri in Auth. hoc nisi. C. de solut. Curia Francia consuevit statuere, quod quando rex monetam debilitat, recipitur pro forti: quando fortificat, habetur respectus ad tempus contractus.

*De sacrosancta publici Concilii auctoritate: &
quibus de rebus in eo ageretur.*

CAP. XI.

DEinceps locus postulat, ut quibus de rebus in solenni Cōcilio ageretur, cōsideremus: Maiorūque nostrorū in constituenda Rep. sapientiam admiremur. Summatim autē has ferē obseruauimus. Primū de creando vel abdicando Rege: tum de pace & bello, de legibus publicis: de summis honoribus, præfecturis, & procurationibus Reip. de assignanda patrimonij parte liberis defuncti Regis, vel dote filiabus constituenda, quod Germanico verbo Abānagium, quasi exclusoriam partem, appellarunt, denique de iis rebus omnibus, quæ vulgus etiam nunc Negotia Statuum populari verbo appellat, quoniam de nulla (ut dixi) Reipublicæ parte nisi in Statuum siue Ordinum Concilio agi ius esset. Ac de creandis quidē aut abdicandis Regibus superius, tum ex Caroli Magni testamēto, tum etiam ex aliis auctoribus satis multa te-

ra testimonia protulimus. Neque tamen illud prætermitemus, ex Reginonis lib. 2. sub anno DCCCVI. vbi de Carolo Magno scribens: Cū primoribus, inquit, & optimatibus Francorum de pace constituenda & conseruāda inter filios suos, & de partitione regni placitum habuit. Quo eodem modo Aïmoïnus lib. 5. cap. 17. vbi de rege Carolo Caluo commemorat: Generali (inquit) conuentu in Carisiaco habito filium suum Carolum armis virilibus, id est ense, cinxit: corona Regali caput insigniuit, & Neustriam ei attribuit: Pipino, Aquitaniam. Nam (vt superius dictum est) prærogatiuam quidē regis filij magnam in illis comitiis habebant: sed tamen etiā si à parentibus in suo testamento designati heredes erant, à populo tamen cōfirmandi erant: quem morem non modò Occidentales nostri, sed etiam Orientales Frāci retinuerunt. eiúsque rei cū alia pleraque apud alios testimonia extant, tam illud singulare apud Vitichindū Sax. lib. 2. vbi cū paulo antè scripisset Henricum Imp. filium suum Oddonem regni sui successorem designasse, ita infert: Defuncto Hen-

rico, omnis populus Francorum atque Saxonum iam olim designatum regem à patre filium eius Oddonem elegit sibi in principem: vniuersalisque electionis notates locum, iusserunt ad Aquisgrani palatij. Et mox, vbi Magontini Episcopi, qui cum infulis illius in pompa & processione occursum expectabat, oratione ad populum exponit: En, inquit, adduco vobis à domino Henrico olim designatum, nunc verò à cunctis Principibus regem factum Oddonem. Si vobis ista electio placeat, dextris in cælum leuatis significate. Adhæc omnis populus dextras in excelsum leuans, cum clamore valido imprecati sunt prospera nouo Regi.

Quibus & similibus aliis permultis ex locis facile intellectu est, idem Francorum Orientalium & Occidentalium institutum in suis regibus deligendis fuisse: quippe, qui & vnis ex sedibus patriæque olim profecti, & perquandiu sub iisdem regibus ac principibus iisdem legibus ac moribus vterentur. Iam de regni procuratione, insigne illud testimonium apud eundem auctorem extat. lib. quinto, capit. 35. vbi de eodem Carolo Caluo loquitur:

loquitur: Carolus (inquit) Romam proficiscens, Compendij Placitum generale Kalend. Iunij habuit: vbi per capitula, qualiter regnum Franciæ filius suus Ludouicus cum fidelibus eius & regni primoribus regeret, vsque dum ipse Roma rediret, ordinat. Idem eodem lib. cap. 42. Cuius ætatem (de Carolo Simplicie loquitur) Franciæ primores incongruam, vt erat, exercendæ dominationi arbitrati, consiliũ de summis ineunt rebus: Franci, Burgũdiones, Aquitanienſesque proceres congregati in vnum, Odonem tutorem Caroli, regni que elegere gubernatorem. Iam verò de legibus & constitutionibus, vel vnus ille Gaguini locus in vita Ludouici cognomento Sancti, testimonio esse potest: Cũ Parisium, inquit, Ludouicus venisset, conuentu generali habito, Remp. reformauit, statutis optimis legibus de iure à iudicibus dicendo, & de officiis non emendis, &c. Porrò de summis honoribus, & præfecturis ad probatos viros deferendis, testimonium apud Aimoinum extat. libro 5. cap. 36. vbi de Carolo Caluo loquitur: qui cũ ante inaugurationem regni præ-

fecturas arbitrari suo tribuisset, Proceres
 solenne Concilium indicere cœperunt,
 legatósque ad regē mittere: neque prius
 regem coronari passi sunt, quàm illorum
 Concilio atque auctoritate in illis man-
 dādis magistratibus vsus esset: Regni pri-
 mores, inquit, indignati, quia quibus-
 dam honores dederat, sine illorum con-
 sensu, & ob id aduersum ipsum conspi-
 rarunt, & conuentum suum in villam
 Vvitmarium conduxerunt: indēque le-
 gatos suos ad Ludouicum direxerunt.
 sed & Ludouicus legatos suos ad illos di-
 rexit, &c. Item Regino lib. 2. Carolus pla-
 citum habuit in Compēdio, ibique cum
 optimatum consilio Rodiberto comiti
 ducatū inter Ligerim & Sequanam cō-
 mendauit. Item Appendix Gregor. Turo.
 lib. 11. cap. 54. Eo anno, inquit, Clotharius
 cum proceribus & leudibus Burgundiæ
 Trecaffinīs coniungitur: cum eos solici-
 tasset si vellent, mortuo iam Vvarnhario
 alium in eius honoris gradū sublimare:
 sed omnes vnanimiter denegātes, se ne-
 quaquam velle Maiorem domus elige-
 re, Regis gratiam obnixè petentes, cum
 rege transigere. Et c. 101. Mortuo Theo-
 dorico

dorico rege Franci Clodouem filium
 eius paruulum elegerūt in regnum. quo
 non multos post annos mortuo Childe-
 bertus frater eius in regnum resedit: Gri-
 moaldus autem cum Childeberto rege
 Maior domus palatij super Francos ele-
 ctus est. Ad eundem numerum referen-
 dæ sunt Principum contentiones, quæ
 Reip. perniciosæ futuræ videbantur, de
 quibus in eodem illo Concilio discepta-
 batur. Nam Aimoinus lib. 4. cap. 1. vbi de
 Clotario Chilperici filio commemorat,
 à quo Brunechildis Austrasiæ regnum
 postulabat, ita loquitur: Clotarius respõ-
 dit, conuentum nobilium debere eam
 aggregare Francorum, & communi
 tractatu de communibus consulere re-
 bus, se verò iudicio illorum in omnibus
 pariturum, nec præceptis promisit obsta-
 turum. Quod idem Appendix Gregor.
 lib. 11. commemorans: Clotarius, inquit,
 respondebat, iudicio Francorum electo-
 rum quicquid procedente domino à Frã-
 cis inter eosdem iudicabitur, pollicitum
 esse implere. Eodémque modo apud eū-
 dem Gregorium lib. 8. c. 21. Boso Gun-
 thrannus sepulchri violati in publico

Francorum Concilio accusatus damnatusque dicatur. Cum ad placitum, inquit, Childebertus cum proceribus suis conuenisset, & Gunthranus de his interpellatus clā aufugisset, ablatae sunt ei omnes res quae in Aruerno de fisci munere promeruerat. Item Aimoinus lib. 5. cap. 12. ubi de rege Ludouico Pio loquitur, quem filij contentionibus exagitant: Cū autem instaret Autumnalis temperies, ij qui Imperatori contraria sentiebant, alicubi in Francia conuentum fieri generalem volebant. Item cap. 13. in Theodonis villam conuenire generaliter suum populum praecipit. Et paulo post: Sed post paucum tempus idem ad festum Sancti Martini populum conuocauit: filiumque Pipinum fugientem ad se quoquomodo reuocare uoluit. sed ille id refugiebat. Eademque ipsa de re Gaguinus commemorans: At cōiurati (inquit) cū intelligerent absque procerum conuentu regem se deicere non posse, magnis viribus enituntur Concilium in Francia habere. Repugnabat tamen Ludouicus, quod sciret Francos ab inimicis aduersum se persuasos esse,

Maguntiae

Maguntiā propterea cōuentum indixit: mandátque neminem in Concilio cum armis admitti. At ne publico auctoramēto coniurati aduersus patrem filij destituerentur, coacto apud Compendium ex toto regni Episcoporum Procerúmque Concilio, Lotharius eductum de custodia patrem Compendium perduxit. Rursus Aimoin. lib. 5. cap. 38. vbi de rege Ludouico Balbo scribit, qui Concilium Marsuæ agebat, & de pace cum suo consobrino conferebat. In ipso quidem placito, inquit, hæc quæ sequuntur inter eos consensu fidelium suorum seruanda conuenerunt. Nunc cetera videamus. Nam illud præterea reperio moris fuisse, vt si quis Princeps atque illustriore loco natus *criminis alicuius insimularetur*, in iudicium ad illud Concilium vocaretur, ibique *causam dicere* cogeretur. Itaque regis Clotarij tempore cùm Brunehildis multorum capitalium criminum accusata & damnata est, rex Concilio Francogalliā indicto ita cum ordinibus loquitur, apud Aimoinum lib. 4. c. 1. Vos dulcissimi cōmiliones, & præminentes Franciā primores, decernite cui

subiaceat supplicio tanti obnoxia sceleris. Et Ado Ætat. vi. sub anno 583. In præsentia, inquit, regis iudicantibus Francis, indomitis equis religata discinditur. De regalis verò patrimonij partitionibus & abannagiis, testimonium extat apud eundem libro 5. ca. 94. vbi de Carolo Magno commemorans ita loquitur: Illis absolutis conuentum habuit Imperator cum primoribus & optimatibus Francorum de pace constituenda, & conseruanda inter filios suos, & diuisione regni facienda in partes tres, vt vnusquisque illorum quam partem tueri & regere debuisset, si superstes illi eueniret. Item eo loco vbi de partitione inter Ludouici liberos facta loquitur, libro 5. capit. 40. Profecti Ambianos, & sicut fideles illorum inuenerunt, regnum paternum inter se diuiserant. Item cap. 41. vbi de Carolomanno scribit, qui Vvormaciæ Concilium agebat. Ad quod Placitum Hugo profectus pro petitione partis regni, quam frater suus Ludouicus in locarium acceperat. Quinetiam ex aliis locis licet animadvertere, si quando rex maiores sumptus facere instituisset, velut in templis ædificandis

candis & monasteriis fundandis: rex ordinum consilium exquirebat. Nam Aimoinus libro 4. cap. 41 ubi de Clodoueo secundo loquitur, qui in tribunali pro solenni Concilio sedebat: Hoc habuit, inquit, sermonis exordium: *Quamquam Francigenæ ciues, terreni nos cura principatus admonet, publicis vos consultores rebus aduocare. Atque hæc quidem hætenus. Ex quibus perspicuum esse arbitramur, quod initio diximus, Maiores nostros, qui verè Franci ac libertatis custodes fuerunt, à Turcica dominandi tyrannide abhorruisse: diuinumque illud præceptum arcte retinuisse: SALVS POPVLI SUPREMA LEX ESTO.* quippe, qui omnem planè regni administrandi potestatem penes maximū comitiatum, & ordinum Concilium collocarint: quod, ut antè diximus, Placitum appellabant, propterea quòd Latina consuetudine Placitum id propriè dicitur, quod re in multorum consilio quæsitæ & deliberata tandem inter ipsos conuenit: vnde Placita philosophorum apud Ciceronem, & alios auctores dicta sunt. Gellius lib. 18. ca. 3. Populus, inquit, Lacedæ-

K.j.

monius de summa Rep. quidnam esset
 utile & honestum deliberabat. Et mox :
 Consilium quod dabat, acceptum ab v-
 niuersis & complacitum est. Sic Romæ,
 quæ Senatus de maioris Senatorum par-
 tis sententia decreuerat, his perscribebã-
 tur verbis: **PLACERE SENATVI:**
 vt cum ex aliis veteribus S.C. cuius no-
 tum est, tum etiam ex iis quæ in libris
 nostris extant: velut in l. item veniunt,
 20. §. præter hæc. D. de hered. petit. & l.
 2. D. ad Velleian. neque quicquã in iis-
 dem libris frequentius est, quàm Placi-
 tum appellari, quod inter aliquos con-
 uenit. velut in l. vlt. C. de pignorib. Pro
 renore cõmunis militantium placiti. &
 Placitum pro conuentione in l. 33. C. de
 transact. l. j. C. de pact. l. 4. D. de seruit. &
 aliis sexcentis locis. Quæ cùm ita se ha-
 beant, non absurda, opinor, coniectura
 nostra videbitur, quam aliis iam quibus-
 dam in libris nostris exposuimus, vulga-
 tam formulam, qua etiam nunc regij
 scribæ in legum & constitutionum clau-
 sulis vtuntur, ex illo **PLACITI** voca-
 bulo, natam esse: **QVIA TALE EST**
NOSTRVM PLACITVM. Nam
 cùm

cùm illæ Latinis literis scriberētur (quod ex Aimoino & Capitulari Caroli Magni, & omnibus archiis, monumentis-que Gallicis satis constat) postea scribæ regij, vbi populari sermone vti cœperūt, ita vel insciantia, vel malitia potius conuerterunt: *Car tel est nostre plaisir*: Quoniam ita nobis placet. Nam de populi quoque potestate argumentum in Caroli Capitulari hoc extat: Vt populus interrogetur de capitulis, quæ in lege nouiter addita sunt: & postquam omnes consenserint, subscriptiones & manufirmationes suas in ipsis capitulis faciant: Quibus ex verbis patet, populos Franciæ, iis demum olim legibus astringi solitos, quas in comitiis suffragiis suis sanxerant. Et in fin. Legis Alemannicæ, Hoc decretum est apud Regem, & Principes eius, & apud cunctum populum Christianum, qui infra regnum Merouingorum consistunt. Item apud Aimoin. lib. 5. cap. 38. In ipso Placito hæc quæ sequuntur, inter eos consensu fidelium suorum seruanda conuenerunt. Cōuentio- quæ inter gloriosos reges &c. & ipsis & communibus fidelium ipsorum fauenti-

K.ij.

bus & consentientibus facta est. Postremo ne illud quidem prætermittendum est, tantam huius Concilij apud exteras gentes auctoritatem fuisse, vt etiam Principes exteri si quid controuersia haberent, id interdum illius Concilij iudicio permitterent. Appendix Gregor. Turon. lib. 11. cap. 37. Anno XI. regni Theodorici cum Alsaciones, vbi fuerat enutritus, præcepto patris sui Childeberti tenebat, ad Theodebertum barbarico ritu peruaditur: vnde placitum inter hos duos reges, vt Francorum iudicio finiretur, Saloisso castro instituunt.

De Præf. Etis Regis, qui Maiores domus dicebantur.

CAP. XII.

Riusquam de cōtinuata Publici Cōcilij auctoritate plura exponamus, non prætermittenda cōmemoratio est de Regiis Præfectis, qui Merouingicis temporibus Maiores domus, hoc est, Magistri Palatij dicebantur: qui cū regiam potestatem aliquandiu obsedissent, aliquando tandem facultatem nacti, eam pro sua occuparunt. Eorum vi
d co

deo eandem propè apud reges nostros dignitatem fuisse, qualis quondam apud Imperatores Romanos erat Præfectorum Prætorio: qui etiam Aulæ præfecti dicebantur. Eodem autem in Concilio & conuentu, quo reges ipsi designabantur: publicique consilij auctores ac principes erant. Itaque passim apud Historicos nostros illa occurrunt: In principatum Maioris domus elegerunt. Item: Herchinoldo Maiore domus defuncto, Franci Ebroinum in hac dignitate, vt Maior esset in Aula regia, constituunt. Item: Hilderichum super se regem leuant, Maiorem domus, Vvolfoldum. Quod ad superiorem proximam tractationem pertinet, vbi maiores quosque magistratus non à rege mandari, sed in solenni Concilio fidelissimis & probatissimis viris deferri solitos demonstrauius. Verùm in hoc magistratu idem planè vsuuenit, quod Plutarchus in Lysandri vita tum accidisse scribit, cùm Agesilaus à Lacedæmoniis ad exercitum Imperator missus est: Lysander autē legatus: Vt in tragœdiis, inquit, plerunque vsuuenit histrionibus, vt qui nuncij vel famuli personam su-

stinent, pluris fiant, primasque partes agant: illius verò qui sceptrum & diadema gestat, ne vox quidem exaudiatur: sic penes legatum Lylandrum maiestas imperij versabatur: penes Regem verò, nudum atque inane nomen manebat. Quod eodem modo in Francogallia nostra tum accidit: oblata videlicet occasione, & crescendi facultate ex regum aliquot inertia, desidiaque: in quibus Dagobertus, Clodoveus, Clotarius, Childericus & Theodoricus numerari possunt. Nam Paulus Diaconus libr. de gestis Langob. 6. cap. 5. Hoc tempore, inquit, apud Gallias Francorum regibus à solita fortitudine & scientia degenerantibus, ij qui Maiores domus regalis esse videbantur, administrare regis potentiam, & quicquid regibus agere mos est, ceperunt. Et in eandem sententiam auctor historiae Francorum, quem Venericus Vercellensis aliquoties, sine nomine tamen, profert, ita scribit: Tempore Clotarij patris Dagoberti regnum Francorum regi ceptum est, & administrari ab his, qui Prouisores aulae regiae, vel Maiores domus esse videbantur. Quod
idem

idem Godfridus Viterbien. parte Chron-
 nic. 16. testatur. Itaque dum illi Magi-
 stri Palatij omnia Reipub. munera obi-
 rent, & siquod gerendum esset bellum,
 exercitibus præessent, hi domi nudo at-
 que inani Regum nomine contenti, pro-
 pter desidiam in otio viuebant. Tan-
 démque eò progressâ res est, vt Childe-
 rico rege xviii. regnum obtinente,
 Pipinus Magister Palatij, qui regis no-
 mine magna diuturnaque bella gesse-
 rat, Saxones deuicerat, suâque in po-
 testatem redegerat, oblatam regij no-
 minis occupandi facultatem non repu-
 diarit: exercitu præsertim, eoque victo-
 re & glorioso instructus. Quarum rerum
 apud Auctores testimonia hæc extant.
 Primum apud Ottonem Frisingensem
 Chronic. 5. cap. 12. & imitatore[m] ipsius
 Godfridum Viterbiensem, part. 16. vbi
 sic scribunt: Reges Franciæ ante tempo-
 ra Pipini Magni, qui Maior domus erat,
 expertes omnis administrationis & re-
 giminis, solo nomine regnabant: sed
 Maiores domus vniuersam regni admi-
 nistrationem habebant. In eandem
 sententiam Sigebertus sub anno 662.

& Lothario Clodouei filio ita loquitur :
 Abhiñc Francorum regibus à solita for-
 titudine & scientia degenerantibus , re-
 gni potentia disponebatur per Maiorem
 domus , regibus solo nomine regnantibus :
 quibus moris erat principari quidem
 secundum genus , & nil agere , vel
 disponere. Quanquam in hac commemora-
 tione cautio adhibenda est. nam
 cum & Pipinus & eius filij ob ereptum
 regi Childerico regnum inuidia (vt cre-
 di par est) laborarent , reperti sunt homi-
 nes ingeniosi , qui & Childerici , & supe-
 riorum regum desidiã verbis maiorem
 facerent : inertiãque grauius accusa-
 rent. In his Eguinathus Caroli Magni
 Cãcellarius , qui suo Imperatori strenuã
 in ea re operam nauauit. Nam initio sui
 libri ita scribit : Gens Merouingorum , de
 qua Franci reges sibi creare soliti erant ,
 vsque in Hildericũ regem , qui iussu Ste-
 phani Rom. Põtificis depositus ac deton-
 sus , atque in monasterium trusus est , du-
 rasse putatur : quæ licet in illo finita pos-
 sit videri , tamen iam dudũ nullius vigo-
 ris erat , nec quicquam in se clarum , præ-
 ter inane regis vocabulum , præferbat.

Nam

Nam & opes & potentia Regni penes Palatii Præfectos, qui Maiores domus dicebatur, & ad quos summa imperij pertinebat, tenebantur: neque aliud Regi relinquebatur: quàm vt Regio tantùm nomine contentus, crine profuso, barba submissa, solio resideret, ac speciem dominantis effingeret, legatos vñdecūque venientes audiret, eisque abeuntibus responsa, quæ erat doctus, vel etiam iussus, ex sua velut potestate redderet: cum præter inutile Regis nomen & precarium vitæ stipendium quod ei præfectus Aulæ, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud proprii possideret, quàm vnâ præparui reditus villam: in qua & domum, ex qua famulos sibi necessaria ministrantes, atque obsequium exhibentes pauca numerositatis habebat. His Egwinarthe verbis, quæ in Appédice quoque Hunibaldi apud Trittenhamium reperio, inductus Sigebertus sub anno 662. eadem propè verborum contumelia superiores Reges insectatur: Quibus, inquit, moris erat principari quidem secundum genus, & nihil agere vel disporre, quàm irrationabiliter edere & bi-

bere, domique morari. Quasi verò hæc eadem Regum superiorum ratio, atque inertia fuerit: in his Clodouci, qui non modò innumerabiles Germanorum copias, in Galliam irrumpentes, prælio propè Tolbiacum commisso, profligauit: verùm etiam Romanorum reliquias è Gallia finibus propulsauit. Iam verò quid de Childeberto, & Clothario dicemus, qui Vvisigothos & Ostrogothos è Pro- uincia & Aquitania, vbi sedes fixerant, exterminarunt? Quorum omnium in historiis nulla Magistri Palatii, ne minima quidem mentio fit: nisi fortè cursim atque obiter, & tanquam vnus è Regij Imperij administris. velut apud Gregor. lib. 5, cap. 18. vbi de Gucilio loquitur: & lib. 6. cap. 9. & cap. 45. & lib. 7. cap. 29. Itaque honos ille non tantùm in Regis, verùm etiam in Reginae aula & comitatu versabatur. Nam idem Gregor. libro 7. cap. 27. Vvadonem quendam nominat Maiorem domus in aula Reginae Rigunthæ: aliisque locis compluribus idem Gregor. & Aimoinus Magistros aulae domusque Regiae commemorant. Tantæ autem illorum Regionum præ-

præfectorum potentia initium (vt mo-
dò diximus) cœpit tempore Clotharij
II. circiter annum Christi DLXXXVIII.
id est, circiter CXXX annis post Regnũ
Francogalliæ constitutum. Quod ex
eo, quem Venericus aliquoties profert,
historico licet cognoscere. Sunt tamen
duo alij historici, sed nequaquam tan-
tæ auctoritatis, Sigebertus & Tritten-
hemius qui tantæ potentia initium ad
Clotharij III. Regnum referunt: cu-
ius Magister Palatij Ebroinus nomina-
tur, homo nequitia & crudelitate in-
signis. Vtcunque sit, Historici aliis
quoque nominibus Magistros illos Re-
gij palatij appellabant: item Comites
domus Regiæ, Præfectos aulæ, Comi-
tes Palatij: quinetiam aliquot post secu-
lis Seneschalli Franciæ appellati sunt.
Sigebertus sub anno M C L X X: In
purificatione beatæ Mariæ fuit filius
Notæ Regni Anglorum Parisiis, & serui-
uit Regi Francorum ad mensam, vt
Seneschallus Franciæ. Hanc Senescal-
ciam, vel (vt antiquitus dicebatur)
Maioratum domus Regiæ Robertus
Rex Francorum dedit Gaufrido, &c.

Utrum Pipinus Papæ, an Francogallici concilij auctoritate Rex factus fuerit.

CAP. XIII.

Quoniam superius dictum est, Pipinum ex magistro Palatii Regem esse factum, exacto Childerico Rege stupido, in eoque Childerico Merouingiorum stirpem defecisse: non alienum est, hoc loco exquirere, cuiusnam auctoritate Regnum illi delatum fuerit. Nam Gelasius Papa in can. alius. 15. quæst. 6. Alius, inquit, Romanus Pontifex, Zacharias scilicet, Regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus, quam pro eo quod tantæ potestati erat inutilis, à regno deposuit: & Pipinum Caroli Imperatoris patrem in eius locum substituit: omnesque Francigenas à iuramento fidelitatis absoluit. Neque ferè quisquam est, qui non illud Papæ de semetipso testimonium approbarit: Ado, Lambertus, Regino, Sigebertus, Aimoinus, Landolphus. Quinetiam Venericus Vercellensis, in eo quem superius protulimus libro verba hæc ex epist. Gregorij Papæ v 11. ad Hermannum Metensem

fem Episcopum profert: Quidam Romanus Pontifex Regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus quàm pro eo quòd tantæ potestati non erat utilis, à regno deposuit, & Pipinum in eius loco substituit, omnesque Francigenas à iuramento fidelitatis, quam illi fecerant, absoluit. Hæc ille. Quod idem Otto Frising. commemorans libro Chron. 5. cap. 23. itemque Godfrid. Chronic. parte 17. ita exclamant: Ex hoc facto Romani Pontifices Regna mutandi auctoritatem trahunt. Sed videamus, ne huius historiæ veritas non satis constet. nam primùm omnium ex tanto Regum Francorum numero, quos vel creatos, vel abdicatos docuimus, neminem esse constat, Papæ auctoritate vel creatum, vel abdicatum: contrà verò docuimus ius illud omne & creandorum, & abdicandorum Regum, penes solenne gentis Conciliū fuisse. vt planè incredibile videatur, Francos in hoc vno ius illud suum neglexisse. Quid verbis opus est? Venericus ille Vercellensis testimoniū profert historici veteris, qui de gestis Francorum conscripserat: quo tota illa narratio mendacij coargui-

tur: dilucidéque affirmatur. & Childericum & Pipinum vsitato Francorum more, veterúmque instituto, illum abdicatú: hunc autem in illius locum suffectum fuisse: hoc est, solenni gentis cōcilio: cuius solius tantam fuisse potestatem, superius demonstrauius. Illius autem historici verba hæc sunt: Quod vnà cum cōcilio & consensu omnium Francorum missa relatione ad sedem Apostolicam, & auctoritate percepta, præcellus Pipinus electione totius gētis sublimatus sit in sedem Regni, cū consecratione Episcoporum, & subiectione Principū. Quibus ex verbis satis patet, Pipinum non à Papa, sed à populo ipso & Ordinibus ac Statibus Regni delectū, inauguratúmque fuisse. Quod etiam paulò ante dilucidius idem Venericus ex eodē Historico sic exponit: Pipinū Maiorem Palatij cū ad illū spectaret summa Regiæ potestatis & officij, electum fuisse primùm ex præfectis palatij in Regē, atque ordinatū fuisse: prius super hoc experto Zachariæ Papæ iudicio: quia consensus & auctoritas Romani Pontificis necessaria huic videbatur negotio. Et mox: Quorū legato-

legatorum postulationē cū æquā atque vtilem Zacharias Papa iudicasset, ad ea quæ postulabant consensit, & Pipinus factus est Rex communi suffragio Principum. In eandem sententiam Ado Viennensis Æt. vi. sub anno 727. ita scribit: Misi legati ad Zachariā vt interrogarent eū, si ita manere deberent Reges Francorum, cū penē nullius potestatis essent, iam solo Regio nomine contenti. Quibus Zacharias Pōtifex responsum dedit, Regem potius illum debere vocari, qui Remp. regeret. Reuersis legatis, abiectōque Childerico, qui tunc Regium nomen habebat, Franci per consilium legatorum & Zachariæ Pontificis electū Pipinum Regem sibi constituunt. Præter illos superiores extat Aimoini testimonium in eandem sententiam lib. 4. cap. 61. vbi ad extremum ita concludit: Hoc anno Pipinus Rex Francorū appellatus est, & more Francorum eleuatus in solium Regni, in Sueffionum ciuitate. Sed & Godfridus Viterbien. Chronic. parte 17. capite 4. Pipinus, inquit, per Papam Zachariam ex electione Francorum rex factus est Francorum, Hildrico igna-

uo Rege per Francos in monasterium
 misso. Horum similia dilucidè scripse-
 runt Sigebertus sub anno 752. auctores
 historię miscell. lib. 22. Item Otto Fri-
 sing. lib. 5. cap. 21. 22. 23. & auctor libri
 cui titulus est, Fasciculus temporum. Ex
 quibus omnibus facilè intellectu est, Nō
 si Frāci Pipinū exquisita Papæ sententia
 Regē crearūt, iccirco illū Papæ imperio
 atque auctoritate creatū fuisse. Aliud est
 enim Regē creare, aliud creandi confi-
 lium dare. aliud ius creādi habere, aliud
 ius consilij dādi. quāquā cōsilij in huius-
 modi rebus dandi ius nemo habet, nisiis
 à quo petitur. Denique nemo dilucidius
 totam hanc rem explicat Marfilio Pata-
 uino, qui imperante Ludouico Bauaro
 librum de translatione imperij conscrip-
 sit: in quo, cap. 6. ita loquitur: Pipinus
 filius Caroli Martelli, vir in rebus belli-
 cis strenuus, legitur à Zacharia Papa in
 Regni Francorum excellentiam subli-
 matus. Sed Aimoinus in Gestis Franco-
 rum scribit, & verius, Pipinum per Fran-
 cos legitimè in Regem electum, & per
 Regni Proceres leuatum. Childericus
 verò, qui tum sub nomine Regio in de-
 litiis

litiis marcescebat, fuit in monachum tō-
foratus. Vnde non illum Zacharias depo-
suit, sed deponentibus (vt quidā aiunt)
cōsensit. Nam talis depositio Regis, & al-
terius institutio, propter rationabilē caus-
sam, non ad Episcopum tantummodo,
neque ad clericum aliquē, aut clerico-
rum collegium pertinet, sed ad vniuer-
sitatē ciuium inhabitantium regionē,
vel nobilium, vel ipsorum valentio-
rem multitudinē. Hæc Marfilius, quibus con-
sentaneum postea reperi locum in Ap-
pendice Hunibaldi, apud Ioh. Tritten-
hemium: vbi scriptum ita est: Eodē an-
no proceres totius Regni conuenientes
in vnum super abrogatione Regis Hil-
derici inutilis, cœperunt habere consi-
lium. placuit autem in commune om-
nibus, vt Regem Hildericum nullam re-
gnandi vel peritiam, vel potestatem ha-
bentem deponerent: & Pipinum pe-
nes quem totius regni summa manebat
auctoritas in regem sublimarent. Sed
Pipinus in hanc rem consentire noluit,
nisi prius consilium Romani pontificis
Zachariæ inquiratur, causas allegans
se mōnentes. Paparum igitur commen-

tum de iure Regum vel creādorū, vel
 abdicandorū, perspicuum omnibus
 esse arbitror. Sed præter commentum,
 quod improbitatis & malitiæ documen-
 tū est, operæpretium est, insignem quan-
 dam Stephani Papæ epistolam ad hanc
 fabulam accommodatam proponere,
 ex qua de veteratoris illius stoliditate &
 vesania existimare liceat. Extat autem
 apud Reginonem, monachum ordi-
 nis Benedictini, Abbatem Pruniacensem,
 testem in hoc genere irrefragabilem: in
 Chron. anni DCCLIII. STEPHA-
 NVS Episcopus, seruus seruorū Dei. Si-
 cut nemo se debet iactare de suis meri-
 tis, sic non debent opera Dei, quæ in il-
 lo per suos sanctos fiunt, sine suis meri-
 tis sileri, sed prædicari: sicut angelus ad-
 monet Thobiã. Vnde ego pro oppres-
 sione sanctæ Ecclesiæ à Rege atrocissi-
 mo & blasphemio & nec dicēdo Haistol-
 pho, ad optimum & Sancti Petri fide-
 lem Dominum Pipinum, Christianissimi-
 mum Regem, in Franciam veni: vbi æ-
 grotavi vsque ad mortem: & mansi ali-
 quod tempus apud pagum Parisiacum,
 in ve-

in venerabili monasterio Sancti Dionysij martyris: quem, cum iam medici desperarent, fui sicut in oratione in Ecclesia eiusdem beati martyris subtus campanis: & vidi ante altare Dominum Petrum, & Magistrum gentium Dominum Paulum: & tota mente illos recognoui de illorum surcariis: & tunc Beatum Dominum Dionysium ad dextram Domini Petri, subtilem & longiorem. dixitque bonus Pastor, Dominus Petrus: Hic frater noster postulat sanitatem: & dixit beatus Paulus: Modò sanabitur. & appropinquans misit manum suam ad pectus Domini Dionysij amicaliter, respexitque ad Dominum Petrum: & dixit Dominus Petrus ad Dominum Dionysium hilariter: Tua gratia est sanitas eius. Et statim Dominus Dionysius thuribulum incensum, & palmam in manu tenens cum presbytero & diacono, qui in parte stabant, venit ad me, & dixit: Pax tecum frater, noli timere. non morieris donec ad sedem tuam prosperè reuertaris: Surge sanus, & hoc altare in honorem Dei, & Apostolorum Petri & Pauli, quos vides, dedica. missas gratiarum agens, moxque

factus sum sanus : & volebam implere, quod mihi præceptū erat , & dicebant, qui ibi aderant, quòd dementabā. Quapropter retuli illis & Regi , suisque omnibus ex ordine quæ videram , & quomodo sanatus fuerim , & impleui quæ visa sunt mihi omnia. Gesta sunt autem hæc anno ab incarnatione Domini DCCLIII.V. Id. Aug. quo Christi roboratus virtute, inter celebrationē consecrationis præfati altaris , & oblationem sacrificij, vñxi in Reges Francorum Regem Pipinum , & duos filios eius Carolum & Carolomannum. Sed & Bertrandam coniugem ipsius Regis, indutam cycladibus regiis, & gratia spiritus sancti septiformis consignavi in Dei nomine : atque Francorum proceres Apostolica benedictione sanctificans, auctoritate S. Petri sibi à Christo tradita obligavit , & obtestatus est , vt nunquam de altera stirpe per succedentium temporum currícula , ipsi vel quique ex eorum progenie orti, Regem super se præsumant aliquo modo constituere, nisi de eorum progenie. Hæc Papa Stephanus: cuius cū ridicula bonis omnibus

nibus vesania videri debet, tum etiam detestanda illa execratio, qua in eorū caput vtitur, qui non ex Caroli Magni stirpe prognati regnum obtinerent. vr vel vnicus ille locus eius libelli quem Matharellus nescio quis, rabula impudens & impurus, aduersus hanc nostram Frācogalliam edidit: & in quo stultissimā illam Papæ Stephani epistolam comprobabat, stoliditatem insignem coarguat: dignissimūque & illum & alterum nescio quem Papirium Massonum, Iesuitam Bardocucullū, Sycophantam mercede conductum ostendat, qui in Maturini Parisiensis fano, vbi eiusmodi fanatici curātur, flagris ad necē cādātur.

De Comestabulo, & Paribus Franciæ.

CAP. XIII.

PRæter illam Magistri Palatii dignitatem, de qua superius diximus, fuit & altera de qua iccirco dicendum hoc loco est, quoniam hæc, Maiorum nostrorum memoria, videtur in illius locū successisse. Erant enim Comites stabuli Regij, vnde Comestabuli, ad extremum Connestablij po-

stea, corrupto nomine, dicti sunt. Comites autem vulgò dicebantur omnes, qui amplissimos quosque honores, in Regia obtinebant: & Rempubicam pro parte administrabant: à qua consuetudine veteres nō abhorruisse, aliis quibusdam libris nostris docuimus. Sic enim Cicero Callisthenē Alexandri Magni Comitem non vno loco appellat: Erat autem Comes stabuli, ferè is, qui apud Romanos Magister equitum dicebatur: hoc est, qui equitatu præerat: cui custodes equotū suberant, quos vulgò Scurieros appellamus. Gregor. Turo. lib. 5. cap. 39. Thesaurarius Clodouei à Cuppane Stabuli comite de Biturigo retractus, vindictus Reginae transmissus est. Et rursus capite 48: vbi de Leudaste loquitur: Quæ libenter eum colligēs prouocat, equorumque meliorum deputat esse custodem. Hinc iam obsessus vanitate, & superbie deditus, Comitatum ambit stabulorum: quo accepto cūctos despicit ac postponit. Quibus ex locis apparēt, custodiam equorum præfecturam fuisse honestissimam, sed multo ampliorem Comitatum Stabulorum.

bulorum. Cuius rei Aimoinus quoque auctor est libro 3. capite 43. vbi de eodem Leudaste loquitur: Reginae familiarissimus factus, custos equorum efficitur. Inde Comitatum super ceteros nactus custodes, post mortem Reginae Comitatum Thuronicum à Chariberto percepit. Et rursus capit. 70. Leudegisilus Regalium praefectus equorum, quem vulgò Connestabilem vocant, quemque Rex ei praefecerat expeditioni, machinamenta deduci imperat. Item lib. 4. cap. 95. vbi de Carolo Magno loquitur: Eodemque anno Burchardum Comitem Stabuli sui cum classe misit in Corsicam. Quod Regino libro 2. commemorans: Eodem anno, inquit, Burchardum Comitem Stabuli sui, quem corruptè Constabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam. Hunc autem Appendix Gregorij Comestabulum appellat, lib. 11. Brunechildis, inquit, ab Erporre Comestabulo de pago producitur. Quod cum ita esset, Alb. Krantzius libro Suet. 5. capite 41. ausus est Connestabulum affirmare, eundem esse, quem Germani Marschallum

appellant. Gubernatorem, inquit, appellauere ex Optimis militem, qui conuocandis Regni cœtibus & omnia vice Principis gerendi habeat potestatem. Mareschalcum nostri vocant: Galli Conestabulum. Hæc ille. quæ fortassis eò probabiliora videri possunt, quod Mareschallorum nullam in Francogallia nostra mentionem antiquitus animaduerto: vt verisimile sit, Regum posteriorum institutum illud fuisse, ad Germanorum consuetudinem accommodatum. Hunc autem stabulorum Comitatum non dubito à Romanorum Imper. instituto natum fuisse: etsi ex paruis initiis tandem moribus nostris ad præfecturæ prætoris dignitatem excreuit. Erat autem per illa tēpora dignitas hæc tanquam militaris Tribunatus. Ammia. lib. 26. vbi de Imp. Valentiniano loquitur: Nicomediã itineribus certis ingressus, Kalen. Martiis Valentem fratrem stabulo suo cū Tribunatus dignitate præfecit. Eius dignitatis in Cod. Iustiniani mentio fit l. i. C. de comitibus & tribunis schol. vbi magni honoris loco illis tribuitur, vt Imperatoris epulis præesse, & purpuram eius adorare

dorare possint. Itémque in l. 3. C. Theodos. de annon. & tribut. & l. perpenfa, 29. Cod. Theodos. de equor. collat. & l. 1. C. Theo. qui à præbit. tyron. vbi ius illis conceditur sportulas exigendi à prouincialibus, qui militares equos ad vsum Imperatoris conferebant. Superest, vt de iis magistratibus differamus, qui vulgo PARES FRANCIAE nominantur: quanquam nobis quidem non studium, sed monumentorum facultas deest. Nam ex tanto librorum numero, qui Franco-galliæ Annales & Chronica dicuntur, ne vnus quidẽ extat, in quo probabilis aliqua illius instituti ratio proferatur. Quod enim Guaguinus & Paulus Æmilius non tam Regũ Gall. quàm Papparum historicus, & alij peruulgati scribunt, magistratus illos vel à Pipino, vel à Carolo Magno institutos fuisse: id planè absurdum esse, vel hinc licet intelligatur, quòd ex tam multis Germanis Historicis, qui regum illorum ætate, aut paulò infra eorum ætatem historias scripserunt, nullus planè Magistratum illorum mentionem vel tenuissimam interponit. Quinetiam Aimoini de Francorum institutis

& rebus gestis historia, vsque ad Ludouici Pij, eiusque Appendix ad Ludouici Iunioris Regis xxxvii. aetatem perducta, nusquam horum Parium mentionem facit. Quare tantisper dum certius aliquid afferatur, institutum ad Hugonis Capetti regnum referendum arbitrabor: qui cum remoto herede legitimo regnum occupasset, proceres aliquot nouo aliquo honore ac beneficio sibi deuinciendos putauit. nam eiusmodi aliquid ab illo factum omnes consentiunt. Eius autem instituti exemplum facile intelligitur ex Feudali iure sumptum fuisse: quo iure Vassalli qui ab eodem Seniore ac patrono feuda receperunt, Pares inter se, hoc est, quasi *ὁμότιμοι*, appellantur. quorum triplex hæc potestas est: primùm, vt qui in vassalorum ordinem cooptantur, pro eorum collegio cooptentur: lib. Feud. 2. titul. 2. tum vt rogati testimonium de inuestitura dicant: libro secundo, tit. 19. postremò, vt si qua vel inter ipsos, vel inter Seniores & ipsos controuersia exoriat, ipsi iudicium & ciuile & criminale exerçant, libro secundo titul. 46. & titul. 52. & tit. 55. Et profectò ita est, vt Pares
 Franciæ

Franciae hoc iure sint: primùm vt neque inaugurari, nisi pro collegio, neque abdicari, nisi caussa in consilio cognita, neque ad aliud vllum, nisi ad collegarum iudicium, vocari possint. quanquam Parisiensis Senatus hanc sibi auctoritatem asciuit, vt Pares causam apud se dicere iubeat. Ac Budæus quidem vir longè doctissimus, Pares illos Patriciorum nomine appellat: scribitque videri sibi ab vno aliquo Rege institutos, ex eorum numero, qui Germanicum Imperiũ obtinuerunt: propterea quòd Iustinianus Patres eos ab Imperatore delectos esse ait: quasi Reip. patronos, tutorésque. Ego verò doctissimi viri sententiam non aspernor: præsertim à Patrum dignitate nõ alienam. Fuit enim Romanorum Imp. posteriorum ætate Patriciatus, dignitas ab illa Patrum non admodum dissimilis: partim quòd Reipublicæ quodammodo patres erant, vt Suidas testatur: & de summis quibusque rebus ab Imperatore consulebantur: insignibusque iisdem, quibus Consules, utebantur: ac maiorem quidem Præfecto Prætorio, minorem autem Consule, honorem atque

auctoritatem habebant. Quod ex Iustiani Nouellis, & Sidonio Apollinari, & Claudiano, & Cassiodoro præsertim cognosci potest. Sed translato in Germanos Imperij nomine vsurpatum hunc honorem non arbitror. neque verisimile est, vllos eiusmodi Patritios ab aliquo Germanico Imperatore, qui idem Francogalliæ Rex esset, institutos fuisse, vt non aliquis ex Germanis historicis eius mentionem fecisset. Denique idem Budæus, eodem loco hæsitans, commemorat eiusmodi Parium dignitatem apud ceteras quoque vicinas gentes fuisse: atque in Regiis Cõmentariis scriptum esse, anno MCCXXIIII. Ioannem quendam Nigellanum Flandrum, cui controuersia in Flandria illata esset, à Comitissa Flandriæ, Pares Franciæ appellasse: quòd se æquo iudicio apud Pares Flandriæ certare se non posse iurasset. cùmque à Comitissa ad Parium Flandriæ iudicium reuocaretur, tandem certis de causis decretum, vt ea controuersia ad Pares Franciæ introduceretur. Causa autem translati iudicij cuiusmodi fuerit, neque Budæus exponit: & qui in iure feudali

dali versatus esset, nunquã prætermisisset. Verùm vt iam huius magistratus institutũ paulo planius ac certius exponamus: *quod si quo* primum omnium, vt iam antè dixi, constare inter omnes arbitror, nullã Parium nominis, neque apud Germanos, neque apud Gallos historicos ante Capevingiorum regum mentionẽ inueniri. Sed quoniam eruta quædam nuper vetustatis monimenta video, atque in lucem edita, in quibus illorum Parium iura non minima ex parte designantur, operæpretium esse arbitror quæ ex illis commentariis obseruauimus, breuiter exponere: idque eo lubentius, quod ab eo ipso, à quo illi commentarij nuper euulgati sunt, in aliam partem ac veritas & ratio postulat, contorquentur. Ergo eorum quidem instituendorum causam duplicem video fuisse: primum, vt regis inaugurationi atque (vt tũ loquebantur) inuestituræ præessent. hoc est, vt regem imperij sui insignibus, atque infulis, solenniter in Principum atque Optimatum conuentu exornarent. deinde vt siquis è Potentium & Principum Franciæ numero fraudis capitalis reus fieret, iudicium illud exerce-

rent. nam cùm antiquitus ea iudicia in publico Gentis Concilio exercerentur (vt superius copiosè demonstratum est) atque is mos Maiorum paulatim Capu- uingiorum instituto ad iuridiciale par- lamentum (de quo posterius dicemus) traduci cœpisset : neque Principes regni facile illi parlamento suas fortunas com- mittendas putarent. Regibus illis ad suas rationes commodissimum fore visum est, præter illius parlamēti curiam, suum hunc Parium confessum instituere, quæ Parium curia vocitata est: quorum tamē ordo ac numerus aliquandiu varius fuit. neque enim Duodecim viri semper fue- rūt, vt eos ipsos à quibus hæc monimen- ta prolata sunt, ariolari video: sed inter- dum plures, interdum pauciores erant: prout Regi, à quo in summi honoris ac beneficij loco magistratus ille defereba- tur, commodum videbatur. Id quod ex infrascriptis monumentis cognoscere li- cebit: quorum antiquissimum est sub an- no MCCXVI. hoc est sub Rege Ludoui- co Crasso: Iudicatum est à Paribus Re- gni nostri, videlicet à Rhemensi Archie- piscopo, V Vilel. Lingonen. Guillelmo
Catha-

Cathalaunensi, Ph. Beluacensi, Stephano Noniomenfi episcopis, & Odone Duce Burgundiæ, & à multis aliis Episcopis & Baronibus nostris, videlicet Altifiod. R. Carnot. G. Siluanect. & I. Lexouienfi Episcopis, & Comite Pontiui, R. Comite Drocarum, B. Comite Britanniæ, C. Comite S. Pauli, V Vil. de rupibus. Sen. ic. Andeg. V Vil. Comite Iuui-gniaci, I. Comite Bellimotis, & R. Comite Alëcon. nobis audiētibus, & iudiciū ad probātibus, &c. Quibus ex verbis cognosci potest, nō eisdē fuisse per id tēpus Pares Franciæ, qui posteriorib. temporibus fuerunt: magnāque illorum partem, pro illorum temporum superstitione, Archiepiscopos & Episcopos fuisse. Nam cum Episcopales sedes iis in locis constituerentur, quibus optima & fructuosa prædia & tanquam satrapia attributæ Regum liberalitate fuerant, facilè cum iis opibus superbia Sacerdotum creuit: ac tum præsertim cum sacerdotia & Episcopatus non propter muneris Ecclesiastici functionem, sed propter opum & potentia magnitudinem ad homines illustri familia natos deferri cœpti

funt. Hinc illud Sigeberti sub anno D.
 Collatis à Clodoueo rege multis prædiis
 Ecclesiæ Rhemenſi, Remigiſius multa eo-
 rum parte data Eccleſiæ Laudunenſi ſe-
 dem Episcopatus ibi eſſe conſtituit. Sed
 ad Parium inſtitutum redeamus. nam ex
 aliis commentariis aliud Parium iudi-
 cium aduerſus Petrū Mauclerum, id eſt,
 maledoctum Armoricæ Britannicæ prin-
 cipem, his profertur verbis: Ex anno
 M c c x x x. Galterus Dei gratia Seno-
 nenſis Archiepiſcopus, Galterus eadem
 gratia Carnotenſis & Guillelmus Pari-
 ſienſis Episcopuſ, Comes Flandriæ, T H.
 Comes Campaniæ, Comes Niuernen-
 ſis, Comes Bleſenſis, Comes Carnoten-
 ſis, Comes Montisfortis, Comes Vindo-
 cinenſis, Comes Rociacæ, Matthæus de
 Montmorencio Franciæ Cõſtabularius,
 Iohannes Sũeſſionenſis, Stephanus de
 Sacrocæſare, Vicecomes Bellimontis,
 & c. notum facimus, quòd nos corã cha-
 riſſimo domino noſtro Ludouico Rege
 Franciæ iudicauimus vnanimiter, quòd
 Petrus quondam Britannicæ Comes, pro-
 pter ea quæ eidem domino Regi forſſe-
 cerat, Baillium Britannicæ per iuſtitiam
 amiſit,

amisit, & quod Barones Britanniae & alij qui ei fecerunt fidelitatem vel homagium ratione illius Bailhj sunt penitus absoluti, & quieti ab illa fidelitate & homagio, &c. Sed aliud insignius profertur, ex anno MCCCXV. sub Rege Ludouico Hutino, ex quo intelligitur, primùm quàm sæpè Patrium dignitas variis Principibus attributa sit: deinde ad illorum iudicia nonnullos insuper alios è Franciæ proceribus & satrapis Episcopis adhiberi solitos: postremò in illorum numero interdum etiam Reges ac principes exteros fuisse, siquidem satrapiam aliquam ex iis, quibus Patriatus dignitas attributa fuerat, possidebant. Verba autem illius Commentarij hæc sunt: Nos Pares supradicti ad requestam & mandatum Regis venimus in suam curiam Parisius, & fecimus & tenuimus curiam cum duodecim aliis personis, prælatis, & aliis altis hominibus, Archiepiscopo Rothomagi, Episcopis Briocensi & Maclouienti, Philippo filio Regis Franciæ, Comite Pictauiensi, Ludouico Ebroicarum Comite, Carolo Comite Marchiæ, Guydone Comite

M.j.

S. Pauli, Gaucherio dom. Castellionis, & Portiani, Comestabili Frãciã primogeniti Comitis Claromõtis, Ioh. dom. Claromõtis & Carolesij, dom. de Marcueil, & Milone dom. de Noyers, à nobis electis ad iudicandũ nobiscũ, tanquã curia Paris munita regis auctoritate: qui dixit se non posse plures Pares habere: quia Dux Aquitaniã, nepe rex Angliã, qui vocatus fuerat, se excusauit ob bellum Scotorum: Dux Burg. quoq; excusauit se propter certã exoniã: Episc. Nouioduni mortuus erat: & Cathalaunen. Episc. pro certis causis in carceribus detinebatur; &c. His insignibus vetustatis testimoniis accedat etiã illud quod ex cõmẽtariis ann. MCCCLX. prolatũ est: vnde intelligi potest, primũ quod iã aliquoties diximus, certũ quidẽ ac definitũ Pariũ numerũ fuisse, sed eius arbitriũ summũ penes regiã potestatem fuisse: deinde honorẽ illũ nõ *Patriciatu*, vt Budzus & Budzũ secuti crediderũt: sed *Patiatu* nomine appellatũ fuisse: quãquã posterioribus seculis Paritatis quoq; & ex Gallicã linguã cõsuetudine *Perria* nomẽ illi tributũ est. Verba autẽ illius cõmentarij hæc sunt: Et cũ huiusmodi Ducatus digni-

dignitatis nomine, honorē superaddētes honori, parē Frāciæ ipsum fecimus, statuētes auctoritate prædicta vt ipse, quamdiu vixerit in humanis, & dicti eius heredes masculi de matrimonio legitimo procreati, post eius obitū Duces Bituricētes & Aruerniæ ac Pares Frāciæ nominētur, omniq; Ducatus & Patriatus honore cum nomine, iure, & quacūq; alia prærogatiua lætētur, &c. Eiusdēmodi ferē illud diploma est regis Ioh. sub ann. 1363. vbi honos ille nō *Patriciatu* sed *Pariatu* appellatur: Ducatū Burg. in Pariatu, & quicquid iuris & proprietatis habemus in eodē, nec nō in Comitatu Burg. ex successione Philippi vltimi, ducis cōsanguinei nostri, charissimo Philip. filio nostro cōcessimus tenēda & possidēda per eū, & heredes suos in legitimo matrimonio, ex proprio corpore procreandos, perpetuō, hereditariē pacificē & quietē. Sed posterioribus temporibus *Paritatis* & *Perrie* vtrū (vt superius diximus) ex popularis linguæ consuetudine vsurpari cœpit: vt ex cōmentariis anni MCCCXIII. cognosci potest, in quibus ita scriptum est: Eundem Iohānem cōsanguineū nostrū ampliori volentes ful-

gere dignitate, & Comitum titulū supra-
 dictum in maiorem excelsioremque mu-
 tantes, dictum Iohannē consanguineum
 nostrum, in Ducem tenore præsentium
 sublimamus: dictūque Comitatum A-
 lenconij erigimus in Ducatum, volentes
 ut prædictus Ducatus in Perria seu Parita-
 te nobis teneatur: sub forma tamen &
 modis quibus antea idē Iohānes sæpedi-
 ctū tenebat Comitātū. Atque hæc quidē
 ex Cōmentariis Gallicis, ut dixi, prolata
 sunt: in quibus illud quoque notatione di-
 gnū est, quod dici & cōmemorari video:
 sed tamen sine teste: cū Dux Armōri-
 cus læsæ maiestatis reus factus esset, ma-
 gnopere quæsitum, à quibus iudiciū illud
 exerceretur: ac tandē cū Philippus Au-
 dax Burgundus idem ex Rege quæsisset,
 Regē de consilij sententiā pronunciasse,
 Parē non nisi in Pariū iudiciū adduci pos-
 se. vi. Non. Mart. ann. MCCCXXXVI. ac
 rursus Regi Carolo Septimo quærenti à
 Senatu Parisiensi, apud quos Pares rei
 capitalis rei fieri possent, idem respon-
 sum XII. Kal. Maij, ann. MCCCCLVIII.
 quod (ut superius dictum est) iuri feuda-
 li consentaneum est. Sed iam tempus est
 ad

ad institutum nostrum redire.

*De continuata Sacrosancti Concilii auctoritate
sub Carouingiorum Regno.*

CAP. XV.

Cuiusmodi regnantibus Merouingiis Reip. nostræ forma fuerit, quantaque Concilij publici auctoritas, satis iam explicatum arbitramur. nunc consequens est, vt qualis sub Carouingiis fuerit, exponamus. Quantum enim ex omnibus & nostris, & Germanicis historiis existimare licet, eadem profus Ordinum, siue Statuum auctoritas conseruata est: vt nõ penes Pipinum aut Carolum, aut Ludouicum, sed penes regiam maiestatem summũ rerum omniũ iudicium arbitriũque esset: cuius Maiestatis veram propriamque sedem in solenni Concilio fuisse, superiũs demonstrauius. Huius autẽ rei documento est, primũ, Regino lib. Chron. 2. sub anno DCCCVI. vbi de Carolo Magno loquẽs: Imperator, inquit, cum primoribus & optimatibus Francorum, de pace constituenda & conseruanda inter filios suos & de partitione regni placitum habuit.

M.ij.

Et mox: De hac diuisione testamentū interpositū fecit, quod per sacramētū à Frāncis confirmatū est. Eiusdēmodi est Egui-narthei testimonium, in eo quē aliquoties iam laudauimus libello: vbi cū ea quæ post Pipini mortē acciderunt exponit, ita loquitur: Franci siquidē factō solenniter generali conuentu ambos sibi reges constituunt: ea cōditione præmissa, vt totum regni corpus ex æquo partirentur: & Carolus eam partem quā pater eorum Pipinus tenuerat, Carolomannus verò eā cui patruus eorum Carolomannus præerat, regendi gratia susciperet, &c. Quibus ex verbis facile intellectu est, quam potestātē antea trecentis paulò minus annis sub Merouingis regni ordines habuerant, eandē post illius interitū sibi retinuisse: vt quāuis defuncti regis filij extarent, tamen non tā hereditario iure, quàm ordinum iudicio & voluntate ad regnū peruenirēt. Itaque si regis filius impubes relictus erat, Tutor ei in populi comitiis creabatur. Aimoinus lib. 5. c. 42. Ludouico, inquit, diem suum obeunte, Carolus filius eius, qui Simplex postea dictus est, in cunis æuum agens patre orbatus remansit.

mansit. Cuius ætatē Franciæ primores in-
 congruam (vt erat) exercendæ domina-
 tioni arbitrati, consiliū de summis ineūt.
 rebus. Ibi Odonē Franci, Burgundi Aqi-
 taniensēsque proceres cōgregati in vnū,
 tutorē Caroli pueri, regnīque elegere gu-
 bernatorē. Iā verò cetera quoque maiora
 regni negotia ad illud idē Cōciliū refer-
 ri solita, testimonio est Regino lib. Chr.
 2. Anno, inquit, DCCLXIII. Rex Pipinus
 habuit placitū suū in Niuernis. Et mox:
 Anno 864. rex Pipinus habuit placitū suū
 in Vvormacia. Itē anno 866. Rex Pipinus
 habuit placitum suū apud Attiniacū. Et
 mox: Habuit placitū suū in Aurelianis ci-
 uitate. Sed & Aimoinus lib. 4. c. 71. vbi de
 Saxonum bello loquitur: Rex, inquit, pri-
 ma veris aspirāte temperie, Nouiomagū
 profectus est, & ad locū, qui Padabruno
 vocatur, generalem populi sui conuen-
 tum habiturus cum ingenti exercitu in
 Saxoniam profectus est. Et rursus cap. 77.
 Transacta tandem hyeme, publicum po-
 puli sui conuentum in loco qui Padabru-
 no vocatur, more solenni habuit. Item,
 cap. 79. Et cū vxorem suam Vvormacia
 inuenisset, generalem populi sui con-

uentum ibi habere statuit. Quo loco & aliis superioribus perpetuò de Carolo rege loquitur: qui cùm Europæ ferè totius regnum magnis suis rebus gestis adeptus esset, Magnique cognomētum gentium omnium consensu cōsecutus, Francis tamen pristinum illud suum ius ac libertatem eripere nō potuit: ac ne conatus quidem vnquam est, maiorem vllam rem sine populi iudicio & Optimatum auctoritate suscipere. Iam verò post Caroli Magni è vita excessum, non dubium est, quā Ludouicus eius filius eadē conditione regnum administrarit. Nā Appendix Aimoini lib. 5. c. 10. Mortuo, inquit, Carolo Ludouicus Imperator concilium populi generale, quasi quodam indixerat præfagio, in loco Theotuarii. Rursus c. 38. vbi pactionem pacis commemorat factæ inter Ludouicum regem, & Ludouicum ipsius consobrinum: Condixerūt, inquit, placitum, & in ipso placito hæc quæ sequuntur inter eos consensu fidelium suorum seruanda conuenerunt: in quo placito communi consensu inuentum est, vt ipsi reges redirent cum scara, &c. Item c. 41. vbi de Carolomanno Ludouici

Ludouici Balbi filio loquitur: Et sic, inquit, reuersus Vvormaciam placitum suum Kal. Nouemb. habiturus à Nortmannis recessit. Item auctor Annaliū Rhemen- sium, sub ann. DCCCCXXXV. Hoc Rege Rudolpho Laudani degente tumultus i- pso die sancti Paschæ inter Regios & Epi- scopi milites exoritur: vbi nonnulli nō modò laici, verùm etiam clerici vulne- rati, vel interempti. Vnde Rex placi- tum Sueffionis cum Regni primatibus habuit. Sed multo planius sub anno DCCCCXLVI. cū de Rege in Regnū re- stituendo ageretur: Edmundus (inquit) Anglorū Rex legatos ad Hugonem prin- cipem pro restitutione Ludouici Regis dirigit: & idem princeps proinde cōuen- tus publicos cum nepotib. suis aliisque regni primatibus agit. Et paulò post: Hu- go Dux Frācorum ascito secum Hugo- ne filio Richardi, ceterisque regni pri- matibus, Ludouicum Regem, qui ferè per annum sub custodia detinebatur, in regnum restituit. Quin ne illud qui- dem prætermittendū est, quod eorum- dem Annalium auctor PLACITVM RE- GALE hoc publicum Gētis Concilium

appellat: veluti sub anno 961: Otto filius Hugonis quondam Principis ad Regem Lotharium in ipsis festi paschalis dieb. Laudunum venit. sed & à nonnullis tam Franciæ quàm Burgundiæ PLACITVM REGALE, diuersorúmque conuentus principum Suesionis habetur. ad quod impediendũ (si fieri potest) Richardus filius Vvilhelmi Nortmanni accedens, à fidelibus Regis quibusdam peruasus, & interemptis tuorum nõnullis in fugam conuersus est. Sed singula testimonia persequi laboris esset infiniti, & vt opinor, superuacanei. Nam ex iis quæ vsque adhuc protulimus patere cuius arbitramur, iudiciũ arbitriũq; summæ Reipub. vsque ad Carolum Simplicem, hoc est, per annos amplius quingentos & quinquaginta penes populi comitia, & (vt nunc loquimur) Ordinum conuentum fuisse: idque Maiorum nostrorum institutum pro sacrosancto habitum tot seculis fuisse: vt iam Scriptorum quorundam recentium satis admirari iudicium non possim, quos non est puditum, suis in libellis tradere, Cõcilij publici institutũ Pipino Regi accepto

cepto ferendum esse : cùm Eguinartus Caroli Magni Cancellarius ita dilucidè testetur, Merouingiorum omnium institutum fuisse, ut quotannis Kalend. Maij publicum populi sui conuentum agerent, ad eumque cõuentum carpento bobus tracto veherentur. Sed ut maiore in argumento operam ponamus, atque in illo instituto Maiorum nostrorum sapientiam, tãquam in speculo contemplemur, an nõ perspicuum est, quantum illi inter Regem & Regnum differentiam ostenderit? Etenim sic se res habet. Rex, princeps est vnicus ac singularis, ac tanquã caput Reip. Regnum verò ipsa Ciuium ac subiectorum vniuersitas, & quasi corpus Reipublicæ. quã distinctionem Iurisconsulti quoque obseruant. Nam Perduellem Vlpianus definit, qui hostili animo aduersus Rempublicam vel Principem animatus est. Paulus lib. Sent. V: Qui de salute Principis, vel de summa Reipub. vaticinatores consulit, cum eo qui responderit, capite punitur. Sic in legibus Saxon. tit. 3. Qui in Regnum, vel in Regem Francorum cõsiliatus fuerit, capite punitur.

Rurfus Rex eandem cum Regno rationem habet, quam Pater cum familia: Tutor, cum pupillo: Curator, cum adolefcente: Gubernator, cum nauigante naue: Imperator, cum exercitu. Vt igitur non pupillus tutoris, non nauis gubernatoris, non exercitus imperatoris: fed contrà hi cauffa illorù instituti funt: ita non populus Regis, fed Rex populi cauffa, quæfitus ac repertus eft. Potest enim populus fine Rege eſſe, veluti qui optimatum aut ſuo ipſius conſilio paret, itémque in interregno. At ſine populo ne fingi quidem cogitando Rex poteſt. Agè, ceteras differentias videamus. Rex æquè vt quiuis priuatus, mortalis eſt: Regnum perpetuum, & certè (vel ominis cauffa) immortale, vt Iſocrates in Orat. de pace, de Ciuitatibus: Iuriſconſulti autem de collegiis & vniuerſitatibus loquuntur. Rex mentis errore, infaniâque affici poteſt, vt noſter Carolus VI, qui Regnum ſuum Anglis donauit: neque vlli ſunt homines, qui facilius voluptatum blanditiis de ſtatu mentis deturbentur. At regnum ſuam habet in ſuis Senioribus & Optimatibus, & vſu rerum

rerum peritis propriam certamque, tanquam in capite ciuitatis, sapientiam. Rex vno prælio, vno inquam die, vinci, capi etiam, atque in hostium fines abduci potest: quod in Ludouico Sancto, & Iohanne, & Francisco primo, vsuuenisse nemo ignorat. Regnum amisso Rege incolume tamen manet: continuoque tanto accepto incommodo Concilium indicitur: primores conueniunt, & communi consilio præsentibus incommodis remedium quarunt. quod etiam illis casibus factum constat. Rex vel ob ætatis infirmitatem, vel ob ingenij leuitatem, non modò ab vno & altero consiliario auaro, rapaci, libidinoso: non modò à lasciuis aliquot adolescentibus æqualibus induci ac deprauari potest: verum etiam à muliercula infatuari, sic vt omnem prope administrandi regni potestatem ei committat. cuius mali exempla quàm sæpè acciderint, pauci, vt opinor, ignorant. At regnum Seniorum suorum consilio & sapientia perpetuo fretum est. Salomon sapiētissimus, tamen à mulierculis, etiam in summa senectute corruptus est. Roboamus ab adolescentibus

bus: Ninus à matre Semiramide: Prolo-
 maus, Auletes cognomento dictus, à ti-
 bicinibus & citharædis. Maiores nostri
 Regibus suis priuatos suos consiliarios,
 qui priuata ipsorum negotia curarent,
 reliquerunt. Seniores, qui Rempubl. ad-
 ministrarent, & in commune consule-
 rent, Regique administrandi Regni ra-
 tionem ostenderent, ad conuentum pu-
 blicum referuarunt. Anno MCCCLVI.
 cùm Rege Iohanne capto ab Anglis, &
 in Angliam abducto, publicum Regni
 Concilium Lutetiæ haberetur: eoque
 nonnulli ex Regis consiliariis conuenif-
 sent: iussi sunt è conuentu exire: denun-
 tiatùmque illis fuit, publici Cōcilij dele-
 ctos nō amplius cōuentutos, nisi ad illud
 Regni sacrariū adire desinerent. cuius rei
 testimoniū extat in Magno Chron. Gal-
 licè scripto volu. 2 sub rege Iohanne, fol.
 169. Neque verò vlla vnquam ætas fuit,
 quæ non perspicuã illam inter Rgem &
 Regnū differentiã notaret. Rex Lacedæ-
 moniorum (vt Xenophon testatur) & E-
 phori singulis mensibus iureiurando fi-
 dē inter se dabāt. Rex se ex legū præscri-
 pto regnaturū: Ephori, se Regiū domina-
 tum

tum cōseruaturos, si ipse iusiurandū seruasset. Cicero in Epist. ad Brutū, Scis mihi semper placuisse, non Rege solūm, sed Regno liberari Remp. Idē lib. de legib. 3. Sed quoniā Regale Ciuitatis genus probatum quondam, postea nō tam Regni, quam Regis vitiis repudiātū est, nomen videbitur tantum Regis repudiātū, &c. Idem Philipp. 11. Si enim affuissem, non solum Regem, sed etiā regnum de Reip. sustulissem, Sed eius differentia nullum nobis planius Maiores nostri documentum reliquerūt, quā in Magistratum iure & appellatione. nam qui à Rege dignitatē aliquā in Regia obtinēt & Regis ministri appellātur, & eo vel mortuo vel abdicato, dignitatē amittunt, Regis deniq; arbitrio sua illis dignitas, quali precatio tantum concessa, adimitur. Eiusmodi sunt qui vulgò Magistri Hospitij REGIS appellantur, & Camerarij REGIS & alij aulae regiae officiales. At qui regni & Reip. vniuersae magistratus erant, eos Maiores nostri amplissimo FRANCIAE nomine designarūt: quē morē etiā nunc retinemus; vt cūm dicimus Comestabulū FRANCIAE: Amiralū FRANCIAE;

Cācellarium FRANCIAE. & cum antiquitas non à Rege, sed à populo eas dignitates acciperent, neque ipsius morte aut mutatione desinebant. neque ipsius arbitrio abdicabantur. itaque ne nunc quidem ij quos vulgus CORONAE OFFICIALES appellat, Rege mortuo magistratus esse desinunt: neq; ijs adimi dignitas, nisi cum vita, hoc est, nisi rei capitalis dānatis potest. quin ne illud quidem summæ populi potestatis argumētum prætermittendum est, quòd quibus tribus in rebus Reip. summa consistit, re militari, iurisdictione, & ærario, ijs rebus qui cum summo imperio præfecti sunt, non à rege, sed à Regno & Frācia denominantur. nam is ad quem rei militaris summa pertinet, Comes tabulus, aut Marefcallus, aut (vt Sigebertus testatur) Seneschallus FRANCIAE dicitur: qui verò classi & maritimis copiis præest, Amiralus FRANCIAE: qui iurisdictioni, Cancellarius FRANCIAE: qui tributis & ærario, Quæstor generalis FRANCIAE.

De Capenis.

De Capuvingiorum familia, & Regno Francogallia in illam translato.

CAP. XVI.

DEmonstratum est superiùs, Regnum Francogalliæ his mille ducentis annis in tribus tantùm familiarum nominibus versatum esse: quarum prima Merouingia, altera Carolouingia, ex auctorum & capitum nominibus appellata est. Nam etsi non hereditate (vt iam sæpè docuimus) sed Concilij iudicio Regni successio deferretur, libenter tamen Franci Germanorum suorum institutum retinebant, vt Reges ex nobilitate, (quemadmodum Tacitus loquitur) Duces ex virtute sumerent: ac plerūque Reges eos sibi deligerent, qui Regali sanguine prognati, regaliter instituti, educatūque fuerant: siue illi ex liberorum, siue ex propinquorum numero & gradu essent. At anno 987. mortuo Ludouico v. Rege Francogalliæ xxxi, & ex Carlouingiorum stirpe, xii, migratio sceptri, regni que mutatio contigit. Nam cū ex illa familia Carolus Lotharingiæ Dux superesset,

N.j.

regis demortui patruus, ad quem instituto Gentis regni successio deferenda videbatur: exortus est Hugo Capetus, Imper. Ottonis I. sororis Hauuidis nepos, Hugonis Comitis Parisiensis filius: vir militari laude insignis, qui se presentem, absenti: bene de regno meritum, alieno, ut ipse loquebatur, praeferrere voluit. nam cum inter Germaniae imperium & regnum Galliae controuersiae aliquot exitissent, Carolus partium se imperij studiosum, & à Galliae regno alieniorē ostenderat. Qua de causa Gallorum complurium animos ac voluntates ab se abalienauerat. Itaque Carolus comparato exercitu, in Galliam irrupit, ciuitatesque aliquot deditioe accepit. Capetus Francorum Principū fauore atque amicitia fretus, ad Laudunū oppidum, quod est in Campaniae finibus, coactis quibus potuit copiis progressus est. neque ita multo post praelium atrox committitur: quo Capetus superatus, in interiorē Galliam profugit, bellumque nouis coactis copiis reintegrare instituit. Carolus interea in oppido Lauduno cum vxore, dimisso exercitu, quiescebat. Anno insequenti circumuen-

cumuentus à Capeto, magnisque copiis
ibidem circumfessus est. Erat in oppido
Anselmus quidam, eius civitatis Episcopus.
Huc Capetus præmiis & pollicitationibus
ad regis & oppidi prodicionem induxit.
Ita oppido & victoria potitus, Carolum
cum vxore cõprehensum Aureliam mittit:
custodisque vtrique attribuit. Cùm
biennium in custodia rex fuit, duo
ei filij, Ludouicus, & Carolus, nati sunt,
neque longo interiecto tempore omnes
interierunt. Ita Capetus liberè ac sine
controuersia totius Galliaè regno potitus,
Robertum filium regni consortem ascivit:
eumque sibi successorem deligendum
curauit. Atque hoc factò Carouingiorum
familiaè dignitas memoriaque interiit:
anno ab ipsorum regni primordio ducẽ-
tesimo trigesimo septimo. quam histo-
riã Sigebertus in Chron. ann. 987. comemo-
rat. Itemque appendix Aimoini lib. 5.
c. 42. & c. 45. ex quibus cognosci potest
Hugonẽ Capetum, Hugonis magni Frã-
corũ Ducis filium, fuisse ex Roberto na-
tũ, Odonis illius filio, cui superius dixi-
mus Francos Carolo Crasso mortuo, re-
gnum extra ordinem detulisse, prone-

potem Roberti Andium Ducis fuisse,
 clari & magni principis. Ex quibus etiã
 & ex Vitichindo Saxone cognosci po-
 test, Hugonem Capetum nō sordida &
 obscura (vt Italici quidã scriptores tra-
 dunt) sed illustrissima familia natū fuis-
 se. nam Roberti Andegauorum comitis
 abnepos fuit, quem Aimoinus Saxonici
 generis fuisse scribit. Ex eo natus Odo,
 siue Otto, tãtã virtutis fuit, vt cū à Rege
 Carolo Crasso Dux Francorū exercitus
 aduersus Danos creatus, hostiū centum
 millia vno prælio deleuisset, Franci ei,
 repudiato Crassi filio, Carolo Simplice
 puero, regnum detulerint: quemadmo-
 dum suo loco superiùs dictum est. Hu-
 ius ordinis filius fuit Robertus: ex quo
 Hugo magnus Dux quoque Francorum
 natus est: cuius filius Hugo Capetus di-
 ctus, regnum eo quem superiùs diximus
 modo adeptus est. Memorabile est au-
 tem quod idē Vitichindus scribit, cū
 Odo Carolo Simplici regnum restituis-
 set, Arnulphum Imperatorem armis
 Galliã regnum occupasse: eique Odo-
 ni (sic legendum, non ODA) diadema &
 sceptrum & cetera regalia ornamenta
 obtulit-

obtulisse, & Odonem imperium domini sui, gratia Arnulphi Imperatoris obtinuisse. Vnde (inquit Vitichin.) vsque hodie certamen est de Regno Carolorum stirpi & posteris Odonis. Nam Hugo cuius pater Robertus filius Odonis ab exercitu Caroli' occisus est, dolo eum cepit, posuitque in custodia publica, donec vitam finiret. Neque verò silentio prætereundū videtur astutum Capeti in nouo regno constabiliendo cōsiliū. Nam cū Magistratus & dignitates regni, quos Ducatus & comitatus appellāt, ita mandari antiquitus in populi comitiis, certis ac delectis viris solerēt, vt in beneficij tantū loco, & (vt Iurif-consulti loquuntur) precario tenerētur: quemadmodum in exponenda concilij publici auctoritate demōstratum est: primus Hugo Capetus ad cōciliandos retinendōsque sibi Procerū animos, has, quæ temporariæ erant, dignitates, fecit perpetuas: constituitque vt qui eas obtinebāt, patrimonii iure retinerent: atque ad suos liberos posterōsque, cum reliqua hereditate, transferrent, teste Frācisco Cōnano Iurifcons. Com. 2. c. 9. quo facinorū

re non minimā publici cōcilij auctorita-
tē ab ipso imminutā cōstat: quā tamē im-
minui ab ipso, sine cōcilij ipsius cōsensu
potuisse, tēporum illorū rationem con-
sideranti consentaneum non videtur.

*De continuata Concilij publici auctoritate
in Capevngiorum familia.*

CAP. XVII.

Nam quemadmodū ex Fros-
sardo, Monstrelletto, Gua-
guino, Cominio, Gillio, &
illis historicis omnibus co-
gnosci licet, nihilō propē
minus in Capevngiorū familia, quā
in superiorib⁹ duabus, publici cōcilij au-
ctoritas fuit: valuitq; apud illos præceptū
illud, tā sæpe & tam valde, nunquā tamē
satis commemoratum: SALVS POPVLI
SVPREMA LEX ESTO: neq; vllum tam
tyrannicū dominatum vnquam post ho-
mines natos fuisse arbitror, præter vnum
Turcicum, in quo ciues pro pecūdibus,
non pro hominibus haberentur. Neque
satis eorum hominum imperitiā admi-
rari possum, qui cū primoribus Ia-
bris ius ciuile degustassent, & in libris
nostris legissent, lata lege Regia popu-
lum

lum Imperatori omne suum imperium & potestatem concessisse: continuò liberam quandam & infinitam Regum potestatem commenti sunt, quam Absolutam barbaro & inepto nomine appellant. quasi verò non etiam Romani Reges Reipublicæ curam (vt Pomponius Iurisc. loquitur) per Curiata comitia expedirent: aut, si liberam Imperatores Romani potestatem habuerunt, continuò verum sit, Regibus omnibus eandem à populo potestatem tributam esse. neque enim ex vno particulari rectè de vniuersis concluditur: & hac ætate longè dissimillimam esse regum Polonia, Daniæ, Sueciæ, Hispaniæ rationem, nemo nisi rerum omnium imperitus ignorat. Regibus Germanorum (inquit Tacitus) non est infinita, aut libera potestas. Rex Angliæ (inquit libro quarto Cominæus) tributa exigendi nullam habet sine Ordinum & Statuum consensu potestatem. quod idem de ceteris omnibus affirmat libro quinto capite decimo octauo. Sed quoniam persequi testimonia singula nimis laboriosum, ac planè infinitum esset,

pauca quædam illustriora è magno numero quasi exempli loco subscribemus. Primum exemplum sumi licet ex anno MCCCXXVIII. quo tempore, mortuo (vt superius diximus) Rege Carolo Pulchro, qui sine liberis virilis sexus, atq; postuma filia relicta decesserat, Eduardus Angliæ Rex, natus ex Isabella Caroli sorore, Galliæ Regnū ad se hereditate redisse cōtendebat. Qua controuersia nulla neq; maior, neq; illustrior ad publicū Cōcilium deferri potuit. Quinetiā quòd ad publicū Conciliū introducta est, perspicuo argumento esse potest, maiorem Concilij, quàm Regis auctoritatē esse: cum eius se iudicio atq; arbitrio ambo illi Reges subiecisset. quod nō modo historici nostri omnes testantur, verum etiā Polyd. Vergilius Angl. Histor. lib. 19. Quinetiā Claudius Seysellus Malsiliensis Archiepiscopus in libello quē Fraciæ Monarchiam inscripsit, affirmat vtrunque Regem in eo Concilio præsentē affuisse. Cum res in contentionē propè adducta esset, Optimatū cōsilio, populi atque ordinū comitia indicta sunt. De maioris partis sententiâ placuit, præferri agnatū prægnantisque

tisque reginæ custodiam Valesio attribui. Et, si filiam pareret, eidem Valesio regnum adiudicatum est. quã historiam Frossardus exposuit vol. 1. cap. 22. Paponius Arest. lib. 4. cap. 1. artic. 2. Guaguinus in Philippo Valesio. sed copiosissimè omnium Seyffellus, in eo quem modo nominavi libello. Alterum exemplum suppeditat annus M C C C L V I. quo tempore rex Iohannes commisso cum Anglis prope Pictanium prælio captus, atque in Angliam abductus fuit. Tanta calamitate accepta, vnica in Concilij auctoritate spes erat reliqua. Itaque comitia continuò Lutetiam indicta sunt: & quanquam tres regis filij extarent, Carolus, Ludouicus, & Iohannes, quorum natu maximus iustam administrandi ætatem haberet: tamen delecti alij sunt, ex vno quoque ordine duodeni probati viri, quibus regni procuratio mandata est: decretaque in Angliam legatio de pace cum Anglis reconcilianda. auctoribus Frossardo vol. 1. c. 170. Iohanne Bucheto lib. 4. fol. 118. Nicol. Gillio in Chronicis regis Iohannis. Tertium suppeditat annus M C C C L X X V. cum Caroli v. co-

gnomēto Sapiēntis testamentum prolatum est: quo testamēto filiorum suorum tutorem instituerat Philippum Ducem Borbonium, vxoris suæ fratrem: Regni autem procuratorem, Ludouicum Ducē Andicum, fratrem suum: tantisper dum Carolus ipsius filius in suam tutelam veniret. Concilium enim Lutetiæ nihilominus actum est, irritoque habito testamento, decretū est, vt regni administratio Ludouico pueri patruo committeretur: ea lege, vt eam *administrationem* decertorum vxorum in eo Concilio probatorum sententia gereret: pueri autem tutela & educatio Borbonio permitteretur. *simulque* lata regia lex est, vt qui regni heres annum ætatis XIII. impleffet, ei corona imponeretur, hominiæque & fidelitatum iuramenta præstarentur: auctore Fross. vol. 2. c. 60. Buchett. lib. 4. fol. 124. Chron. Brit. cap. Quartum suppeditat annus MCCCXCII. cū idem ille rex Carolus VI. repentino mentis errore affectus, primū Cenomanum, tum deinde Lutetiam delatus est: ibique Concilium habitum: Ordinūque auctoritate decretum, vt Bituricæ & Burgundiæ Ducibus

Ducibus regni administratio deferretur: auctore Frossardo vol. 4. c. 44. Neque verò prætermittendum est, quod Paponius Arest. lib. 5. tit. 10. artic. 4. nostra memoria in parlamento Parisiensi cōmemoratum testatur, cum rex Franciscus primus dominij sui partem alienare vellet, omnes eiusmodi alienationes à superioribus regibus factas eo solo nomine irritas fuisse, quòd sine Cōcilij & (vt ipse loquitur) trium Statuum auctoritate factæ fuissent. Sextum exemplum extitit anno M C C C X X V I. cum Philippus Dux Burgundia & Hanfredus Dux Cloestria capitales inimicitias magno Reip. detrimento perquandiu exercuissent: tandēque inter eos conuenisset, vt controuersis omnibus finem duello commisso imponerent. Nam in ea contentione Concilium se interposuit: decreuitque vt arma vterque deponeret, deque suis controuersis iure apud se potius, quàm ferro disceptarent. quam historiam copiosè exponit Paradinus in Chronic. Burgund. libro tertio, anno M C C C C X X V I. Septimum exemplum suppeditat annus M C C C L X V I I I. cum dissidio inter regē

Ludouicum XI. & Carolum ipsius fratrem exorto, Concilium publicum indictum est Turones, ad Kal. Decembr. quo in Concilio decretum est, ut rex fratri suo legitime (ut ita dicam) hoc est Apānagij nomine Ducatum aliquem permetteret: cuius annui fructus non minoris essent, quam XII milliū libellarū: insuperque rex e suo fisco LX. libellarū millia quotannis ei adnumeranda curaret. quam historiam copiosè auctor Chron. Brittan. Armor. commemorat, lib. 4. fol. 200. Octauū exemplum editū est anno MCCCCLXXXIII. cum Ludouico XI. mortuo superstite Carolo filio annorum XIII. Concilium Turonibus habitum est, decretumque ut pueri educatio Annæ sorori regis committeretur: Regni verò procuratio certis viris in eo Concilio probatis & delectis mandaretur: quamuis Ludouicus Dux Aurelianus proximus agnatus eam postularet. Cuius rei testimonium extat in actis eius Concilij Lutetiæ impressis, & apud Philipp. Cominæum lib. 5. c. 18. itemque in Chron. Brittan. lib. 4. & apud Iohan. Bucchetum lib. 4. fol. 167. Neque fortasse ad extremum prætermittendum illud est, quod Guill. Budæus

Budæus libr. de Assē. III. & V. memoriæ prodidit, rei nummariæ ius, hoc est, potestatis nummorum vel augendæ vel minuendæ, semper penes populū Francorū fuisse. Quinetiā Carolus Molinæus diligentissimus monetaliū ratiocinatorum investigator, in extremo Commentario de contract. & vsur. testatur, se in Archiuis parlamenti & monetaliū præfectorum, quamplurimas leges Frâcicas reperisse, quibus sancitū erat, ne qua rei nummariæ mutatio sine populi consensu fieret: sempérque in eiusmodi mutationibus populi consensum (quippe, cuius maximè intererat) interuenisse: quemadmodum inter Iurisc. dici solet: Cuius quidque fieri interest, eius in eo negotio gerēdo necessaria est auctoritas. Item, Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

De publico Concilii auctoritate in maximis religionis negotiis.

CAP. XVIII

Hactenus demonstratum est, summam in grauissimis quibusque Reip. nostræ negotiis Concilij publici potestatem fuisse. Deinceps vi-

geamus, ecqua eiusdem in Religionis negotiis auctoritas fuerit. Cuius rei documentum nobis præbent Annales nostri, sub anno M C C C. quo Bonifacius octauus, Papa Romanus, missis ad regem Philippum Pulchrum legatis, ei denunciavit, se non modò spiritualem, (verba hæc Historici sunt omnia) verum etiam temporalem omnium regnorum ac ditionū, quæ in orbe Christiano sunt, dominum esse. pro eo iure postulare, vt rex Philippus eum pro domino ac Principe summo agnosceret: eique suum regnum acceptum ferret, ac fateretur se illud ipsius beneficio & liberalitate obtinere. si id facere recuset, futurū, vt eum hæreticum pronūciaret, & sacris suis interdiceret. Qua legatione audita, rex publicum Concilium Lutetiā indicit. in eo Concilio Papales literæ recitātur, his verbis: Bonifacius Episcopus, seruus seruorū Dei Philippo Frācorū regi: Deū time, & mādata eius obserua. Scire te volumus, quod in spiritualibus, & tēporalibus nobis subes: beneficiorum atque præbendarum ad te collatio nulla spectat, & si aliquorum vacantiū custodiā habeas, vsum fructum

fructum earum successoribus referues: & si quas contulisti, collationē haberi irritā decreuimus: & quatenus processerit, reuocamus. Aliud credentes, fatuos reputamus. Datum Laterani, 1111. Non. Decemb. pontificatus nostri anno vi. His literis recitatis, auditāque procerum sententia, ac deliberata re, primū decretum est, vt Epistola Papæ in area Palatij Parisiensis coram ipsius legatis & nuntiis cremaretur: tū vt legati mitellati, turpificati, sordidati, & à carnifice in illā areā lutulēto plauastro aduecti, plebis totius ludibrio & cōuiciis exponerētur: postremò vt regis nomine literæ ad Papā his verbis scriberētur: Philippus Dei gratia Francorum rex, Bonifacio se gerēti pro summo pontifice, salutē modicam, siue nullam, Sciat tua maxima FATUITAS, in temporalibus nos alicui non subesse. aliquarum Ecclesiarum & præbendarū vacantē collationē ad nos iure regio pertinere, & percipere: fructus earum cōtra omnes possessores vtiliter nos tueri: secus autem credentes fatuos reputamus, atque dementes. Cuius Historiæ testes sunt auctor Chronic. Brittan. Armoric. libro 4.

cap. 14. & Nicol. Gillius in Chron. Gallic. quibus adiungendus est pragmaticus Paponius in lib. Arestorum 1. tit. 5. art. 27.

*De memorabili auctoritate Concilii in
Regem Ludouicum XI.*

CAP. XIX.

Magna igitur ac planè sacrosancta Concilij & Ordinum coactorum vis & potestas ex superioribus testimoniis apparuit. sed quoniam hoc in argumento & quasi campo versamur, non prætermittenda videtur eiusdem Concilij auctoritas, patrum nostrorum memoria interposita contra Regem Ludouicum XI. qui superiorum regum omnium versutissimus & callidissimus est habitus. Anno igitur M C C C L X. cum ita regnum ab illo Ludouico gereretur, ut multis in rebus boni Principis & patriam amantis officium desideraretur, cœpta est Concilij auctoritas requiri, ut in eo Boni publici ratio haberetur. Et quoniam ei rex minimè sese subiecturus putabatur, Proceres regni, assiduis plebis querimoniis & expostulationibus incitati, manus cogere, exercitúsque comparare

parare instituerunt: vt Bonum publicum procurare, & regi perditam Reip. administrationem (verba sunt Philippi Cominij lib. 1. ca. 2.) vi demonstrare possent. Instructi enim & parati cum exercitu esse volebant, vt si rex consulere Bono publico, & bonis consilijs parere detrectaret, vi cogere inuitum possent. qua de caussa bellum illud Bono publico susceptum dicebatur, vulgòque Bellum boni publici appellatum est. Procerum nomina idem Cominius, Gillius, Lamarcus hæc prodiderunt: Dux Borbonius, Dux Biturigum regis frater, Comites Dunensis, Niuernensis, Armeniacus, Albretius, & is ad quæ summa imperij respiciebat, Dux Carolensis. Quacunque autem iter faciebant, pronuntiarum iuebant, se bellum illud Bono publico instituere, tributorumque & vectigalium immunitatem indicentur (quæ omnia Gillij verba sunt libr. 4. fol. 152.) legatosque & literas Lutetiam ad Parlamentum, Ecclesiasticos & Academicæ rectorum miserunt (verba hæc eiusdem Gillij sunt fol. eodem) ne putarent exercitum illum in regis perniciem comparatum fuisse: verum vt illum ad

O. j.

boni regis officium reuocarent, sicut boni publici ratio postulabat. Verba autem Annalium, qui Chronica Ludouici xi. inscripti sunt, Lutetiæ à Gallio impressa, hæc ferè sunt, fol. 27. Primum & summum postulatorum caput hoc fuit, ut Trium ordinum conuentus haberetur: quippe, quòd vnicum omnibus seculis, malorum omnium remedium fuisset, vique semper eiusmodi incommodis medèdi habuisset. Rursus pag. 28. Procerum legatis Senatus datus est Lutetiæ, die xxiiii. in Curia quæ Domus ciuitatis dicitur, in quo affuerunt delecti ex Academia, ex parlamento, & ex Magistratibus. Responsum est, eorum postulatum æquissimum videri, cõciliùmque Trium ordinum indictum est. Hæc, inquam, Historici verba sunt, fol. 28. ex quibus verissimum istud M. Antonij vetus verbum esse apparet: Etsi omnes molestæ semper seditiones sunt, iustas tamen esse nonnullas, & propè necessarias: eas verò iustissimas, maximèque necessarias videri, cum populus Tyranni sæuitia oppressus, auxilium à legitimo Ciuium conuentu implorat. Quid? deteriórne Ciuium con-
ditio

ditio esse debet, quàm olim seruorum fuerit? qui sæuitia dominorum pressi ad urbem præfectum confugiebant, & de suis dominis verecundè (vt ait Vlpianus) exoptulabant. Itaque Guaguinus in vita eiusdem Ludouici, vbi responsum Caroli Burgundiæ Ducis ad regis legatos exponit: his vtitur verbis, pag. 265. Audiuit, inquit, Carolus legatos, verùm ad pacem nihil commodius esse respondit, quàm trium Ordinum conuentum, vbi tantas animorũ & belli discordias componi oporteret. quod postquàm per nuntios Legati Ludouico retulerunt, ipse in dilatione spem reponens, cõcilium apud Turones ad Kal. April. anni MCCCC-LXV. indixit. Conuentionis definito tẽpore, affuere ex toto regno, &c. Quod idem totidem verbis traditur in iis quæ diximus Annalibus, fol. 64. & in Magno Chron. vol. 4. fol. 242. vbi etiam illud additum est, quod memoria dignũ & summo perẽ obseruandum videtur, placuisse in eo cõcilio, vt certi probatĩque viri ex singulis ordinibus deligerẽtur, qui Rẽp. constituerẽt, & (vt ad verbum interpretemur) iuri ac iusticiæ prouiderẽt. At N.

Gillius, eo quem ostendimus loco: Post
 prælium, inquit, Montlerinum, delecti
 sunt complures egregiè cordati & pru-
 dentes viri, qui boni publici curatores
 essent: quemadmodum inter regem &
 supradictos Proceres conuenerat: pri-
 musque in eo numero fuit Comes Du-
 nensis, qui primus discessionis illius au-
 ctor fuerat. Erat autem (vt superius di-
 ctum est) antiquæ consuetudinis, post-
 quam Ecclesiasticorum opes in tantam
 potentiam excreuerant, vt populus in
 tres ordines describeretur, quorum v-
 num Ecclesiastici obtinerent: cùmque
 Reip. curatores constituerentur, duodeni
 ex vnoquoque ordine deligerentur. Ita-
 que in eo Concilio constitutum fuit, vt
xxxvi. Reipub. curatores crearentur, qui
communi consilio publicis incommo-
dis mederentur. Qua de re Monstrelletus
 vol. 4. fol. 150. ita scribit: Principio decre-
 tum est, vt ad Rempub. constituendam,
 plebèmq; tributis & detrimentis sub-
 leuandam xxxvi. viri auctoritate re-
 gia deligerentur: duodeni ex clero, to-
 tidem ex equitibus, & totidem iuris &
 iustitiæ periti: quibus potestas permitte-
 retur

retur videndi, quibus vitis atque incommodis regnum laboraret, iisque vitis remedium adhibendi: fidemque rex regali dicto promissoque dedit (ad verbum, Et promisit rex in verbo regis) ratum se habiturum, quicquid illi xxxvi. viri constituerent. Hæc Monstrelletus: cui Oliuerius Lamarcius Belga, in historiae suæ cap. 35. totidem propè verbis subscribit, eundemque xxvi: Curatorum Reipub. numerum prodit: simulque ascribit, cum rex ei dicto promissoque non steterit, fidemque publicam & publicè iuraram violasset, miserrimum in Francogallia bellum exarsisse: quod annos propè xiii. duravit. Ita regis periurium cum ipsius infamia, tum etiam populi perniciæ expiatum est. Vt cunque sit, perspicuum est, nondum centesimum annum abiisse, ex quo Fræcogallia libertas, solennisque Cõcilij auctoritas vigeat: & vigeat aduersus regem, neque ætate, neque animo imbecillum: sed & iam annorum xl. maiorem, & tanta ingenij magnitudine præditum, quantam nunquam in vlllo rege nostro fuisse constat. Vt facilè intelligatur, Remp. nostram libertate fundatam

& stabilitam, annos amplius centum & mille statum illum suum liberum & sacrosanctum, etiam vi & armis aduersus Tyrannorum potentiam, retinuisse. Neque verò præclarum hac de re Philippi Cominæi clarissimi viri & ornatissimi historici elogium prætermittendum videtur: qui lib. Hist. 5. cap. 18. in hanc scribit sententiam, quam ad verbum conuertemus. Quare ut in instituto sermone pergamus, ecquis est in orbe terrarum rex, aut Princeps, cui ius sit tributum vnus teruncij subiectis suis sine ipsorum consensu & voluntate imponere? nisi violentia & tyrannide uti velit. Atenim (dixerit aliquis) potest tēpus incidere, cū publicum populi concilium expectandum non est: neque tantam moram res patitur. Sanè in bello suscipiendo nihil tanta celeritate est opus. satis ad eā rem temporis suppeditat. Addo etiam illud, cū reges & Principes bellum ciuium suorum consensu suscipiunt, multò & potentiores sunt, & hostibus suis formidabiliore. Et rursus aliquantò post: Regem Gallix minimè omnium decet his uti verbis: Habeo potestatem exigendi à

meis ciuibus, quantum mihi libet. Nam neque ipse, neque quisquã alius eam potestatem habet. Qui verò his vtuntur verbis, nullum ei honorẽ tribuunt: neque illius auctoritatem & existimationẽ apud exterarum nationes augẽt. verum ex cõtrario, terrorẽ finitimis iniiciunt: qui nulla conditione dominatum illius subire vellẽt. At si rex noster, aut ij qui potentiam eius prædicant, ita loquerentur: Habeo subiectos ita mansuetos & obsequentes, vt nihil eorum quæ impero facere detrectẽt, neque quisquam Princeps subiectos habet æquẽ obsequentes, quique calamitatum & incommodorum suorum facilius obliuiscantur: hæc oratio magnæ illi laudi, atque ornamento esset. Verum illa regem non decet: Exigo, quantum volo: eiusque rei potestatem habeo, quã mihi cõseruatã volo. Rex Carolus quintus hac oratione non vtēbatur. Neque sanè regẽ vllum nostrum illis vtentem verbis audiui: sed quosdam ipsorum comites & ministros: qui sibi bonam regibus nauare operam videbantur. Verum meo iudicio aduersus illos peccabãt: & tantũ assensandi causã ita loquebantur: neque satis

quid dicerent, considerabant. Atque ut certius mansueti Gallorum ingenij argumentū proferamus, consideremus concilium trium Ordinum Turonibus, post regis nostri Ludouici xi. excessum, habitum: anno nimirum 1484. Existimari per id tempus poterat, bonum illum Ordinum conuentum periculosum esse. dicebantque nescio qui, non magni pretij homines, sapiusque post id tempus dixerunt, crimen esse læsæ Maiestatis, si quis de trium Ordinum concilio conuocando verba faciat. Id enim ad minuendam regis auctoritatem pertinere. Verum illi ipsi sunt, qui crimen illud aduersus Deū, & regem & Remp. committunt. Neque verba eiusmodi aliis profunt, quàm iis, qui nullo suo merito gradus honorum & dignitatum obtinent: neque ad illos obtinendos sunt idonei: sed assentari & seruire auribus didicerunt, & nugatoriis de rebus verba facere: magnosque cōuentus hominum reformidāt, ne quales sunt, tales agnoscātur: eorumque opera vituperentur. Hæc Cominaus: ex quibus aliisque quæ superius de retenta publici concilij in Ludouicū xi. auctoritate diximus, perspicuè

perspicuè intelligitur, etiam vsque ad id tempus nobile illud præceptum, à Turcica tyrannide alienū, viguisse: SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO. sed hanc conuentus publici libertatem regum assentatores, & qui malis artibus honores adepti sunt (vt Cominæus scribit) omni studio & contētionē auersantur. Qua de re Budæus quoque libro de Assentiō. sic scribit: Quare, si moribus iam nostris, qui rerum summam tenent, tenebuntque in posterum, IN DISQUISITIONEM CONVENVVM aliquando vocentur, nonnulli sæpe qui sese nasutos videri volunt, haud dubie (quod aiunt) apprime simi, atque ea parte deformes ab omnibus cernerentur.

An mulieres, non vt ab hereditate Regni, sic ab eius procuratione, Francogallico iure, arceantur.

CAP. XX.

Sed quoniã de regni procuratione & summa Reip. administrandæ instituta disputatio est, nō prætereunda quaestio videtur, An mulieres non vt ab hereditate Regni, sic etiam ab

eius procuratione arceantur. Primum autem illud apertè testatum volumus, nos neq; de Romanorum, neque de aliarum gentium iure, sed tantum de huius nostræ Francogalliæ institutis differere. Nam, vt notum omnibus est, Romanorum institutis mulieres propter infirmitatem cõsiliij in perpetua tutorum potestate fuisse, atque ab omnibus non modo publicis, verum etiam ciuilibus negotiis exclusas esse: ita nonnullis aliis in gentibus mulieres summam imperij vetustis moribus obtinēt. Britanni sexum in imperiis nõ discernunt: inquit Tacitus in Agric. vita. Hoc igitur cõstituto, & testificatione nostra planè ac dilucidè propo- sita, deinceps ad quæstionē accedamus. Nam ei causam præbuisse superiorum aliquot temporum exempla videntur: quibus constat, Regnum Frãcogalliæ à Reginis, præsertim viduis, & regum vel puerorum vel absentium matribus administratum fuisse. In quibus haud scio an vllum ad muliebrē audaciam insignius cõmemorari possit, quàm illud reginæ Blacæ, Ludouici Trãsmarini matris, de qua posterius dicemus: quæ Rege filio in Africanam

cā ad bellū gerendum profecto, summā sibi potestatem non modò in Reip. sed etiam in Ecclesiarum & Episcopatum administratione asciuit: quēadmodum ex veteribus quibusdam monimētis nuper in lucem editis cognosci potest: *Nos charissima Domina nostra & matrt Regina concessimus, & volumus, quòd ipsa in hac nostra peregrinationis absentia plenariam habeat potestatem recipiendi & attrahendi ad regni nostri negotia, quos sibi placuerit, & amouendi quos viderit amouendos: Bailliuos etiam instituere valeat, castellanos, forestarios, & alios in seruitium nostrum & regni nostri ministros ponere & amouere: dignitates etiam & beneficia ecclesiastica vacantia conferre, fidelitates Episcoporum & Abbatum recipere, & eis regalia restituere, & eligendi licentiam dare capitulis & conuentibus vice nostra.* Ex contrario tamen pugnat primū ratio disputandi vsitata, vt cui per se Reginam esse ius non est, eidem regendi ius ac potestas non sit. Per se autem Reginam esse mulierem non posse, neque Regni hereditatem ei ex eāve prognatis deferri: sed si Reginæ appellantur, per accidens, & propter Reges maritos id fieri: superiùs ex antiquis MCC annorum monimētis demonstratū est. Eo accedit, quod superiùs do-

cuimus, quemadmodum omnis & crean-
dorum & abdicandorum regum pote-
stas penes publicum Concilium erat: ita
 curatoris Reip. siue moderatoris deligē-
 di ius summum penes idem Concilium
 fuisse. Quinetiā creatis regibus, tamen
 summam imperij administrandi potesta-
 tem ab eodem Cōcilio retentam fuisse:
 neque centesimū adhuc exisse annum
 cū regnante Ludouico XI, quantum-
 uis astuto & callido, xxxv i Reipub. cu-
 ratores, tāquam Ephori, ab eodem Con-
 cilio constituti sunt. Quòd si Maiorū no-
 strorum auctoritatem quærimus, extat
 insignis apud Aimoin. lib. 4. cap. 1. ubi
 de Brunehilde, Regina matre Childe-
 berti regis commemorans ita loquitur:
 Simul, inquit, quia Brunehildis sum-
 mam regni sollicitudinem sibi reseruare
 velle intelligebatur, & primates Fran-
 ciæ tãto tempore fœmineo dominatū
 dedignabantur subiici. &c. Et profectò
 ita est, vt si quãdo regni procurationem
 apud maiores nostros mulieres adeptæ
 sunt, semper ea res miras in Rep. nostra
 tragœdias, summa denique miseriarum
 incendia excitarit. Cuius rei non alie-
 rum

num videtur exempla quædã proponere. Dominata est quondam Chrotildis, Regina, mater Childeberti & Clotarij regum, quæ cùm alterius filij nomine Chlodomeris demortui filios insano quodã amore prosequeretur, summam contentionem abhibuit, vt nepotes remotis filiis in regiam dignitatem producerentur. Itaque capillitium eorum, pro eo instituto de quo supetiùs diximus, summa cum cura & diligentia nutriebat. Cuius rei Reges fratres certiores facti, confestim Arcadium quendã ad eam miserunt, quinudum gladium simúlque forcipem ei ostentãs, optionem illi faceret, vtrum illorum nepotum suorum capiti admoueri mallet. Atilia, inquit Gregorius Turon. *nimum felle commota*, præcipuè cùm gladium cerneret euaginatam ac forcipẽ, amaritudine præuenta, respondit: Satius mihi est, si ad regnum non eriguntur, mortuos eos videre, quàm tonsos. Ita nepos vterque in ipsius conspectu interfectus est. Auctore eodem Gregor. lib. 3. cap. 18. vbi tamen subiungit, Reginã hanc liberalitatibus & donationibus in monasteria collatis

plebis & vulgi beneuolentiam cōciliaf-
 te. Dare frenos (inquit Cato) impo-
 tenti naturæ , & indomito animali , &
sperare ipsas modum licentiæ facturas.
 Quid? quàm effrenatū illud fuit animal,
 illa, inquam, Theodorici Regis filia, na-
 tione Itala , quæ serui sui amore insana,
 vbi matris iussu illum interfectū cogno-
 uit , per speciem reconciliatæ cum ma-
 tre gratiæ sacramentū se dominicæ cœ-
 næ eum illa communicare velle osten-
 dit, venenūq; in calicē infuso impietate
simul & crudelitate nefaria matrē sustu-
lit. Verba Gregorij Turonēsis lib. 3. c. 33.
 Hæc sunt: Erāt sub Ariana secta viuētes:
 & quia cōsuetudo eorū est, vt ad altariū
 veniētes de alio calice Reges cōmuni-
 cēt, & de alio populus minor (noranda
cōsuetudo calicis cū plebe cōmunicati)
 venenū in calice illo posuit, de quo ma-
 ter communicatura erat: quo illa hausto
 protinus mortua est. Age, reliquas videa-
 mus. Dominata est quondam Fredegun-
 da, Regina mater , Chilperici primi vi-
 dua. Hæc marito superstite cū Lande-
 rio quodam adulterij consuetudinem
 habuerat. Vbi Chilpericum id sensisse
 animad-

animaduertit, interficiendum eum curauit: confesumque Regni procurationem filij sui Regis Clotharij nomine, tanquam Regina mater suscepit: eamque annos xii i. sustinuit. Primum Childebertum filij sui patrum, eiusque vxorem veneno sustulit: tum Hūnos aduersus ipsius filios concitauit: bellumque ciuile in Remp. immisit. fax denique illorum incendiorum fuit, quibus Francogallia multos annos exarsit. auctore Aimoino lib. 3. cap. 36. & lib. 8. cap. 29. Dominata est Regina mater Childeberti, Brunehildis, Sigeberti Regis vidua. Hæc Italum quendam nomine Protadium in delitiis habebat, eumque omnibus honoribus amplificabat. Hæc eadem filios suos Theodebertum & Theodoricum adolentes in eam vitæ flagitiosæ consuetudinem adduxit, vt tandem capitales inter se inimicitias gererent, belloque diuturno cōflictati prælium atrocissimum committerent. Meroueam nepotem suum Theodeberti filium sua manu interfecit. Theodoricum veneno sustulit. Quid amplius? Date frenos, inquit Cato, impotenti naturæ, & indomito ani-

mali: & sperate ipsas modum licentiæ fa-
 cturas. Decem principibus Regiis necis
causam attulit. Cúmque ab Episcopo
quodam obiurgata esset, rogataque ut
se ad frugem conuerteret, illum in pro-
fluenté præcipitari iussit. Ad extremum
 concilio Francorū indicto, in iudicium
 vocata, damnata, & ab equo corrente
 distracta, membratimque dilaniata est:
 Auctoribus Greg. Turon. lib. 5, cap. 39.
 & lib. 8. cap. 29. & Adone Ætat. v 1. Ot-
 tone Frisingens. Chron. parte 16. & Ai-
 moino lib. 4. cap. 1. itémque Appendice
 Gregor. Turon. lib. 11. cuius hæc verba
 sunt: Reputantes ei quòd v. Reges Fran-
corum per eam interfecti fuissent: id est,
 Sigebertus, Meroueus, & genitor suus
 Chilpeticus, Theobertus & filius suus
 Clotharius, item Meroueus filius Clo-
 tharij, Theodoricus, eiusdémque tres
 qui ad præsens extincti fuerant: pér tri-
dium eam diuersis tormentis afflictam
jubet prius camelo (legédum puto, Ca-
ballo) per omnem exercitum sedentem
perducere: posthæc comam capitis vno
pede & brachio ad ferocissimi equi cau-
dam ligare: à quo calcibus & velocita-
 te cur-

te cursus membratim dirumpitur. Age,
 de ceteris videamus. Dominata est Ple-
 ctradis, non Regis, sed Regij præfecti Pi-
 pini vidua, qui tum regiū imperium ob-
 tinebat, dum inane regium nomen Da-
 gobertus secundus sustineret. Hæc Ple-
 ctradis propter adulterij & flagitiosæ vi-
 tæ turpitudinem à Pipino repudiata, ma-
 rito mortuo multarum in Gallia sedition-
 num auctor fuit. Carolum Martellum
 Palatij magistrum, fortissimum virum
 abire Magistratu coegit, aliumq; Theo-
 baldum impurum & nefarium homi-
 nem in ipsius locum suffecit. tandem fu-
 nestum civile bellū inter Francos ipsos
 excitavit, qui variis præliis, & vt (ait Ai-
 moinus) durissimis cædibus sese mutuo
 prostrauerunt. lib. 4. cap. 50. & cap. seq;
 Quinetiam auctor libelli cui titulus est,
 Status regni Franciæ, sub Dagoberto II.
 his vtitur verbis: Cùm Franci Plectradis
 furores atque insanias ferre non possent,
 neque in Dagoberto rege spem vllam
 reliquam viderent, Daniele quædam
 sibi regem delegerunt, qui antea mona-
 chus fuerat, eumque Chilpericum no-
 minarūt. quam historiam superiùs quo-

dam loco perstrinximus. Sed reliquas videamus. Dominata est Regina mater Caroli Calui, nomine Iuditha, Ludouici cognomēto Pij coniux: qui non modò Francogalliæ Rex, verumetiam Italiæ & Germaniæ Imperator fuit. Hæc miserum fatalēque bellum inter Ludouicum & ipsius filios priuignos suos excitauit: vnde nata horum aduersus parentem tanta coniuratio, vt illum imperio se abdicare, suamque illis dignitatem cedere magno totius propè Europæ incommodo cogere. Quorum incommodorum culpam Historici omnes magna ex parte in illam Reginam matrem Iuditham conferunt: Abbas Ursperg. Michael Ritus & Otto Frising. Chron. 5. capite 34. Ludouicus, inquit, propter mala opera vxoris suæ Iudith regno pulsus est. Itēque Regino in Chro. anni DCCCXXVIII. vbi sic scribit: Ludouicus à suis imperio priuatur, & priuatus custodia traditur, Regni que monarchia Lothario filio eius per electionem Francorum datur. Fuit autem hæc deiectio pro maxima parte facta propter multimodam fornicationem

tionem Iudithæ vxoris eius. Aliquot
pòst seculis dominata est Blanca Regi-
na, mater Ludouici cognomento Diui,
natione Hispana. Vt primùm guber-
naculum arripuit, concurrere ad arma
Galliæ proceres cœperunt, Duce Philip-
po, Comite Bolonico, Regis patruo:
qui (vt summus auctor scribit Ioan. Ion-
uillæus capite histor. 4.) ferendum non
esse clamabant, tātum Regnum à mu-
liere, eaque peregrina, administrari. I-
taque Comitem Philippum proceres il-
li, repudiata Blanca, Regni procurato-
rem delegerunt. At Blanca nihilomi-
nus in instituto perseuerare, & auxilia
vndique accersere: Ferdinandum de-
ni que Hispaniæ Regem fœdere sibi at-
que amicitia adiungere instituit. Cùm
Duci Philippo Dux Britannia & Co-
mes Eboracensis ipsius frater sese con-
iunxissent, de improviso oppida ali-
quot interceperunt, eaque præfidiis fir-
marunt. quod Ionuillæus capite quin-
to commemorat: atque ita grauissi-
mum in Gallia bellum, propter occu-
patam à Regina matre Regni procura-
tionem, exarsit. Fortè tum accidit, vt

Rex Stampas à matre armorum caussa missus, proficisceretur. Eò cōfestim multis ex partibus Proceres aduolarunt, Regémq; obsidere cœperunt: non lædendi (inquit Ionuillæns) aut violandi illius consilio: sed (vt idem testatur) vt eum à matris potestate abducerent. Qua re ad illam perlata, quæ tum Lutetiæ permanferat, celeriter armari Parisienses, & Stampas proficisci iubet. Vix eæ copiæ Montlerium peruenerant, cùm Rex obsidione liberatus, ad eos accedit: Lutetiámque vnà cum ipsis reuertitur. Vbi se Philippus domesticis copiis minus instructū animaduertit, Reginam Cypri, quæ in regno controuersiam quandam habebat, subsidio accersit. Hæc magnis copiis in Campaniam ingressa, latè regionem illam populatur. Blanca nihilominus in sentetia permanet. Itaque Anglorum auxiliū Proceres ad extremum in Regni fines introducunt. Hi magnis incommodis Aquitaniam, ceterásque maritimas regiones afficiūt: quæ incōmoda omnia ex Regina illius matris impotetia atque ambitione nata fuisse, Ionuillæus multis verbis commemorat: c. 6,

7, 8, 9, & 10. Et quoniam longè alia de Blā-
 cæ ingenio & moribus nostrorum homi-
 num opinio est, propter eorum (vt credi
 par est) qui per ea tempora scripserunt,
 assentationes (nā Reginis matribus Scri-
 ptores ferè vel supplicij meru, vel pro-
 pter Regū filiorū existimationē parcunt)
 non prætermittēdū videtur, quod idem
 Ionuillæus c. 76. cōmemorat, illam vsq;
 eò filiū in potestate sua habuisse, vsque
 ad eò illum timidum abiectūmq; rede-
 gisse, vt cū ipsius vxorem nurum suam
 Margaretā odio haberet, rarò admodū
 Regem cum illa versari pateretur. Itaq;
 cū rex iter faceret, Blanca metatorib.
 imperabat, vt hospitium Reginae separa-
 tim à rege assignarent. quinetiam si quā-
 do rex noctu furtim ad coniugem acce-
 debat, tū hostiarios in speculis colloca-
 bat: & si fortè Blancā aduentare intel-
 ligerent, tum fuste canes ab illis cædi im-
 perabat: quorum clamore de sese occul-
 tando cōmoneretur. Quid amplius? Die
 quodam (inquit Ionuillæus) cū Regi-
 na Margareta è puerperio ægrotaret,
 Rēxque pro amicitia ad illam venisset,
 repente Blanca interuenit. Rex clamo-

re canum admonitus, sese in lectuli angulum abdedit, cortinisque inuoluit. Illa nihilominus inuentum Regem manu, inspectantibus omnibus, prehendit, ac simul è cubiculo eduxit: Tu hîc, inquiens, nihil agis. Egredere. At puerpera cùm tantam contumeliam acerbius tulisset, dolore exanimata est: coactique sunt cubicularij Regem reuocare, cuius aduentu puerpera recreata est, animumque recepit. Atque hæc quidem Ionuillæus, capite hist. 76. totidem propè verbis commemorat. Rursus aliquot intermissis annis dominata est Isabella Caroli VI. dementis vidua. Prius enim quàm Concilii auctoritate Regni procuratio certis ac delectis viris mandari posset, multæ ab hominibus ambitiosis cõtentiones exortæ sunt. Sexies deniq; controuersia renouatæ, sexies interpositis pactionibus sedatæ sunt. Tandem Isabella Parisiis exacta, Carnutû se recepit. Ibi Philippû Moruillerium veteratorẽ natæ, Senatû sibi & Prætorem, & Cancellarium Moruillerium illum instituit: eiusdemque consilio Typum regium (quod Cancellariæ sigillum

gillum vulgò appellant) inculpi iussit, suamque in eo imaginem demissis brachiis imprimi: cum in diplomatibus hac præfatione vteretur: Isabella Dei gratia Regina Franciæ: quæ propter incommodam Regis valetudinem Regni procuracionem obtinet. Verù vbi Respub. multis affecta incommodis, ac prope iam ad interitum adducta videretur, publico consilio Turones amandata est: quatuorque illi tutores attributi: qui belluam illam indomitam domi continerent: viderentque nequam rem agere, ac ne literam quidem ullam sine ipsorum permissu scribere posset. Cuius rei extat apud Mōstrelletum copiosa historia cap. 161. & cap. 168. Multoque vetustius eiusdem severitatis exemplum extat in Placidina Childeberti Regis matre, quam propter impietatem, & nimiam in episcopo Quintiano vexando & ecclesiæ pace conturbanda insaniam, in oppido Cadurco comprehensam, & rebus omnibus spoliatam ac nudatam Franci exilio damnarunt. ut testatur Grego. Turon libro tertio capite duodecimo.

Vb eadem Capeuingiorum
 familia exortum est in Fran-
 cogallia Regnū Rabulariū,
 de quo nobis propter incre-
 dibilē artificum industriam
 & inauditam seculis omnibus solertiam
 dictum videretur. Dominatur hoc tem-
 pore passim in Gallia genus hominum,
 quī Iuridici à nonnullis, Pragmatici ab al-
 liis, itēmq; Rabulæ appellantur. Horum
 tanta trecentis ferē abhinc annis fuit so-
 lertia, vt non modò publici cōcilij au-
 thoritatem (de qua superius diximus) pro-
 pteriam oppresserint, verū etiā omnes
 Regni Principes, atq; adeò Maiestatem
 regiā amplitudini suæ parere coegerint.
 Itaque quibus in oppidis illius Regni se-
 des positæ sunt, in his tertia ferē ciuium
 & incolarum pars tātis excitata præmiis
 ad illius se artis Rabulariæ studiū ac
 disciplinam applicauit. quod vel Luce-
 riæ, quæ ceterarū ciuitatū omnium prin-
 cept numeratur, cuius licet animad-
 uertere. Quis enim vel triduum in illa
 vrbe

vrbe versatus, non animaduertit, tertiam
ciuium partem, artem istam Pragmati-
cam & litigatoriam factitare: Itaque
summus in ea Pragmaticorum cōuentus
(qui Purpuratus Senatus dicitur) tanta-
rum opum, tantaque dignitatis est, vt
quemadmodū de Senatu Romano quon-
dam dictum est, non iam consiliarium
sed regum ac satraparū confessus videat-
tur. quippe, cū plerique in illum alle-
cti, quantumuis abiecto loco nati, tamen
paucorum annorum spatio regales pro-
pè opes sibi concilient. Qua de causa ci-
uitates aliæ complures omni contentio-
ne pugnarunt, vt eiusdemmodi confes-
sus iuridiciales apud se haberēt: iamque
celeberrima hæc Parlamenta numeran-
tur: Parisiense, Tholosanum, Rhotoma-
gense, Gratianopolitanum, Burdegalen-
se, Aquense, Divionense: quæ omnia sta-
taria & sedentaria sunt. Octauum verò
mobile & ambulatorium, quod Grande
consilium appellatur. Fuit & nonum Ar-
morice attributum edicto Henrici regis
anno MDLIII. In horum regnorum
finibus sunt & aliæ, vt sic dicā, Satrapia,
quæ superiorum illorum amplitudinem,

quoad possunt, imitantur: & vulgò Sedes
 præsidiales nominantur: tantàque huius
 morbi vis, atque contagio est, vt quem-
 admodum olim Ægyptiorum bona pars
 Tyrannorum suorum imperio in pyra-
 midibus, & eiusmodi molibus extruen-
 dis occupata erat, sic maximus gentis
 Gallicæ numerus in litibus & calumniis
 exercendis, & forensibus scriptitationi-
 bus operam cõsumat. Extat Claudij Seyf-
 fellij Archiepiscopi Massiliensis libel-
 lus Gallicè scriptus, cui titulus est, De
 Monarchia Franciæ: cuius in capit. 15.
 verba hæc sunt: Opinione mea, plures
 sunt in vna Francia scribæ, procuratores,
 aduocati, & similes circũforanei, quàm
 in vniverso Orbe Christiano: si alij om-
 nes vnum in locum conferantur. Neque
 dissimilis illa est Philippi Cominæi que-
 rimoniam lib. 6. cap. 6. vbi de rege Ludo-
 uico XI. scribens: Habebat, inquit, in ani-
 mo leges de publico & priuato iure Gal-
 lico sermone scriptas, vnum in volumen
 conferre: quò facilius captiones & præ-
 stigiæ aduocatorum vitari possent: quo-
 rum numerus tantus est in hoc Franciæ
 regno, vt par in mundo non reperiatur.

id Nobi-

id Nobilitas Francica iam pridem sensit, atque experta est. Hæc ad verbum Cominæus. Nomen autem Parlamenti antiqua nostrorum hominum lingua colloquium significat, multorum variis ex locis certum aliquem in locum conuenientium, vt de communibus rebus communicent. itaque in Chronicis veteribus siquando principes legatīve principum de pace, aut bellicis pactionibus conuenerunt, semper colloquium illud conditum, Parlamenti nomine appellatur. Eadēque ratione publicum ordinum Concilium vetusta lingua nostra Parlamentum dicebatur. quod nomen adhuc in Anglia retinetur. Itaque Philipp. Cominæus lib. 4. c. 1, Rex Angliæ, inquit, tributa suæ genti imperandi ius non habet, sine consensu atque auctoritate sui Parlamenti, quod apud nos Trium statuum Concilium appellatur. Eodēque nomine conuentus ordinū Britanniaë Armoricaë, quandiu gens illa regem propriū habuit, semper appellatus est: quemadmodū ex illius Annalib. cognosci licet: multis quidē locis, sed præsertim li. 3. vbi Ducis Maliclerici, hoc est indocti indocta

cum Franciæ rege pactio profertur: ex anno M.C.CXXX. Item Dux in signum submissionis prædictæ, voluit quòd à suo parlamento de cetero appellaretur ad parlamentum Franciæ, in duobus tantum casibus. Et mox: A falso & prauo iudicio sui parlamenti Britannia appellabitur de cetero ad Franciæ parlamētum. Dicebatur etiam Curia parlamēti trium statuum: vt Stephanus Aufrerius Burdegalensis Prætor, nobilis pragmaticus, testatur in *Commentario styli curiæ parlamenti*. Quinetiam video Bartolum aliosque Doctores Italos hac eadem voce passim pro publico regionis alicuius concilio, siue comitiis vsurpare. Nam Bartolus in l. 2. C. de legation. lib. 10. Præses prouinciæ, inquit, conuocauit parlamentum in prouincia, & in eo proponit quod respicit utilitatem publicam. Et mox: Nota, quòd præsides prouinciarum coadunāt vniuersale parlamentum prouinciæ: quod intellige, non quòd omnes de prouincia debeant ad illud ire, sed de omnibus ciuitatibus deputantur ambasiatores, qui ciuitatem repræsentāt. Et in eadem l. Ioh. de Platea: Vbi super aliquo, inquit,

inquit, prouidendum est pro utilitate totius prouinciæ, debet congregari generale concilium seu parlamentum: non quod omnes de prouincia vadant: sed de qualibet ciuitate aliqui ambasiatores vel syndici, qui totam ciuitatē repræsentent. in quo cōcilio seu parlamento petitur proponi sanum & utile consilium. Item Lucas de Penna: Modus proponendi in consilio generali, seu parlamento est, vt petatur proponi sanum & utile consilium. Cùm autem in Gallia nostra summam illam Publici concilij auctoritatē imminuere Capueingij molirentur, & certorum Senatorum numerum in eius concilij locum substituere, augustum illud parlamenti nomen in illum pragmaticorum & iudicum confesum transfulerunt: eique hanc auctoritatem tribuerunt: primùm vt nulla regia Lex, nulla constitutio rata esset, nisi cuius illi consiliarij auctores comprobatoresque fuissent: deinde vt nullus tota Gallia Magistratus, non modò urbanus, verumetiam militaris esset, quem non ab illo cōfessu inaugurari, & apud eundem in leges iurare oporteret: tū vt ab eorundem

iudicijs appellandi ius non esset : sed vt
 eorum decreta rata & fixa essent. Is qui
 Princeps est senatus (inquit Conanus li-
 bro 1.) cùm ius dicit, nemini præterquã
 regi ipsi honore sedendi cedit. Postremò
 quicquid potestatis imperij, auctoritatis
 penes publicum Concilium & Statuum
 parlamentum per tot annos fuisse docui-
 mus, id totum Senatus ille subdititijs si-
 bi vsurpauit: in quem reges cooptandos
 curabant, quos ad suas rationes accom-
 modatos fore iudicabant. Quare quibus
 initijs ac radicibus in tantam amplitudi-
 nem excreuerit, paulisper considerandũ
 est. Primum igitur Basilica regia Lutetiæ
 opere magnifico extructa est, imperio, vt
 plerique affirmant, regis Ludouici Hu-
 rini, quo nomine prisca lingua nostra
 Turbulentus significatur: vel, vt non-
 nulli disputant, regis Philippi Pulchri,
 circiter annum MCCXCIIII. studio
 certè atque opera Enguerrantij Mari-
 gnij comitis Longueuillij, qui aliquot
 interiectis annis in patibulo Parisiensi
 propter peculatus crimen recte suspen-
 sus est. Vtcunque sit, quod Ægyptij reges
 fecisse narratur, vt imperio suo subiectos
 in py-

in pyramidibus extruendis occuparent, in quibus rex Chemnis præcipuè memoratur, qui hominum trecenta sexaginta millia ad pyramidem extruendam conduxit: idem tum Francogalliæ reges in arte rabularia tradenda fecisse dici possunt. Guaguini autem Historici in Hurini regis vita, verba hæc sunt: Hic Ludovicus instituit Parlamenti Curiam Parisiis stabilem esse, & loco non moueri, ne litigatores crebris circuitionibus vexarentur. Hæc ille. Nã quòd nonnulli ad Pipinum vel Carolum Magnum institutum illud referunt, quàm absurdum id sit, facile ex iis quæ mox docebimus, constabit. Quinetiã eiusdem Caroli Magni leges & constitutiones complures extrât, quarû in nulla neque parlamenti, neque maioris illius Senatus mentio interponitur: sed tantû sancitur, vt certis locis forum à Iuridicis agatur, & conuentus habeãtur, quæ ille vsitata cõsuetudine Placitû, & Mallû appellat. veluti legis Frãcicæ li. 4. c. 35. Vt in anno tria solûmodo generalia placita obseruare cõpellat: nisi forte quilibet aut accusatus fuerit, aut aliû occupauerit, aut ad testimoniû perhiben-

dum vocatus fuerit. Multæque aliæ in eandem sententiam eiusdem regis leges extant, ex quibus de litium paucitate existimare licet. Ac planè verissimum arbitror, quod video à nonnullis hominibus nostris traditum, tantam litium, calumniarum, & sycophantiarum sementem factam primùm à Papâ Clemente v. qui Philippi illius Pulchri tempore Papatus sedem Auenionē transtulit. cùmque magna ipsius aulici & pragmatici cōsuetudine cum hominibus nostris implicarentur, semina Romanæ artis rubulariæ in mores nostros sparsisse. Nam Eguinartius in vita Caroli Magni sic scribit: Cum calciaretur, aut amiceretur, nō tantum amicos admittebat: verum etiã si comes palatij litē esse aliquam diceret, quæ sine eius iussu definiri non posset, statim litigantes introducei iussit, & velut pro tribunali sederet, lite cognita, sententiam dixit. Itaque eiusdem Caroli Magni in Capitulari hæc lex extat: Hoc nisi nostri notum faciant comitibus & populo, quod nos in omni septimana unum diem ad causas audiendas sedere volumus. Age, ceteros videamus. Regnavit circiter

circiter annum MCCXXX Ludouicus cognomento Diuus: cuius vitam Ioan. Ionuillæus de quo superius aliquoties meminimus, cōscripsit. At ex huius cōmentario quanta per id tempus litium & calumniarū esset raritas, vel hinc licet intelligatur, quòd Rex ipse Ludouicus vel controuersias disceptabat, vel disceptandi negotium nonnullis è suo Comitatu mandabat. Itaque cap 94 ita scribit: Solebat, inquit, imperare Domino Nello, Domino Sueffionensi, & mihi, vt iudiciis quæ ad portam appellantur, operã daremus. Tum mittebat qui nos ad se accerferet: quærebatq; ex nobis, quo statu res esset, ecquod esset iudicium, quod sine ipso exerceri non posset. ac sæpè accidit, vt re per nos ad ipsū delata, litigatores ipsos accersiri ad se imperaret, causamq; ex bono & æquo disceptaret. Sæpenuerò in saltū Vincenā animi causa exhibat, viridique in cespite ad quercus alicuius radicem confidens, sibi nos assidere, & si quis negotij quid habebat, eum ad se vocari iubebat. Quinetiam ipse clarè pronuntiabat, si quis litem & aduersarium haberet, vt ac-

Q. j.

cederet, & iusta sua exponeret. Tum si quis accedebat, Rex attentè ipsum audiebàt, ac re cognita, sententiàm ex bono & æquo pronuntiabat. Interdum negotiũ dabat Petro Fontanio, & Godefrido Viletio, vt litigatoribus operã darèt, & causas disceptarent. Vidi etiam aliquoties, cũ bonus ille Rex Lutetiæ in hortũ suburbanum exiret, tunica mediocri indutus: ibiq; mèsam tapeto instèrni imperabat. Tum silentio factò introduci ad se litigatores iubebat, causasq; suas agere: iusq; ex tempore reddebat. Hæc Ionuillæus. Ex quibus existimari potest, quanta litium & litigatorum illis temporibus esset paucitas: quantaque Regũ illorum in auertendis litium molestiis sollicitudo.

Quin ne illud quidẽ prætermittendũ est, quod scribit Speculator sub tit. de Feris, cùm suo tẽpore, hoc est circiter annum MCCLXX grauiores causæ ac lites in Cõcilio publico, (quod, vt iam antè dictũ est, Parlamentum appellabatur) agi solerent, atq; illuc omnibus ex regni partibus in ius adiretur, moris fuisse, propter eos qui longinquis ex regionibus venerant, vt etiam festis diebus iudicia exercerentur.

cerentur: Potest, inquit, excusari consuetudo Curia Regis Francia, qua tempore Parliamentorum omni die ius reddit; ut venientes de longinquis partibus citius expediantur. At successu temporis, arte rabularia, sensim, gangrenae modo, serpente, institutum est, ut & saepius & pluribus locis iurisdictio exerceretur. Itaque Philippi III. cognomento Pulchri constitutio haec extat, ex anno M. C. C. II. Praeterea propter subiectorum nostrorum commodum, & causarum expeditionem proponimus ordinare, quod duo Parlamenta Parisiis, & duo Scararia Rhotomagi, Diesque Trecenses bis tenebuntur in anno: & quod Parliamentum apud Tholosam tenebitur, sicut teneri solebat temporibus retroactis, si gentes terrae consentiant. Item, quia multae causae magnae in nostro Parlamento inter magnas & notabiles personas aguntur, ordinamus & volumus, quod duo Praelati & duae aliae personae sufficientes, Laicae, de nostro consilio, vel saltem vnus praelatus, & vna persona Laica, causas praedictas audiendi, deliberandique gratia

Q.ij.

continuè in nostris Parlamētis existāt. Quibus ex verbis intelligi potest, primum quàm raro per ea tempora iudicia exercerentur. deinde quàm pauci iudices in illo Parlamento sederent. Nam quantum ad ceteras præfecturas Regni-que prouincias, extat eiusdem Philippi Pulchri constitutio, in eodem libello his verbis edita, anno M C C C I I. Præcipimus insuper, quòd Seneschalli & Balliui nostri teneant suas assisas in circuitu Seneschallarum & Balliuiarum summarie, de duobus mensibus in duobus ad minus. Quinetiam Budæus eodem quem superius notauimus loco scribit, anno M C C X C I I I I. ab eodem Rege Philippo cōstitutum fuisse, vt in Parlamento trifarij generis sederent Prælati, Barones, & mixti Clerici cum Laicis. Cùm laici, inquit, partim ex equitibus, partim ex promiscuo genere hominum deligerētur. Itē, vt Prælati & Barones ex illo tertio genere statuerēt, qui ad quāq; iurisdictionē exercendā idonei viderentur, simul vt tres viros deligerent, qui in eas regiones mitterētur, quæ iure scripto vtebātur: vt in iis ius dicerēt, & si qua capitalis

pitalis quæstio habenda esset, literatissimos quosque adhiberent. Quo loco Budæus horum temporū corruptelam deplorans, simulque vilissima rabularum capita forensia, togatósque vulturios (vt Apuleius loquitur) detestans, ex Iuuenalis versu sic exclamat: Quondam hoc indigenæ viuebant more: simúlq; ita subscribit: Ita enim nobis exclamare in mētē venit: Antiquioribus illis seculis, florente tamen hoc Regno (quod ex nomismatis apparet, auro obryzo percussis) simplicem & facilem ius reddendi rationem, rarásque lites, nec diuturnas, vt nunc, aut etiam seculares fuisse: cū nondum ista turba interpretum Iuris Remp. inuasisset: nec dum scientia iuris latissimè, atq; etiam in infinitum patere crederetur. sed æquū bonúmque & iudex prudēs integritate atq; innocentia præditus, instat sexcētorū voluminū essent. Nunc verò quò res reciderit, nemo quidē nō videt. sed omnes dicere mussant. Hastenus Budæus, grauissimus vbiq; & acerrimus artis rabulariæ aduersarius. Nūc vt ad nostrā historiā redeamus, doceamúsque quibus initiis ac fundamentis

Regnū istud litigatorium excitatū fuerit: quemadmodum Cicero scribit Pontifices veteres propter sacrificiorum multitudinē, tres viros Epulones instituisse, quamuis essent ipsi à Numa, vt etiā illud ludorum epulare sacrificium facerent, instituti: eodem modo ex illo perexiguo Iudicum Parlamentariorum numero, crescente litium multitudīne, incredibilis Iudicum & Consiliariorum soboles propagata est. Ac primum Basilica ingens, sumptuosa, magnifica, Regis, vt superiūs diximus, Ludouici Hutini, vel Philippi Pulchri imperio ædificata est: tum ex mediocri iudicum numero tres decuriæ factæ, Magnæ Cameræ, Inquisitionum, & Postulatorum. quam partitionem Budæus eodem illo loco, sed copiosius Gaguinus in Regis Hutini vita commemorat. Video tamen, qui ad Stilum curiæ parlamenti, vbi Steph. Auffrerius eundem numerum seruat, hanc notam ascripserit: Imo initio duæ tantūm cameræ fuerunt. quia Camera Requestarum est tribunal inferius, postea addita est tertia: quæ parua Camera Inquestarum appellatur. Sed anno

MDXXII. Rex Franciscus, vt corraderet sexaginta millia aureorum quartam Cameram è viginti nouis consiliariis creauit: à singulis capiēs ter mille aureos. vnde curia valde deturpata fuit. postea præfidentium quoque numerus pretio auctus est. Rursus idem Rex anno MDXLIII. alios XX. quæstus caussa creauit. Quine illud quidem prætermittendum videtur, quod & Gaguinus & Budæus eodem loco memoriæ prodiderunt, atque insigne est ad omnem memoriam documentum, illū iudicū conuentum non perpetuum & perennē (vt hoc tempore) sed indictiuum fuisse, nec nisi certo Principis mādatu exerceri solitū: quod quotannis ineunte mense Nouēbri edictum Regis proponi oportet, vt cum renouari liceat. Atque vt huius, inquit eodē loco Gaguinus, coitionis Regē auctorem esse certū sit, regia singulis quibusq; annis rescripta edūtur, quibus ad D. Martini diē festum, id est, II. Id. Nouem. Parlamentū inchoandi iudicibus à Rege auctoritas datur. De mirabili autē & celeri huius Regni incremento etiā illud argumento esse potest, quòd circiter centum

post annis, hoc est, anno MCCCCLIII. regnante Carolo VII. hæc ab illo constitutio promulgata est: A festo Paschæ, usque ad finem Parlamenti, Præsidentes & Consiliarij hora sexta de mane debent in suis cameris esse congregati, à festo S. Martini, post horam prædictam. Et aliquantò post: Pernecessarium est, ut Præsidentes & Consiliarij Curia post prandium veniant ad Parlamentum iudicandi & expediendi causa. Hæc Carolus VII. At Caroli Magni tempore, qui Regnū triplo maius obtinebat, quã dissimilis iudiciorum ratio fuerit vel ex hac ipsius lege facile intellectu est: Legis Frãcicæ lib. 4. c. 74. Ut Comes placitū nō habeat, nisi ieiunus. Iã de voce Parlamenti ac nominis etiã auctoritate illud argumentū extat, quòd cùm in ea parte Allobrogū quæ Delphinatus dicitur antiquitus Senatus institutus fuisset, cū summa auctoritate, quod cōciliū Delphinale dicebatur: tamē Ludouicus VI. qui bene de se meritis Delphinatibus benignè facere studebat, nomē cōcilij in Parlamētū mutauit: quãuis nihil ad ius atq; auctoritatem adderet: cuius rei Guidopapius testis

testis est, q. Gratianop. 43. & rursus q. 554. Cum autem in his iuridicialibus parlamentis, regnisque rabulariis permulta sint, quæ boni & cordati viri grauitè & acerbè ferunt, tum verò quatuor hæc in primis numerantur, quòd publica iurisdictionis nundinatio exerceatur, quòd magistratus publico periurio ineantur, quòd parlamenta litium seminaria sint, postremò quòd tertia propè Gallix pars rabulariam artem exerceat. Nam quod ad primũ attinet, quotusquisque hodie numerari potest, qui iudicandi munus nõ & præsentì pecunia sit mercatus, & præsentì pecunia venditet? vt verissimè Alexander Cæsar dixisse videatur, necesse esse vt qui magistratum emit vendat, nec sine rubore puniri posse, qui quod emit, vendit. Et nummarium tribunal (inquit Seneca lib. de benefact. 1.) audita vtrinq; licitatione alteri addici, nõ mirum. quando quæ emeris, vendere gentium ius est. Hæc boni viri Gallicæ iurisdictionis nundinationem, hoc commercium, hoc forense latrocinium appellant: quòd res quæ humanarum rerum sanctissima esse debuit promercialis facta sit, pretiõ-

que & vēdatur, & ematur: neque quicquā
æquē Galliaē existimationem apud exte-
ras nationes onerat, quā quòd, ficuti
lanij bouem opimum vno pretio em-
ptum, pòst in macello per partes vendi-
tant: ita magistratus vno pretio compa-
ratur, cuius administratio singulis po-
stea ius postulantibus diuendatur. De
quo Deum immortalem, Solémque,
& cælum, & genus hominum qui hodie
vivunt, quique posthac victuri sunt, con-
testor, si non optimo iure ac meritissimo
tam fœdam patriæ labem, infamiam, de-
decus, ac turpitudinem deploro: neque
me Matharelli, aut Massoni, aut nescio
cuius eiusdemmodi rabulæ scabiosi ac sy-
cophantæ meretricia impudentia, aut
cuiusque palpatoris aulici pretio condu-
cta calumnia de hoc iuuandæ patriæ stu-
dio, si Dei voluntas ferat, dimouebit.
Quid? an quisquam est, qui cogitare il-
lud sine lacrymis possit, quòd non modò
clientes & beneficiarij Romani Pontifi-
cis, & clerici iureiurando ei deuincti, &
opimis sacerdotiis præditi, magnam illo-
rum magistratuum partem obtinent: ve-
rumetiam ij, qui se Laicos appellari vo-
lunt,

lunt, istiusmodi beneficiis in suos liberos conferendis eiusdem Pontificis tyrannidi se, suamque fidem ac religionem venditant? Iam verò, de periurio passim tota Gallia v̄sitato, quid dicemus? Vetus Imp. Theodosij lex est, gentium, ut opinor, omnium usu ac moribus comprobata, ut qui magistratum ineunt, publicè iusiurandum dent, se nihil eo nomine neque per se, neque per aliam dedisse, aut promississe. l. vlt. C. de repetund. Hoc quidem iusiurādum in Gallia quoque omnibus magistratum mercatoribus in Parisiensi aliòve Parlamento defertur. at quid dixi defertur? Imò verò confidenter accipitur, conceptisque verbis præstatur, atque is primus sacris istis initiantibus aditus in Gallia patet. Age, reliqua videamus. Nam complures istiusmodi iudicum cōuentus qui ad dirimendas lites, ad ciues iudicialibus molestiis liberandos instituti sunt, meras esse litium officinas & ergastula, quis ignorat? aut cui tandem notum in Gallia nō est, litem semel institutam hominum istorum artificii non modò immortalē reddi, sed etiam in alias complures pro-

pagari. Quod verò postremo loco positum est, cui non miserum atque indignum videatur, gentem Gallicam, omnium quas sol videt ad bonas quasque artes, ac præsertim ad literarum, addo etiam ad pietatis studium aptissimam, tamen in calumniis litium, in sycophantiis exercendis, in sordibus denique rabulariis, quasi in latrinis exhaustiendis, ætatem consumere? quæ natio trecentis abhinc annis litium propè expers, Reipub. & (vt tum loquebantur) boni publici curam in annuis comitiis gerebat, eam in istis lutulentis sordibus occupatam, totam Reip. curam paucis aliquot assentatoribus regiis permittere? Atque huius ego morbi Rabularij, quam verissimè scabiem Gallicam appellare possumus, quo magis magisque originè inuestigo: eo magis in illa quam superius protuli, opinione confirmor, vt superstitionum lues, vt alia complura, ex Romanorum Pontificum officina profluxerunt, sic rabulariæ artis disciplinam ex eorundem curia & iurisdictione ad nos defluxisse. quod peradmodum paucis post Decretalici iuris promulgationem
 annis

annis contigisse constat. Nam in Gratiani decretum (c. vides. 10. distinct.) relata est Epistola Leonis Papæ (quem illi in Deorum suorum numerum retulerunt) ad Ludouicum 11. vtriusque Fræciæ Regem & Imperatorem scripta, qua testatur, se Imperatorum legibus, & constitutionibus, & iuri ab illis cōstituto parere. & in c. vlt. ab eodem Imp. pro sua clementia petit, vt iuris Ro. leges vbique obseruari velit. quinetiam exstat Papæ Honorij 111. Decretalis in c. 1. Ext. de Iuram. cal. vbi dilucide ostendit, Papales clericos vsque ad illud tempus Ro. iuris legibus & Christianorum Imp. constitutionibus, quæ in Codice Iustiniani exstant, paruisse: illisque etiam in iurisiurandi controuersis vfos esse. Ecquòdnam igitur (dicer aliquis,) tantis malis remedium afferemus? Causam quidem illorum omnium constat esse partim impietatem, partim incredibilem gētis nostræ superstitionem, quæ per eadem illa tempora ex eodem illo fonte ad nos fluxit, quibus immensa caligo vniuersum orbem Christianum obtexerat, & vnico Christianæ religionis lumine extincto, sacris scilicet

Bibliis obrutis ac sepultis, omnia densissimis superstitionū tenebris oppressa tenebātur. Quare si per nostros Alastoras, si per furias civilium bellorum incentrices licebit, vel (vt verius loquamur) per singularem Dei benignitatem dabitur, vt Sacrorum Bibliorū auctoritas in Gallia valeat, & iuuentus in iis se studiis exerceat, non dubium est, quin, vt exorto sole tenebræ fugantur, sic artes rabulariæ vnà cum superstitionibus ex eodem fonte deductis, depellantur. quod vt Deus Optimus Maximus propter Christi filij sui & Emanuelis nostri gloriam nostræ huic ætati concedat, assiduis ab eo precibus petendum erit.

FINIS.

INDEX RERVM ET
VERBORVM QVAE HOC
Libello continentur.

A

	<i>Badicandorum Regum ius peries po- pulum.</i>	76
	<i>Adr. Turnebi opinio in disquisitio- nem vocata.</i>	5 ^E
	<i>AEdui à Romanis consanguinei da- cti.</i>	17
	<i>AEduorum potentia.</i>	17.18
	<i>AEgyptii in molibus, Galli in litibus & calumniis occupati.</i>	134
	<i>Amphiſtionum Concilium.</i>	120
	<i>Anglorum regni administratio qualis.</i>	122
	<i>Anglicum parlamentum.</i>	123
	<i>Anselmus Episcopus Regis sui proditor.</i>	193
	<i>Aruernorum veterum potentia.</i>	18
	<i>Attila victorie immanes.</i>	63
	<i>Attuarii Franci.</i>	60

B

<i>Bataui Francis primi finitimi.</i>	50
<i>Bellum boni publici nominatum.</i>	208
<i>Bellorum iustorum non semper secundi euentus.</i>	58.59
<i>Blance regina matris insana dominatio.</i>	227. in fau- sta. 220.223.226, &c.

INDEX.

<i>Bonifacii Papæ ad Philipp. Franc. regem literæ.</i>	185
<i>Brunechildis regina matris insana dominatio.</i>	223
<i>Brunechildis horrendum supplicium.</i>	224
<i>Baudilo regis iniuriosi interfector.</i>	78.79
<i>Britones Britonantes veteris linguæ Gallicæ reli- quia.</i>	28
<i>Budæi opinio de Paribus Francia.</i>	178
<i>Budæus rabularum hostis infestissimus.</i>	245

C

<i>Cæsaris locus emendatus.</i>	24
<i>Calicis in Coena plebi cõmunicandi mos vetus.</i>	222
<i>Caninesates Francorum populares.</i>	59
<i>Capillitii Regalis ius.</i>	100
<i>Capilli honoris causa filio regis præcidebantur.</i>	106
<i>Carolus Magnus litigantes audiebat, & lite cog- nita, sententiam dicebat.</i>	240
<i>Caroli Magni filii reges à populo electi.</i>	68
<i>Carolus Simplex à Francis abdicatus.</i>	82
<i>Carolus Crassus rex à Francis abdicatus.</i>	81
<i>Chauci & Chayci Francorum populares.</i>	45.105
<i>Childericus primus Francorum rex abdicatus.</i>	77
<i>alter.</i>	78
<i>Childericus Merouei filius primus Francogallia rex.</i>	62
<i>Chilpericus rex à Francis abdicatus.</i>	80
<i>Chrotildis regina matris insana dominatio.</i>	221
<i>Cicero differentiã statuit inter regẽ & regnum.</i>	191
<i>Civitas, Regioque mag. Stratu eodem vititur.</i>	14
<i>Colonia Agrippina à Francis liberata.</i>	60
<i>Comati reges Francogalli.</i>	100
<i>Comes stabuli qualis.</i>	165

Come-

INDEX.

<i>Comeſtablii dignitas.</i>	166
<i>Comites domus regia, Comites Palatii.</i>	155
<i>Cominii teſtimonium de Concilii auctoritate.</i>	214
<i>in Concilio quibus de rebus agatur.</i>	166
<i>Concilii auctoritas in Religionis negotiis.</i>	185
<i>Concilii auctoritas in regem Ludouicum XI.</i>	208
<i>Concilii iuriſdictio in controuerſiis de regno.</i>	200
<i>Concilii auctoritas rege capto.</i>	201
<i>Concilii Francogallici auctoritas quanta & qualis.</i>	120.137.139.141
<i>Concilium quò referatur à Seyffello.</i>	113
<i>ad Concilium vocabatur Princeps criminis inſimulatus.</i>	143
<i>Concilium priſca Gallia publicum.</i>	15
<i>Conſiliarii alii regis, alii regni.</i>	117
<i>Conſiliarii regis alii, alii regni.</i>	190
<i>Criniti reges Francogalli.</i>	100
<i>Criſtati Francorum reges.</i>	105
<i>Curatores regni XXXVI.</i>	213
<i>Curia regis, quæ 133 ire in curiam.</i>	134.135
<i>Curia ppl. R. Curiate leges. Curiate comitia.</i>	199

D

<i>Difficilius nihil quàm bene imperare.</i>	117.118
<i>Druidæ ſcriptura non utebantur.</i>	23

E

<i>Edictum de ritibus Eccleſiæ Romano more ſeruandis in Gallia.</i>	30
<i>Eleuare regem.</i>	75
<i>Ephori regum cuſtodes & obſeruatores.</i>	121
<i>Ephorum iuſiurandum.</i>	190
<i>Eudo ſecundus Francorum rex abdicatus.</i>	77

R. j.

INDEX.

F

<i>Faramundus à Francis rex electus.</i>	69
<i>Faramundus Francorum nõ Francogallorũ rex.</i>	62
<i>Foemineo sexui Franci olim subiici nolebant.</i>	220
<i>Francus, id est, liber 53. unde Francisia pro asylo.</i>	53
<i>Franci à Papa maledicti, si regem non Caroli Magni de stirpe habeant.</i>	165
<i>Franci maritimarum rerum periti.</i>	48
<i>Francica Lex.</i>	97
<i>Francogallorum gens gemella, & unde nomen.</i>	62
<i>Francogallia regnum non hereditarium.</i>	65
<i>à quibus inter quatuor fratres diuisum.</i>	90.91
<i>Franci, id est, libertatis auctores.</i>	53.57
<i>Franci Gallis commixti.</i>	65
<i>Francorum ius in primogenitura.</i>	89
<i>Francogallica lingua confusio quadruplex.</i>	29
<i>Francorum veterum incunabula.</i>	46.47
<i>Francorum prodigiosa nauigatio & victoria.</i>	49
<i>Francorum nomen unde.</i>	55.56
<i>Francorum nomen quàm latè propagatum.</i>	41
<i>Francorum nomen antiquiss.</i>	57
<i>Franci & Galli promiscuo nomine appellati.</i>	65
<i>Fredegondæ regina matris insana dominatio.</i>	222

G

<i>Gallia totius factiones due.</i>	17
<i>Gallia felicitas ante parlamenta instituta.</i>	245
<i>Galli prisca cum Roman. octingentos annos pugnarunt.</i>	52
<i>Galli prisca Romanis formidabiles.</i>	32
<i>Gallia prisca sub optimatibus.</i>	14
<i>Gallica gentis virtus ab antiquis descripta</i>	13
<i>Galli</i>	

INDEX.

<i>Galli prisca Germanis formidabiles.</i>	33
<i>Gallia prisca ciuitates.</i>	14
<i>Gallia comata.</i>	104
<i>Gallia omnes in quot prouincias à Rom. diuise.</i>	37
<i>Gallico sermone iudicia exercere, quis inssit.</i>	30
<i>Gallis unde Latina lingua consuetudo, & quid inuexit.</i>	29
<i>Gallorum priscorum virtus militaris.</i>	33.34
<i>Gallorum à Romanis defectio.</i>	37.38
<i>Gallorum priscorum Lingua. 21 non Græca, 22.24. non Germanica.</i>	27
<i>Germanorum reges non hereditarii.</i>	67
<i>Græcia veteris administratio.</i>	120
<i>Guill. Bellayi fabula de Francorum origine.</i>	51

H

<i>Heluetii quidam Græca lingua non ignari.</i>	24
<i>Heluetii cur Suitti vocati.</i>	52
<i>Hispanorum virtus in rege coercendo.</i>	123
<i>Hugo Capetus qua familia natus</i>	194.195.196
<i>Hugo Capetus regni occupator. 195 eius astutum facinus.</i>	197

I

<i>Iohannis Turpini monachi libellus nugatorius.</i>	54
<i>Isabella regina insana dominatio.</i>	230
<i>Juditha regina matris insana dominatio.</i>	226

K

<i>Kal. Maii solennes concilio Francogallico.</i>	132
---	-----

L

<i>Lacedæmoniorum Respubl. qualis.</i>	121
<i>Leges Francorum à populo iubentur.</i>	147
<i>Lex verè regia à Carolo Magno lata.</i>	241

INDEX.

<i>Lex Salica.</i>	96.98
<i>Lingua Francogallica confusio.</i>	28
<i>Litera Græca in Franciam inuecta.</i>	26.27
<i>Litium propagatio ex Parliamentis.</i>	246
<i>Litium paucitas olim in Gallia incredibilis.</i>	241
<i>Loqui Romanum.</i>	43
<i>Ludouicus rex controuersiones disceptabat.</i>	241
<i>Ludonici Trāsmarini ad matrem reginam blancam litera plenrria potestatis.</i>	218
<i>Lutetia rabularie artis magistra.</i>	232

M

<i>Magistri Palatii.</i>	148
<i>Maiestas regia, quæ. 130. Eius sedes propria in concilio publico.</i>	181
<i>Maiores domus.</i>	150
<i>Massiliensium veterum doctrina.</i>	22.23
<i>Meroueus rex Francorum non Francogallorū.</i>	62
<i>Morbis rabularius.</i>	232
<i>Mulieres an à procuratione regni arceantur.</i>	217.
<i>Mulier animal indomitum Catoni.</i>	222
<i>Mulieres sub tutela.</i>	217

P

<i>Palatii Parisiensis auctores.</i>	238.246
<i>Papa nō abrogauit regnū Childerico, sed popul.</i>	157
<i>Paparū auctoritas in regib. abdicādis unde nata.</i>	156
<i>Papæ Stephani Epistola mirifica.</i>	162
<i>Papæ Stephani somnium insigne.</i>	163
<i>Pares Francia. 169 caussa instituendorum.</i>	173
<i>Pares à quo instituti. 170 caussa.</i>	173
<i>Parium potestas quotuplex.</i>	170.171
<i>Parium Curia.</i>	174.177
	<i>Parium</i>

INDEX.

<i>Parium numerus.</i>	174.176
<i>Pariatus honor.</i>	178.179
<i>Pares ad quorum iudicium adduci possint.</i>	180
<i>Parlamentorum multiplicatio ex litibus.</i>	246.
<i>Parlamenti vocabulum.</i>	235
<i>Parlamenta octo.</i>	233
<i>Parlamentum propriè colloquium bellicum.</i>	129
<i>Parlamentorum auctoritas summa.</i>	237
<i>Parlamentum Anglicum.</i>	122
<i>Philippi Franc. regis litera ad Pape fatuitatē.</i>	207
<i>Placidina Childeberti mater exilio damnata.</i>	231
<i>Placitum quid.</i>	145
<i>Plectrudis insana dominatio.</i>	225
<i>Plinii locus emendatus.</i>	26
<i>Populi Francicius in legibus sciscendis</i>	147
<i>Populi & regis par potestas olim in Gallia.</i>	108
<i>Praefecti Anle.</i>	155
<i>Principum contentiones concilii auctoritate componuntur.</i>	203
<i>Proninciarum Romanarum seruitus triplex.</i>	35

R

<i>Rabularium regnum.</i>	232
<i>Rabularia vnde in Galliam introducta.</i>	240
<i>Regalis capillitii ius.</i>	101
<i>Regina mater pœnis meritis affecta.</i>	224
<i>Reginae matris facinus atrox. 103. 221. impium 222. crudele.</i>	223. 224
<i>Reges facillimè omnium voluptatibus infatuantur.</i>	188
<i>Reges Francogallie in bello capti.</i>	189
<i>Regis periurium calamitate populi expiatum.</i>	213
<i>Reges suos Fræci creabant. 69. 71. 74. 78. 93. & re-</i>	
<i>R. iii.</i>	

INDEX.

<i>gno se abdicare cogebant.</i>	76. 77. 78. 81. eūciē- bant.	80
<i>Regum potestas.</i>		199. 200
<i>Regere non debet, quæ regina esse non potest.</i>		218
<i>Regna prisca Gallia non hereditaria</i>	<i>19. eadem certis legibus astricta.</i>	20
<i>Regnorum controuersia ad concilium delata.</i>		200
<i>Regina custodes appositi.</i>		231
<i>Reges cum infinita potestate sunt Reges pecudum Aristoteli.</i>		116
<i>Regis carpento & bubus vehendi mos vetus.</i>		130
<i>Regis liberis pluribus exstātibus quid iuris in ipsius hereditate.</i>		85. 86. 90.
<i>Regnorum hereditates periculosa.</i>		67
<i>Regi parere & seruire diuersa sunt.</i>		54
<i>Regis creandi mos Francorum vetus.</i>		69. 74. 75
<i>Regnum Francorum inter fratres diuisum.</i>		91
<i>Regis alii consiliarii, alii regni.</i>		117
<i>Regis & Regni differentia.</i>		187
<i>Regi curatores imponuntur.</i>		212. 213
<i>Regum Francogallorum tres stirpes.</i>		65. 66
<i>Reges prisca Gallia quales.</i>		16
<i>Rex sine freno facile tyrannus euadit.</i>		21
<i>Rex dominium alienare sine concilii auctoritate non potest.</i>		203
<i>Rex Francogallia à populo eligebatur.</i>		68. 74. 75.
<i>Rex Francorum inedia laborat.</i>		81
<i>Rex à suis consiliariis vendi solitus.</i>		118
<i>Reipubl. forma præstantissima quæ.</i>		113. 114
<i>Rerum quæ in regis dominio sunt quadripartita di- uisio.</i>		86

Romanum

INDEX.

<i>Romanum loqui.</i>	43
<i>Romanorum tyrannis Gallis intolerabilis.</i>	39
<i>Romanorū artes in exteris nationibus inescādis.</i>	16

S

<i>Salii Franci.</i>	60
<i>Salii & Salici Franci.</i>	96
<i>Salici Franci.</i>	27
<i>Salica lex.</i>	96
<i>Satellites prisorum Regum Francorū nulli.</i>	110
<i>Scuto imponebatur Rex novus à Francis.</i>	75.76
<i>Seditiones quadam iusta quamvis molesta.</i>	210
<i>Stipendium Gallia à Romanis impositum.</i>	36

T

<i>Tacitus Francos libertatis auctores nominat.</i>	57
<i>Taprobancici Reges frenati.</i>	121
<i>Theodoricus rex à Francis abdicatus.</i>	79
<i>Τριχοχάρακτοι reges Francorum.</i>	106
<i>Troianorum fabule de Francorum stirpe.</i>	51
<i>Tyrannidis nota triplex.</i>	108

V

<i>Venenum in calice Cœna dominica.</i>	221
<i>Virga consecrata.</i>	88
<i>Vti literis, id est, scribere.</i>	24

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag. 36. triis vterentur. sed magistratus pag. ead.
qui apud eos ius dicerent pag. 48. SCALDIS
pag. ead. in fine: quod, pro quando pag. 53. Fran-
cisare, vel affrancire pag. 56. Vox Filio, ex tertio
versu in secundum reuocanda est: hoc modo, Sicam-
brorum Regis filio pag. 91. Dagobertus Clotarii fi-
lius & vers. pen. Vsque ad id tempus pag. 113
est, quin quandiu pag. 144. abannagiis, testimoniū
extat apud Aimoinum pag. 155. Regis Anglorum
Parisiis pag. 170. afferatur, institutum illud ad
pag. 172. quod equo pag. 175. stituerentur, quibus
opima. pag. ead. illis opibus superbia. pag. 178. to
Comitiis pag. 190. Etos non amp. com. nisi illi ad il-
lud pag. 195. corū Ducis filium ex Roberto pag.
196. ius Odonis filius fuit

